

الحمد لله رب العالمين

و

صلى الله على محمد و آله طاهرين

مشاوره و پیشگیری روانشناسی تخصصی

با شماره ثبت ۸۷۷۹۴ در تاریخ ۱۴۰۰/۰۱/۲۳
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

دوره اول ، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۰
صاحب امتیاز و مدیر مسئول : دکتر مریم مشایخ
سر دبیر: دکتر حسن احدی

اعضا افتخاری هیات تحریریه

دکتر حسن احدی	استاد تمام دانشگاه علامه طباطبایی
دکتر عبدالله شفیق آبادی	استاد تمام دانشگاه علامه طباطبایی
دکتر شکوه السادات بنی جمال	دانشیار دانشگاه الزهرا
دکتر حجت اله مرادی	دانشیار دانشگاه امام حسین (ع)
دکتر مریم مشایخ	استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج
دکتر علی دلاور	استاد تمام دانشگاه علامه طباطبایی
دکتر شکوه نوابی نژاد	استاد تمام دانشگاه شهید بهشتی
دکتر بهمن بهم	دانشیار دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
دکتر آناهیتا خدابخشی	دانشیار دانشگاه خاتم
دکتر ابوالقاسم عیسی مراد	دانشیار دانشگاه علامه طباطبایی

هیات افتخاری داوران

دکتر حسن احدی	استاد تمام دانشگاه علامه طباطبایی
دکتر مهرداد ثابت	استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن
دکتر حمید نجات	استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد قوچان
دکتر مریم مشایخ	استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج
دکتر مژگان سپاه منصور	دانشیار دانشگاه آزاد واحد تهران مرکز

مدیر اجرایی و داخلی: دکتر مریم مشایخ

با همکاری مؤسسه انتشارات علم مشایخ

چاپ: قم - احسان

تیراژ : ۱۰ عدد

قیمت : ۵۰۰۰۰۰ ریال

تلفن: ۷۷۹۴۴۹۸۶

نشانی: تهران، تهرانپارس، خ ۱۰۵، خ ۱۲۲، پلاک ۱۵، طبقه اول

ایمیل: Counselling.prevention@gmail.com

آدرس سایت: <http://www.sjpc.ir>

راهنمای نویسندگان

نشریه روانشناسی تخصصی، مشاوره و پیشگیری به صورت فصلنامه و به زبان فارسی و خلاصه انگلیسی منتشر می شود و در زمینه مشاوره و پیشگیری مقاله می پذیرد.

۱. شرایط پذیرش مقاله

الف) مقاله در مجله دیگری به چاپ نرسیده باشد و در هنگام ارسال جهت چاپ به سایر مجلات ارسال نشده باشد و تا هنگام پایان بررسی و داوری مقاله، نویسنده متعهد می گردد، مقاله به مجله دیگری ارسال نگردد.

ب) پذیرش مقاله صرفاً از طریق پست الکترونیکی Counselling.prevention@gmail.com امکان پذیر است و ارسال به صورت پستی یا مراجعه حضوری امکان پذیر نیست.

۲. انواع مقاله

- مقالات پژوهشی، حاصل یافته های تحقیقاتی نویسندگان شامل: Special Article, Original Article.

۳. شکل مقالات ارسال شده

الف) صفحه عنوان باید شامل: عنوان مقاله (فارسی و انگلیسی)، نام نویسندگان، به ترتیب و درج بالاترین درجه علمی بعد از اسامی، محل انجام پژوهش، آدرس کامل نویسنده، اول شامل کدپستی و شماره تلفن به فارسی و انگلیسی و نیز آدرس پست الکترونیکی باشد. در قسمت بالا و سمت راست صفحه اول تعداد صفحات، تعداد کلمات، تعداد منابع، تعداد اشکال و تعداد جداول ذکر گردند.

ب) چکیده فارسی خلاصه ای از اطلاعات مقاله حداقل ۳۰۰ کلمه و به تفکیک شامل: مقدمه و هدف، روش تحقیق، نتایج و بحث و کلید واژه ها (حداقل ۳ و حداکثر ۵ مورد).

ج) اصل مقاله شامل: مقدمه، روش، یافته ها، بحث و نتیجه گیری و فهرست منابع باشد.

مقدمه: شامل مروری بر یافته های قبلی در مورد موضوع و نیز دربردارنده اهداف یا سوال های تحقیق.

روش: شامل نوع مطالعه، جامعه، نمونه و روش نمونه گیری، ابزارهای به کار رفته و روشهای تجزیه و تحلیل داده ها.

یافته ها: شامل شرح کامل یافته های کمی و کیفی با جزییات کامل و توصیف کامل نتایج همراه با جدولها و نمودارهای

مورد نیاز.

بحث و نتیجه گیری: شامل بررسی نکات مهم نتایج و مقایسه آن با یافته های دیگر پژوهش ها و بررسی علت اختلاف و

اشتراک و بیان کاربرد احتمالی یافته ها.

منابع: به ترتیب حروف الفبا و براساس APA نوشته شود.

ه) جدول ها: جدول ها باید فاقد اطلاعات تکراری موجود در متن، سایر جدول ها و نمودارها و دارای عنوان در بالای

جدول باشد.

و) نمودارها: نمودارها باید فاقد اطلاعات تکراری موجود در متن، سایر جدول ها و نمودارها و دارای عنوان در زیر

نمودار باشد.

۴. ملاحظات

الف) موارد اخلاقی و حفاظتی تحقیق رعایت شده باشد، اخذ مجوز از مبادی ذی ربط ضروری است.

ب) حتی المقدور نگارش مقاله روان و از لغات فارسی و معادل کلمات انگلیسی استفاده شود، معادل های انگلیسی در

پاورقی آورده شود.

ج) مقالات پس از ارسال، توسط داوران بررسی شده و با اخذ نظر داوران به هیات تحریریه ارایه و نتیجه در کم ترین

زمان ممکن به نویسنده اول ارسال می شود.

مشاوره و پیشگیری

د) مجله روانشناسی تخصصی، مشاوره و پیشگیری حق رد یا قبول و ویراستاری مقالات را برای خود محفوظ می دارد. هیات تحریریه در انجام اصلاحات بر اساس نحوه تنظیم مقاله جهت چاپ آزاد است ولی صحت علمی مطالب بر عهده نویسنده اول می باشد.

ه) حق چاپ برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

نقش سرزندگی ذهنی در پیش بینی سازگاری هیجانی و تابآوری مدافعان حرم	
اکرم دهقاندار، مریم مشایخ.....	۶
اثر بخشی مدل پیشگیری از بازگشت بر وسوسه و طرحواره های هیجانی افراد مبتلا به سوء مصرف مواد	
معصومه رضایی منش، مریم مشایخ.....	۲۲
نقش سلامت معنوی در پیش بینی بهزیستی روان شناختی و رضایت شغلی مدافعان سلامت شهر تهران	
مهديه وکیلی، مهناز عسگریان.....	۳۳
رابطه استفاده از فناوری های نوین تکنولوژیکی با سرمایه فرهنگی و یادگیری کودکان	
ظاهره ظاهری.....	۴۲
نقش وسطه ای خودکارآمدی در رابطه با احساس مثبت به همسر بر شادکامی زنان	
عاطفه الوندی.....	۵۲
نقش سبک های فرزندپروری و هوش در پیش بینی مهارت های مثبت اندیشی کودکان	
کوثر ابراهیمی.....	۱۱۹

نقش سرزندگی ذهنی در پیشبینی سازگاری هیجانی و تابآوری مدافعان حرم

اکرم دهقاندار^۱، مریم مشایخ^۲

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی نقش سرزندگی ذهنی در پیشبینی سازگاری هیجانی و تابآوری مدافعان حرم بود. این پژوهش از نوع توصیفی همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش متشکل از کلیه مدافعان حرم شهر کرج در سال ۱۴۰۰-۱۴۰۱ بود. از جامعه مورد نظر، تعداد ۱۰۰ مدافع حرم با استفاده از روش نمونهگیری تصادفی ساده انتخاب گردیدند و به سه پرسشنامه سرزندگی ذهنی رایان و فردریک (۱۹۹۷)، مقیاس تابآوری روانشناختی کانر و دیویدسون (۲۰۰۳) و مقیاس سازگاری هیجانی رابو و همکاران (۲۰۰۷) پاسخ دادند. دادههای حاصله از پرسشنامهها با استفاده از روشهای همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون تحلیل گردید. یافتهها نشان داد که میان سرزندگی ذهنی و سازگاری هیجانی مدافعان حرم ارتباط مثبت معنادار وجود دارد. میان سرزندگی ذهنی و تابآوری روانشناختی مدافعان حرم ارتباط مثبت معنادار وجود دارد. سرزندگی ذهنی قادر به پیشبینی سازگاری هیجانی و تابآوری روانشناختی مدافعان حرم است.

کلید واژهها: سرزندگی ذهنی، سازگاری هیجانی و تاب آوری

Abstract

The aim of this study was to investigate the role of subjective vitality in predicting emotional adjustment and resilience of the defenders of the shrine. This study was a descriptive correlational study. The statistical population of the study consisted of all the defenders of the shrine of Karaj in 1401-1400. From the target population, 100 defenders of the shrine were selected using random sampling method and answered to three questionnaires of subjective vitality Ryan and Frederick (1997), Psychological Resilience Scale Connor & Davidson (2003) and the Emotional Adjustment Scale Rabio et al. (2007). Data obtained from Questionnaires were analyzed using Pearson correlation and regression analysis. The findings showed that there is a significant positive relationship between subjective vitality and emotional adjustment of the defenders of the shrine. There is a significant positive relationship between subjective vitality and psychological resilience of the defenders of the shrine. subjective vitality is able to predict the emotional adjustment and psychological resilience of the defenders of the shrine.

Keyword: subjective vitality, emotional adjustment and psychological resilience

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه روان شناسی، دانشکده روان شناسی واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران
^۲ m.mashayekh@kiau.ac.ir (نویسنده مسول) استادیار گروه روانشناسی، دانشکده روان شناسی واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۷/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۸/۱۰

افسردگی است (آولاندا^۶، ۲۰۱۰؛ مینارد^۷ و همکاران، ۲۰۱۵). سرزندگی ذهنی با احساس شادی، هشیاری و پر انرژی بودن توصیف میشود (موتائو، مندسآلوس و سید^۸، ۲۰۱۳).

افرادی که سطوح بالاتری از سرزندگی روانشناختی را تجربه میکنند، از سطوح بالاتر انگیزش برای انجام فعالیتهای هدفمند، مقابله با رویدادهای استرسزا و افزایش سلامت روانشناختی برخوردارند. تحقیق نشان داد که سرزندگی ذهنی رابطه مثبتی با رضایت از زندگی، عواطف مثبت، عزت نفس، بهزیستی روانشناختی (آرتیگوسا-مارکوویز، کارانکو-چاوس و هراندز مندو^۹، ۲۰۱۵؛ کاواشیمای^{۱۰} و همکاران، ۲۰۱۵) و ذهن آگاهی (ویسر، هیرش، بران، ریان و

سرزندگی ذهنی یکی از مولفه‌های عملکرد روانشناختی است (جوئل و روتلج^۲، ۲۰۱۵) و به صورت تجربه هوشیارانه فرد از پردازش انرژی روانی و سرزندگی تعریف شده است (ریان و دسی^۴، ۲۰۰۸). همچنین، سرزندگی ذهنی نوعی انرژی روانشناختی است و افزایش انرژی روانی، انجام اعمال ارزشمند و بهره‌وری را تسهیل میکند. نشان داده شده است که افزایش انرژی روانشناختی با تأثیرات مثبت بر تاب‌آوری، سلامت و عملکرد بهینه روانشناختی ارتباط دارد (جوئل و روتلج، ۲۰۱۵؛ ریان و فردریک^۵، ۱۹۹۷). همچنین، سرزندگی ذهنی اندک با نقص انرژی روانی همراه است و یکی از شاخص‌های زیربنایی مشکلات روانشناختی همچون

³-Juhl & Routledge

⁴-Ryan & Deci

⁵-Ryan & Frederick

⁶-Avlund

⁷-Maynard

⁸-Moutão, Mendes Alves & Cid

⁹-Ortigosa-Márquez, Carranque-Cháves & Hernández Mendo

¹⁰-Kawashima

۲۰۱۵). از آنجایی که نظم جویی هیجان نقشه‌ی محوری در تحول بهنجارداشته و ضعف در آن، عاملی مهم در ایجاد اختلالات روانی به شمار می‌رود، نظریه پردازان بر این باورند، افرادی که قادر به مدیریت صحیح هیجان‌اتشان در برابر رویدادهای روزمره نیستند، بیشتر نشانه‌های تشخیصی، اختلالات درونی‌سازی از قبیل افسردگی و اضطراب را نشان می‌دهند (لوتانس^{۱۵}، ۲۰۱۸).

ماستن، بست و گارمزی^{۱۶} (۱۹۹۰) یک تعریف جامع از تاب‌آوری ارائه دادند. طبق نظر آنها تاب‌آوری فرآیند، ظرفیت یا پیامد انطباق با استرس‌ها در شرایط چالش برانگیز است. در واقع، تاب‌آوری ظرفیت فرد برای انطباق یافتن با شرایط چالش‌برانگیز و فشارها است (ماستن و همکاران، ۱۹۹۰). تاب‌آوری به عنوان یک فرآیند، به صورت استقرار مجدد عملکرد طبیعی پس از یک رویداد فشارزا تعریف می‌شود (گارگ^{۱۷}، ۲۰۱۷). و به عنوان پیامد، تاب‌آوری به صورت پیامدهای سازنده و ارزشمند به دست آمده پس از غلبه

موینیهان^{۱۱}، ۲۰۱۴) دارد. همچنین، سرزندگی ذهنی به وسیله بهزیستی روانشناختی، مهارت‌های زندگی و رضایت از زندگی پیش‌بینی می‌شود (فینی، کاووسیان، بیگی و امامی، ۲۰۱۰).

سازگاری هیجانی یکی از سازهایی است که در شکلهی ساختار شخصیتی افراد نقش مهمی ایفا می‌کند. سازگاری هیجانی یعنی شیوه آگاهانه‌ای که یک شخص برای تشخیص، سازماندهی و ابراز هیجانها به کار می‌گیرد و اینکه یک فرد چگونه به هیجانهای دیگران پاسخ می‌دهد (فردریکسون، توگاد، واگ و لارکین^{۱۲}، ۲۰۰۳). مهارت هیجانی به معنای خود هیجان نیست، بلکه به معنای مهارت و شایستگی یک شخص در به کارگیری هیجان، جهت تنظیم اعمال و روابط خود است (گروس^{۱۳}، ۱۹۹۸). سازگاری هیجانی توانایی کنترل هیجان‌ات و ارضای نیازها، برقراری روابط مناسب و درک دیگران و درونیات خود، توانایی تحمل ناکامی و شکست است (لاک^{۱۴}،

¹⁵-Luthans

¹⁶-Masten, Best & Garmezy

¹⁷-Garg

¹¹-Visser, Hirsch, Brown, Ryan & Moynihan

¹²-Fredrickson, Tugade, Waugh & Larkin

¹³-Gross

¹⁴-Luck

رشد تفکر انتقادی و حفظ تعادل در تمام دوران زندگی به هم وابسته هستند (آنتونس و فرانکو^{۲۰}، ۲۰۱۶). از آنجا که درک ارتباط سه سازه سرزندگی ذهنی، سازگاری هیجانی و تابآوری در مدافعان حرم بسیار ضروری است. از اینرو، پژوهشگر درصدد است تا به بررسی نقش سرزندگی ذهنی در پیشبینی سازگاری هیجانی و تابآوری روانشناختی مدافعان حرم بپردازد و به این سوال پاسخ دهد که آیا سرزندگی ذهنی در پیشبینی سازگاری هیجانی و تابآوری روانشناختی نقش دارد؟

پژوهشهای همبستگی، حداقل حجم نمونه ۵۰ نفر برای بیان چگونگی رابطه ضرورت دارد (دلاور، ۱۳۹۵). در این پژوهش تعداد ۱۰۰ نفر انتخاب شد تا اختلاف بین نمونه و جامعه و احتمال خطا کاهش یابد. برای انتخاب ۱۰۰ مدافع حرم با استفاده از روش تصادفی ساده، ابتدا سپاه قدس کرج، از فهرست سربازان مدافع حرم خود، تعداد صد نفر را به شیوه تصادفی انتخاب نمود. سپس،

موفقیت‌آمیز بر موقعیت چالش برانگیز تعریف شده است (ریچاردسون و وایت^{۱۸}، ۲۰۰۲). در سالهای اخیر، پژوهشگران بررسی ارتباط تابآوری با ابعاد روانشناسی مثبت همچون سرزندگی ذهنی را آغاز نمودند. تابآوری و سرزندگی ذهنی اغلب با سطوح بالاتر سرخوشی ارتباط دارند که با شادی مطلق، بهزیستی روانی و رضایت از زندگی همراه است (کنت، ریورز و رن^{۱۹}، ۲۰۱۵؛ کارگ، ۲۰۱۷).

مطالعات نشان دادند که هم تابآوری و هم سرزندگی ذهنی دو سازه مستقل هستند اما در افزایش دادن مهارتهای رهبری، روش

روش این پژوهش از نظر گردآوری دادهها توصیفی-همبستگی و از نظر هدف کاربردی بود. پژوهش همبستگی روابط احتمالی بین متغیرها را بررسی می‌کند. جامعه آماری پژوهش کنونی متشکل از کلیه مدافعان حرم شهر کرج در سال ۱۴۰۰-۱۴۰۱ بود. نمونه مورد مطالعه تعداد ۱۰۰ نفر از مدافعان حرم شهر کرج بود که با استفاده از روش نمونهگیری تصادفی ساده انتخاب شدند (از آنجا که در

²⁰-Antunes & Franco

¹⁸-Richardson & Waite

¹⁹-Kent, Rivers & Wrenn

آنان، سپاه قدس کرج پرسشنامه ها را از پژوهشگر دریافت نمود) تا جهت پاسخگویی به مدافعان حرم ارائه دهند. پس از پاسخگویی نمونه مورد مطالعه پرسشنامهها را از آنها دریافت نمودند و در اختیار پژوهشگر قرار دادند.

پژوهشگر پرسشنامههای پژوهش را همراه با توضیحات لازم در مورد هدف پژوهش و شیوه پاسخگویی به آنها را سپاه قدس کرج تحویل داد (به دلیل محرمانه بودن افراد مورد مطالعه و عدم دستیابی مستقیم پژوهشگر به

ابزارهای پژوهش

۱۹۹۷). پایایی این ابزار بر اساس آلفای کرونباخ در پژوهش عربزاده (۱۳۹۶) ۰/۷۹ به دست آمد. در پژوهش کنونی نیز پایایی این ابزار با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۶ به دست آمد.

مقیاس سرزندگی ذهنی: این مقیاس بر اساس نظریه خودتعیینی رایان و فردریک در سال ۱۹۹۷ تهیه گردید. این مقیاس انرژی و اشتیاق افراد را برای بهرهمندی از زندگی و داشتن عملکرد بهینه میسنجد. این مقیاس متشکل از هفت سؤال است که براساس طیف لیکرت پنج گزینه‌ای (کاملاً مخالف تا کاملاً موافق) نمره‌گذاری میشوند. دامنه نمره‌های حاصله از این ابزار بین ۷ تا ۳۵ است که در این میان نمره بالا نشان دهنده بالا بودن میزان سرزندگی فرد است و نمره پایین نشان‌دهنده عدم و فقدان سرزندگی است. آلفای کرونباخ بالای ۰/۷۰ و میزان همسانی درونی این مقیاس در پژوهش آنها ۰/۹۶ گزارش شد (رایان و فردریک،

مقیاس تاب‌آوری روانشناختی: این مقیاس توسط کانر و دیویدسون (۲۰۰۳) برای اندازه‌گیری تاب‌آوری روانشناختی تدوین گردید. این مقیاس شامل ۲۵ گویه است و آزمودنی با استفاده از یک مقیاس ۵ درجه‌ای (هرگز، به ندرت، گاهی اوقات، اغلب و همیشه) به هر گویه پاسخ میدهد. نمره بالا در این ابزار نشان‌دهنده تاب‌آوری روانشناختی بالا است. محمدی، جزایری، رفیعی، جوکار و پورشهباز (۱۳۸۵) همسانی درونی

سازگاری هیجانی با اندازه‌های فهرست شخصیت آیزنک (آیزنک و آیزنک، ۱۹۷۵) و پرسشنامه پنج عامل (کاپرارا، باربارانیلی و بارگانگی، ۱۹۹۳) از روایی همگرای مقیاس سازگاری هیجانی به طورتجربی حمایت کرد. در مطالعه رابیو و همکاران (۲۰۰۷) ضریب همسانی درونی مقیاس سازگاری هیجانی ۰/۸۹ به دست آمد. در مطالعه شکری، سناییپور، رویایی و قره‌تپه (۱۳۹۵) ضریب همسانی درونی مقیاس سازگاری هیجانی ۰/۹۱ به دست آمد. در پژوهش کنونی نیز پایایی کل این ابزار با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۶۸ و پایایی خرده مقیاس‌های فقدان نظم‌بخشی انگیزتگی‌های هیجانی و فیزیولوژیک ۰/۷۸ و نامیدی و تفکر آرزومندانه ۰/۶۳ به دست آمد.

این مقیاس را با یک نمونه ۷۱۶ نفری ۰/۸۹ گزارش کرد. شاکرینیا و محمدپور (۱۳۸۹) نیز آلفای کرونباخ این مقیاس را ۰/۹۱ کردند. در پژوهش کنونی نیز پایایی کل این ابزار با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۶ و پایایی خرده مقیاس‌های تصور از شایستگی فردی ۰/۸۹، تحمل عاطفه منفی ۰/۷۷، پذیرش مثبت تغییر ۰/۶۵، کنترل ۰/۸۲ و تاثیرات معنوی ۰/۷۴ به دست آمد.

مقیاس سازگاری هیجانی: رابیو و همکاران در سال ۲۰۰۷ ابزار سازگاری هیجانی را با هدف سنجش ثبات یا تعادل هیجانی افراد تدوین نمودند. این مقیاس شامل ۲۸ گویه و در خرده مقیاس به نام‌های فقدان نظم‌بخشی انگیزتگی‌های هیجانی و فیزیولوژیک و نامیدی و تفکر آرزومندانه است. پاسخ‌دهندگان به هر ماده روی یک طیف شش درجه‌ای از ۱ (کاملاً موافق) تا ۶ (کاملاً مخالف) پاسخ می‌دهند. در این ابزار، گویه‌های ۲۱، ۲۵ و ۲۸ به طور معکوس نمره گذاری میشوند. در مطالعه رابیو و همکاران (۲۰۰۷) نتایج پراکنندگی مشترک بین اندازه‌های مقیاس

جدول (۱) مقادیر کجی و کشیدگی و آزمون کولموگروف-اسمیرنوف جهت ارزیابی نرمال بودن

متغیرهای مورد مطالعه

متغیرها	آماره	کجی	کشیدگی
سرزندگی ذهنی	۰/۷۵	۱/۴۸	۱/۸۷
سازگاری هیجانی	۰/۷۳	۱/۲۹	۱/۹۸
فقدان نظمبخشی انگیزتگیهای هیجانی	۰/۲۱	۰/۱۸	-۰/۷۳
ناامیدی و تفکر آزمندانه	۰/۱۸	۰/۱۲	-۰/۵۳
تابآوری	۰/۳۲	۱/۴۰	۱/۶۶
تصور از شایستگی فردی	۰/۲۵	-۰/۱۱	-۰/۳۹
تحمل عاطفه منفی	۰/۲۰	-۰/۱۹	-۰/۴۸
پذیرش مثبت تغییر و روابط ایمن	۰/۴۲	۰/۵۵	۰/۶۱
کنترل	۰/۵۹	۰/۶۲	۰/۷۸
تأثیرات معنوی	۰/۳۷	۰/۴۵	-۰/۶۲

سطح معنیداری آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای تمامی متغیرهای پژوهش بیشتر از مقدار ۰/۰۵ بدست آمده است ($p > ۰/۰۵$) که نشان از نرمال بودن متغیرها دارد. بررسی مقادیر کجی و کشیدگی نشان میدهد با توجه به این که مقادیر کجی و همچنین مقادیر کشیدگی تمامی متغیرها در دامنه +۲ تا -۲ بدست آمده، میتوانیم نتیجه بگیریم که تمامی متغیرها از توزیع نرمال برخوردارند.

جدول (۲) ماتریس همبستگی سرزندگی ذهنی و سازگاری هیجانی مدافعان حرم

متغیرها	۱	۲	۳	۴
۱- سرزندگی ذهنی	-			
۲- سازگاری هیجانی	۰/۴۸**	-		
۳- فقدان نظمبخشی انگیزتگی هیجانی	-۰/۳۹**	۰/۵۱**	-	
۴- ناامیدی و تفکر آزمندانه	-۰/۳۲**	۰/۶۹**	۰/۷۲**	-

* = $p \leq ۰/۰۵$ ** = $p \leq ۰/۰۱$

همانگونه که در جدول (۲) ملاحظه میشود، میان سرزندگی ذهنی و سازگاری هیجانی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. اما میان سرزندگی ذهنی و خردهمقیاسهای سازگاری هیجانی یعنی فقدان نظمبخشی انگیزتگی هیجانی و

فیزیولوژیک و ناامیدی و تفکر آزمندانانه مدافعان حرم رابطه منفی و معنادار وجود دارد ($p < 0/01$). به این صورت که با افزایش یا کاهش میزان سرزندگی ذهنی، میزان سازگاری هیجانی مدافعان حرم نیز افزایش یا کاهش مییابد.

برای انجام تحلیل رگرسیون، یکی از پیش فرضهای اساسی بررسی این مطلب است که آیا میان متغیر پیشبینی کننده و متغیر ملاک رابطه خطی وجود دارد یا خیر. برای بررسی این فرض از آزمون تحلیل واریانس یکطرفه استفاده گردید که نتیجه حاصل از آن در جدول (۳) ارائه شده است.

جدول (۳) تحلیل واریانس یکطرفه برای بررسی وجود رابطه خطی بین متغیرهای سرزندگی ذهنی و سازگاری اجتماعی مدافعان حرم

متغیر ملاک	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	اف	سطح معناداری
سازگاری هیجانی	رگرسیون	۱	۳۲۵/۴۴	۱۹/۳۱	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۹۸	۱۶/۸۵		
	کل	۹۹	۱۹۷۷/۴۶		
فقدان نظمبخشی انگیزتی	رگرسیون	۱	۲۸۸/۴۶	۲۳/۰۵	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۹۸	۱۲/۵۱		
	کل	۹۹	۱۹۱۴/۸۳		
ناامیدی و تفکر آزمندانانه	رگرسیون	۱	۳۰۲/۵۶	۱۵/۷۸	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۹۸	۱۹/۱۷		
	کل	۹۹	۲۵۱۱/۶۷		

با توجه به اینکه سطح معناداری خطای آزمون تحلیل واریانس برای سطح اطمینان کمتر از ۰/۰۱ است. بنابراین، میتوان گفت که بین سرزندگی ذهنی با سازگاری هیجانی و خردهمقیاسهای آن رابطه خطی وجود دارد، استفاده از مدل خطی رگرسیون بلامانع است و متغیر مستقل توان پیشبینی متغیر وابسته را دارد.

جدول (۴) تحلیل رگرسیون برای پیشبینی سازگاری هیجانی و خرده مقیاسهای آن بر اساس سرزندگی ذهنی مدافعان حرم

متغیرهای ملاک	متغیر پیشبین	B	SE	T	P	R2
سازگاری هیجانی	عرض از مبدا	۱/۸۵	۲/۱۰	۵/۰۲	۰/۰۰۱	۰/۲۳

	۰/۰۰۱	۵/۵۱	۰/۱۰	۰/۸۳	سرزندگی ذهنی
۰/۱۵	۰/۰۰۱	۵/۳۵	۱/۲۸	۹/۸۰	عرض از مبدا
	۰/۰۰۱	۳/۴۳	۰/۲۲	۱/۰۱	سرزندگی ذهنی
۰/۱۰	۰/۰۰۱	۵/۵۴	۱/۱۵	۷/۱۳	عرض از مبدا
	۰/۰۰۱	۴/۱۹	۰/۲۱	۰/۴۹	سرزندگی ذهنی

نتایج جدول فوق حاکی از آن است که سرزندگی ذهنی قادر است ۲۳ درصد از واریانس سازگاری هیجانی، ۱۵ درصد از واریانس خرده مقیاس فقدان نظمبخشی انگیزتگی هیجانی و فیزیولوژیک و ۱۰ درصد از واریانس خرده مقیاس ناامیدی و تفکر آزمندانه را تبیین کند.

جدول (۵) ماتریس همبستگی سرزندگی ذهنی و تابآوری مدافعان حرم

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱- سرزندگی ذهنی	-					
۲- تابآوری	**	-				
	۰/۳۰					
۳- تصور از شایستگی فردی	**	۰/۹۵**	-			
	۰/۳۵					
۴- تحمل عاطفه منفی	* ۰/۲۶	۰/۸۸**	۰/۸۲**	-		
۵- پذیرش مثبت تغییر	۰/۱۹	۰/۸۷**	۰/۷۷**	۰/۶۳**	-	
۶- کنترل	۰/۱۳	۰/۷۷**	۰/۶۹**	۰/۶۴**	۰/۶۰**	-
۷- تاثیرات معنوی	۰/۲۸*	۰/۷۸**	۰/۷۲**	۰/۵۶**	۰/۷۸**	۰/۴۸**

* = $p \leq 0.05$ ** = $p \leq 0.01$

همانگونه که در جدول (۴-۹) ملاحظه میشود، همبستگی محاسبه شده بین سرزندگی ذهنی با تابآوری و خرده مقیاسهای آن یعنی تصور از شایستگی فردی، تحمل عاطفه منفی و تاثیرات معنوی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد ($p < 0.01$). اما میان سرزندگی و خردهمقیاسهای پذیرش مثبت و کنترل رابطه معنادار وجود ندارد.

جدول (۶) تحلیل واریانس یکطرفه برای بررسی وجود رابطه خطی بین متغیرهای سرزندگی ذهنی با تابآوری و خردهمقیاسهای آن

متغیر ملاک	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	اف	سطح معناداری
تابآوری	رگرسیون	۱	۱۹۲۶/۵۸	۹/۴۳	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۹۸	۲۰۴/۲۲		
	کل	۹۹	۲۱۹۴۰/۱۱		
تصور از شایستگی فردی	رگرسیون	۱	۳۵۰/۹۱	۱۴/۲۳	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۹۸	۲۴/۶۴		
	کل	۹۹	۲۷۶۶/۱۹		
تحمل عاطفه منفی	رگرسیون	۱	۱۱۹/۲۸	۷/۴۹	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۹۸	۱۵/۹۱		
	کل	۹۹	۱۶۷۹/۰۴		
پذیرش تغییر مثبت	رگرسیون	۱	۱۰۲/۰۳	۷/۴۹	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۹۸	۱۳/۶۲		
	کل	۹۹	۱۴۳۶/۸۱		
کنترل	رگرسیون	۱	۳۹/۹۲	۷/۳۱	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۹۸	۵/۴۶		
	کل	۹۹	۵۷۴/۹۹		
تأثیرات معنوی	رگرسیون	۱	۱۵/۵۷	۷/۸۶	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۹۸	۱/۹۸		
	کل	۹۹	۲۰۹/۷۸		

با توجه به اینکه سطح معناداری خطای آزمون تحلیل واریانس برای سطح اطمینان کمتر از ۰/۰۱ است، بنابراین، میتوان گفت که بین سرزندگی ذهنی، تابآوری و خردهمقیاسهای آن رابطه خطی وجود دارد، استفاده از مدل خطی رگرسیون بلامانع است و متغیر مستقل توان پیش بینی متغیر وابسته را دارد.

جدول (۷) تحلیل رگرسیون برای پیش بینی تابآوری و خرده مقیاسهای آن بر اساس سرزندگی ذهنی

متغیرهای ملاک	متغیرهای پیشین	B	SE	T	P	R2
تابآوری	عرض از مبدا	۶/۱۸	۱/۱۳	۵/۱۲	۰/۰۰۱	۰/۰۹
	سرزندگی ذهنی	۱/۳۴	۰/۴۳	۳/۰۷	۰/۰۰۳	
تصور از شایستگی فردی	عرض از مبدا	۱/۶۲	۴/۲۱	۳/۹۴	۰/۰۰۱	۰/۱۲
	سرزندگی ذهنی	۰/۵۷	۰/۱۵	۳/۷۷	۰/۰۰۱	
تحمل عاطفه منفی	عرض از مبدا	۱/۱۵	۳/۳۸	۵/۰۶	۰/۰۰۱	۰/۰۶
	سرزندگی ذهنی	۰/۳۳	۰/۱۲	۲/۷۳	۰/۰۰۷	
پذیرش تغییر مثبت	عرض از مبدا	۱/۰۹	۳/۱۳	۴/۵۰	۰/۰۰۱	۰/۰۳
	سرزندگی ذهنی	۰/۲۱	۰/۱۱	۱/۹۳	۰/۵۶	
کنترل	عرض از مبدا	۹/۲۴	۱/۹۸	۴/۶۶	۰/۰۰۱	۰/۰۱
	سرزندگی ذهنی	۰/۰۹	۰/۰۷	۱/۳۴	۰/۱۸	
تأثیرات معنوی	عرض از مبدا	۵/۰۶	۱/۱۹	۴/۲۴	۰/۰۰۱	۰/۰۷
	سرزندگی ذهنی	۰/۱۲	۰/۴۳	۲/۸۰	۰/۰۰۶	

نتایج نشان داد که سزطدگی میتواند ۹ درصد از واریانس تابآوری، ۱۲ درصد از تصور از شایستگی فردی، ۶ درصد از واریانس تحمل عاطفه منفی و ۷ درصد از تأثیرات معنوی را تبیین نمایند. اما سرزندگی ذهنی در پیش‌بینی دو خرده مقیاس پذیرش تغییر مثبت و کنترل نقش مغناداری نداشت

بحث و نتیجه گیری

پژوهش ارسلان (۲۰۲۰) همسو است. او نشان داد که سرزندگی ذهنی بر سازگاری روانشناختی تأثیر مستقیم و غیرمستقیم از طریق احساس تعلق دارد. همچنین، تحقیقات قبلی نشان داد که سرزندگی ذهنی با شاخصهای

یافته های این پژوهش نشان داد که میان سرزندگی ذهنی و سازگاری هیجانی مدافعان رابطه مثبت وجود دارد و سرزندگی ذهنی قادر به پیش‌بینی سازگاری هیجانی در مدافعان حرم است که نتایج آن، با یافته های

سلامت روانشناختی بیشتر بر خوردارانند (کاواباتا و همکاران، ۲۰۱۷؛ آگور و همکاران، ۲۰۱۹). مدافعان حرم نیز به دلیل رویارویی با شرایط محیطی دشواری که سازگاری و سلامت روان آنان را در معرض خطر قرار می‌دهد، بایستی از سرزندگی بیشتری برخوردار باشند. زیرا آنها برای مقابله با این شرایط دشوار به انرژی جسمی و روانی نیاز دارند. از دیدگاه خودتعیینگری (دسی و ریان، ۲۰۰۸) انرژی روانی یک منبع مهم سرزندگی برای انجام فعالیتها است و سطوح بالاتر سرزندگی سلامت روانشناختی را افزایش می‌دهد. بنابراین، سرزندگی ذهنی تاثیر مثبتی بر تنظیم رفتارها و اقدامات فرد دارد که باعث افزایش سلامت و بهزیستی روانشناختی میشود (ارسلان و همکاران، ۲۰۲۰).

پژوهش مای یوسالا و همکاران (۲۰۱۴) نشان داد سرزندگی میتواند نقش واسطهای بین رضایت از زندگی و امیدواری ذهنی داشته باشد. زمانیکه خوشبینی و مثبت اندیشی افراد ارتقا مییابد، افراد نیز دیدگاه واقع بینانهتری از خود و زندگی پیدا کرده و درباره

مختلف سازگاری روانشناختی ارتباط دارد. برای مثال، سرزندگی ذهنی با بهزیستی ذهنی (جکسون و دیپلاسیدو، ۲۰۲۰؛ سامالا-یونس و هاشم، ۲۰۱۸) و شادی ذهنی (آگور و همکاران، ۲۰۱۹) ارتباط معنادار دارد.

در تبیین یافته های این پژوهش میتوان گفت، سرزندگی ذهنی از جمله عوامل حمایتی است که منجر به افزایش سازگاری هیجانی افراد در شرایط ناگوار و در نتیجه بهزیستی بهتر افراد میشود. از نتیجه این پژوهش میتوان نتیجه گرفت که برآورده شدن نیازهای اساسی روان شناختی در نظامیان به سرزندگی ذهنی و در نتیجه سازگاری هیجانی آنها منجر میشود. سرزندگی ذهنی نوعی انرژی جسمی و روانی است که از حمایت، استقلال و انگیزش درونی فرد نشات میگیرد. این انرژی نمایانگر یک منبع نیرومند است که به افراد کمک میکند تا اقدامات و رفتارهای هدفمند خود را تنظیم کنند (ریان و دسی، ۲۰۰۸). افرادی که سرزندگی ذهنی بالایی را گزارش نمودند فعال و کارآمد هستند، با چالشها بهتر مقابله مینمایند و از بهزیستی و

بالا تر سلامت روانشناختی، شادی، بهزیستی روانی و رضایت از زندگی همراهند (کنت و همکاران، ۲۰۱۵؛ کارگ و همکاران، ۲۰۱۷). از اینرو، درک ارتباط میان این دو سازه بسیار مهم است. زیرا مشخص گردید که تابآوری و سرزندگی ذهنی دو سازه مستقل هستند که در افزایش مهارتهای رهبری، تفکر انتقادی و حفظ تعادل در طول زندگی نقش دارند (آنتونس و فرانکو، ۲۰۱۶). همانگونه که در فصل دوم توضیح داده شد، سرزندگی قدرت ادامه زندگی است و افرادی که از سرزندگی ذهنی برخوردارند احساس هیجانزدگی و شورو وشوق نسبت به زندگی دارند. این حس مثبت زندگی و انرژی به فعال بودن و برانگیختگی جسمی اشاره دارد. (ریان و فردریک، ۱۹۹۷) که به افزایش تابآوری افراد کمک میکند. تابآوری به عنوان یک فرآیند انعطافپذیر و عامل حمایتی از واکنشهای منفی به ناملایمات زندگی و رویدادهای فشارزا جلوگیری مینماید (ماستن، ۲۰۰۱) و باعث افزایش سلامت روان میشود.

طبق الگوی منابع و درخواستهای شغلی (باکر و دمروتی، ۲۰۰۷)

مشکلات خود به درستی قضاوت میکنند. آنها تشویق میشوند تا تجارب مثبت و خوب خود را با شناسایی کنند و نقش آنها را در افزایش و ارتقای احترام به خود و عزت نفسشان بفهمند (مقدس، برجعلی و ترکمان، ۱۳۹۱).

نتایج پژوهش نشان داد که میان سرزندگی ذهنی، تابآوری و خرده مقیاسهای آن رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. همچنین، سرزندگی ذهنی قادر به پیشبینی تابآوری و خردهمقیاسهای آن است. نتایج پژوهش حاضر با پژوهشهای بخشی و فولاد چنگ (۱۳۹۷)، فتحی و جمالآبادی (۱۳۹۶)، نقیبور و همکاران (۱۳۹۴) مارتینز-گونزالز و همکاران (۲۰۲۱) گارگ و سارکار (۲۰۲۰) همسو است. همه پژوهشگران مذکور نشان دادند که ارتباط معنی داری بین سرزندگی و تابآوری وجود دارد. در تبیین یافتههای این پژوهش میتوان گفت در سالهای اخیر پژوهشگران شروع به بررسی ارتباط سرزندگی ذهنی با تابآوری روانشناختی نمودند. سرزندگی ذهنی و تابآوری با سطوح

دور شدن از خانه و کشور خود و جنگیدن در مقابل نیروهای داعش و انجام ماموریت‌های نظامی در خاک سوریه، بایستی از سرزندگی و تابآوری روانشناختی بالایی برخوردار باشند تا بتوانند از پس وظایف خود و مقابله با شرایط دشواری که با آنها مواجه میشوند برآیند.

مواد مخدر. پژوهش‌های نوین روانشناختی، ۲-۳(۱)، ۲۰۳-۲۲۴.
نقیب‌پور، سیما، مهرابیزاده هنرمند، مهناز، عسگری، پرویز، نادری، فرح و حیدری، علیرضا. (۱۳۹۴). رابطه تابآوری و کیفیت زندگی با سرزندگی در دانشجویان. کنگره ملی خانواده سالم، اهواز.

سرزندگی پیش‌اینده تاب‌آوری و پرورش دهنده آن است و تحقیقات در حمایت از این الگو نشان دادند که تابآوری با شاخص‌های سرزندگی ذهنی ارتباط دارد (آوی و همکاران، ۲۰۱۱). از این‌رو، میتوان گفت مدافعان حرم به دلیل شرایط بسیار دشواری که با آن مواجه هستند مانند منابع

شاکرینیا، ایرج، و محمدپور شاطری، مه‌ری. (۱۳۸۹). رابطه استرس شغلی و تابآوری با فرسودگی شغلی در پرستاران زن. مجله دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه (بهبود)، ۲(۱۴)، ۱۶۹-۱۶۱.

فتحی، داوود و جمالآبادی، منا. (۱۳۹۶). بررسی نقش واسطه‌گری تاب‌آوری در رابطه حمایت تحصیلی و سرزندگی تحصیلی دانشجویان. نشریه راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ۴(۱۰)، ۲۶۳-۲۶۹.

محمدی، مسعود، جزایری، علیرضا، رفیعی، امیرحسین، جوکار، بهرام، و پورشهباز، عباسی. (۱۳۸۵). بررسی عوامل تاب‌آور در افراد در معرض خطر سومصرف

References

- Avlund, K. (2010). Fatigue in older adults: An early indicator of the aging process?. *Aging Clinical and Experimental Research*, 22(2): 100-115
- Fredrickson, B.L., Tugade, M.M., Waugh, C.E., Larkin, G.R. (2003). What good are positive emotions in crisis? A prospective study of resilience and emotions following the terrorist attacks on the United States on September 11th, 2001. *Journal of personality and social psychology*, 84(2): 365.
- Fini, A.A.S., Kavousian, J., Beigy, A., & Emami, M. (2010). Subjective vitality and its anticipating variables on students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 5: 150-156.
- Garg, N. (2017). Workplace spirituality and employee well-being: an empirical exploration. *Journal of Human Values*, 23 (2): 129-147.
- Garg, N. (2017). Workplace spirituality and organizational commitment: an empirical exploration. *Journal of Management, Ethics and Spirituality*, 10(2): 8-24.
- Gross, J.J. (1998). The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of general psychology*, 2(3): 271-99.
- Kent, M., Rivers, C.T. & Wrenn, G. (2015). Goal-Directed Resilience in Training (GRIT): a biopsychosocial model of self-regulation, executive functions, and personal growth (eudaimonia) in evocative contexts of PTSD, obesity, and chronic pain. *Behavioral Sciences*, 5 (2): 264-304.
- Juhl, J., & Routledge, C. (2015). The awareness of death reduces subjective vitality and self-regulatory energy for individuals with low interdependent self-construal. *Motivation and Emotion*, 1-10.
- Luck, B. (2015). Individual Differences in Job Satisfaction. *Journal of Organizational Behaviors*, 16(1): 109-115.8.
- Masten, A.S., Best, K.M. and Garnezy, N. (1990). Resilience and development: contributions from the study of children who overcome adversity.

Development and Psychopathology, 2
(40): 425-444.

Moutão, J. M., Mendes Alves, S., & Cid, L.
(2013). Translation and validation of
the subjective vitality scale in a
portuguese sample of exercise
participants. *Revista Latino American
de Psicología*, 45(2), 223-230.

Richardson, G.E. & Waite, P.J. (2002).
Mental health promotion through
resilience and resiliency education.
*International Journal of Emergency
Mental Health*, 4 (1): 65-76.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2008). From ego
depletion to vitality: Theory and

findings concerning the facilitation of
energy available to the self. *Social and
Personality Psychology Compass*, 2:
702-717.

Visser, P. L., Hirsch, J. K., Brown, K. W.,
Ryan, R., & Moynihan, J. A. (2014).
Components of sleep quality as
mediators of the relation between
mindfulness and subjective vitality
among older adults. *Mindfulness*, 1-9.

اثر بخشی مدل پیشگیری از بازگشت بر وسوسه و طرحواره های هیجانی افراد مبتلا به سوء مصرف مواد
معصومه رضایی منش^۱
مریم مشایخ^۲

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف اثربخشی مدل پیشگیری از بازگشت بر وسوسه و طرحواره های هیجانی افراد مبتلا به سوء مصرف مواد در استان البرز انجام شد. روش: این پژوهش به لحاظ نحوه گردآوری اطلاعات از نوع نیمه تجربی با طرح پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل می باشد. جامعه آماری کلیه معتادان مرد مراجعه کننده به مراکز ترک اعتیاد استان البرز بودند. با استفاده از روش نمونه گیری در دسترس آزمودنیها انتخاب شدند. داده ها با استفاده از پرسش نامه عقاید وسوسه انگیز (CBQ) و پرسشنامه طرحواره های هیجانی لیهی (LESS) از مراجعه کنندگان جمع آوری شد. داده ها به روش آماری تحلیل کواریانس تک متغیری و چند متغیری مورد تحلیل قرار گرفت. یافته ها: نتایج پژوهش نشان داد که در مرحله پس آزمون مدل پیشگیری از بازگشت بر پایه ذهن آگاهی به طور معناداری بر کاهش وسوسه و تغییر طرحواره های هیجانی افراد مبتلا به سوء مصرف مواد نسبت به گروه کنترل تاثیر دارد. نتیجه گیری: مدل پیشگیری از بازگشت می تواند وسوسه به مواد را کاهش دهد و طرحواره های هیجانی را تغییر دهد.

واژگان کلیدی: مدل پیشگیری از بازگشت، طرحواره های هیجانی، سوء مصرف مواد.

Abstract

Objective : investigation The effect of mindfulness based relapse prevention in reducing drug craving and Emotional Schema in Patient with narcotic substances at Alborz Province. Method : This research was the quasi-experimental design with pretest and posttest and control group . The population were addicted men to opiates referred to addiction treatment center at Alborz Province . Participants were selected by available sampling. Data were collected by CBQ and LESS questionnaires and analyzed covariance. Finding: The results showed that in pretest stage, preventing model to return significant effect on the patients' temptation and emotion schema in compare of post test . Conclusion : prevention on return of treatment model lead to reduce of temptation of using drug and changed emotion schema

^۱ دانشجوی دکتری روانشناسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران

^۲ (نویسنده مسول) استادیار، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، دانشکده روانشناسی، گروه روانشناسی، کرج، ایران

m.mashayekh@kiauo.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۸/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱/۱۲

مقدمه

بیکاری، افزایش اختلالات روانی و افکار خودکشی را در پی داشته باشد (میچ^{۲۳} و همکاران، ۲۰۱۸). چرون^{۲۴} و همکاران (۲۰۲۱) مطرح می کنند، اعتیاد به مواد مثل سیگار کشیدن و مصرف مشروبات الکلی، استفاده از داروهای غیر مجاز، به صورت مستقیم و غیر مستقیم منجر به فوت ۱۱/۸ میلیون نفر در سال می شود.

عود و قطع فرآیند پرهیز و درمان اعتیاد داشته باشد و بنابراین نقص در پیشگیری از وسوسه، باعث بوجود آمدن مشکلات رفتاری و روان شناختی مرتبط با مصرف مواد می شود که ممکن است ماه ها طول بکشد و به درمان گسترده در طی سال ها نیازمند شود (مهرجردی، اختیاری و مکر، ۲۰۱۱). یکی از پیش بینی کننده های قوی عود که هم در تحقیقات بالینی و غیر بالینی مورد مطالعه قرار گرفته، وسوسه است (نقل از ویتکوینز^{۲۶}، بون^{۲۷}، دوگلاس^{۲۸} و هیس^{۲۹}، ۲۰۱۳)، در این رابطه، جکای^{۳۰} (۲۰۰۴) معتقد است وقتی که فرد تصمیم می گیرد رفتارش را تغییر دهد مرتب با تردید مواجه است که آیا بر سر این تصمیم بماند یا نه. بنابراین وجود تردید و وسوسه در مبتلایان به سوء مصرف مواد امری طبیعی به نظر می رسد و ارائه روش های خاص در جهت مقابله با این عامل جهت تثبیت موفقیت درمان ضروری است (میرزایی، راوری، حنیفی، میری و همکاران، ۱۳۸۹).

ویژگی های هیجانی نیز در سوء مصرف مواد نقش دارد و تحقیقات نشان می دهد که بین مصرف مواد و تنظیم هیجان رابطه معناداری وجود دارد (ویس^{۳۱} و همکاران، ۲۰۲۲). افرادی که مواد افیونی مصرف می کنند در کنترل هیجان مشکل دارند، که این اختلال بر

اعتیاد به عنوان یکی از معضلات اجتماعی در جامعه بویژه در جوانان شایع شده است که می تواند مضرات مختلف اجتماعی و بهداشتی مانند نابودی دارایی های شخصی، افزایش خشونت، خطر افزایش ایدز، بزهکاری،

نتایج مطالعات همه گیر شناسی در ایران حاکی از آن است که کشور ما در منطقه مدیترانه شرقی یکی از بالاترین آمارهای سوء مصرف و وابستگی به مواد را داشته (سازمان جهانی بهداشت، ۲۰۰۳) و یک روند کلی روبه افزایش را نشان می دهد (رحیمی موقر، محمد و رزاقی، ۱۳۸۱). هر سال بیش از دو میلیون نفر در آمریکا و حدود ۱۵ میلیون نفر در کل دنیا مواد مخدر مصرف می کنند و در سال ۲۰۱۶ در آمریکا بیش از ۲۰۰۰۰ نفر به علت مصرف بیش از اندازه مواد مخدر از دنیا می روند که ۱۳۰۰۰ نفر آنها هرویین مصرف می کردند (مرکز خدمات انسانی و بهداشتی آمریکا، ۲۰۱۸) بیشتر معنادان تمایل دارند سبک زندگی وابسته به مواد مخدر را تغییر دهند، اما وجود مشکلات زیاد در مرحله درمان، سبب عود و ترک دوره درمان می شود و وسوسه می شوند تا مواد مخدر مصرف کنند (ونیرو^{۳۰} و همکاران، ۲۰۱۸).

وسوسه بعنوان تجربه ذهنی یک انگیزش یا میل به مصرف مواد تعریف می شود (ویتکوینز و همکاران، ۲۰۱۳). مارتل، دولمان، ادوارد، جامینسون و واسان (۲۰۱۳)، وسوسه را نیاز یا میل به مصرف مواد غیر قانونی یا داروهای خاص تعریف می کنند مطالعات نشان داده اند که ارتباط اساسی بین وسوسه و اعتیاد وجود دارد، همچنین تحقیقات نشان داده اند که وسوسه بر انگیزه شده توسط نشانه های مربوط به مواد، می تواند نقش فعالی در

²³ meich

²⁴ cheron

²⁵ venniro

²⁶ Witkiewitz

²⁷ Bowen

²⁸ Douglas

²⁹ Hsu

³⁰ - Jackaei

³¹ weiss

آگاهی (دیدوس و همکاران، ۲۰۱۲)، درمان شناختی مبتنی بر تفکر نظاره ای برای پیش گیری از عود افسردگی و پیش گیری از عود بر پایه ذهن آگاهی برای درمان اعتیاد (ویتکیویتز^{۳۰}، مارلات^{۳۶} و واکر^{۳۷}، ۲۰۰۵). درمان ذهن آگاهی مبتنی بر پیشگیری از عود بر روی کاهش میزان عود مصرف کنندگان مواد مخدر تاثیر گذار است (گرینفیلد و همکاران، ۲۰۱۸). و میزان وسوسه به استفاده از مواد مخدر را در افراد تحت فشار و استرس کاهش می دهد (کارول و همکاران، ۲۰۱۸) چنانچه به همراه دارو درمانی باشد در بهبود علایم معتادان به مواد مخدر موثر است (زولینگ و همکاران، ۲۰۱۸) این درمان در طولانی مدت نه تنها باعث کاهش استفاده از مواد مخدر می شود بلکه میزان استرس افراد را نیز کاهش می دهد (داویس و همکاران، ۲۰۱۸) و علایم آسیب پس از سانحه افراد معتاد را کم می کند (فورتانا و همکاران، ۲۰۱۷). اخیراً تحقیقات زیادی، مکانیزم اثر ذهن آگاهی را در پیشگیری از عود سوء مصرف مواد بررسی کرده اند، بوون و همکاران (۲۰۰۹) در یک بررسی بالینی مقدماتی، ذهن آگاهی را بر روی ۱۶۸ نوجوان مصرف کننده الکل و سایر مواد، با پیگیری ۴ ماه، به کار بردند، نتایج آنها نشان داد، که شرکت کنندگان در گروه ذهن آگاهی در مقایسه با گروه کنترل، در طول زمان، کاهش مصرف مواد و کاهش وسوسه را نشان دادند (نقل از پینرتی^{۳۸}، ۲۰۱۲). همچنین ویتکیویتز و همکاران (۲۰۱۳) در مطالعه ای نشان دادند که درمان پیشگیری از عود مبتنی بر ذهن آگاهی در کاهش وسوسه موثر است. علاوه بر این، هسو و همکاران (۲۰۱۳) در مطالعه ای نشان دادند که ذهن آگاهی برای افراد با تحمل پریشانی پایین مفید است. با وجود اینکه مدل پیشگیری از عود مبتنی بر ذهن آگاهی در جلوگیری از عود اعتیاد و افزایش انگیزه در گروه مردان مبتلا به مواد افیونی موفقیت آمیز بوده است، و افراد را از علایم عود درونی مثل علایم شناختی و هیجانی و علایم عود بیرونی مثل شرایط و موقعیتهای تحریک کننده آگاه می کند و مهارتهای رفتاری افراد را پرورش می دهد که در مدل های درمانی مرتبط با اعتیاد این موارد لحاظ نشده است و در این زمینه بر تری دارد و تلفیقی از درمان شناختی و مراقبه است (گرانانت و همکاران، ۲۰۱۷). اما تاکنون تاثیر این درمان در افزایش احتمال ترک بررسی

روی اضطراب و افسردگی و دیسایمی آنها تاثیر گذاشته است (ایسپیر و همکاران، ۲۰۲۲).

دو نوع گسترده ای از هیجان های مجزا وجود دارند- هیجان های اساسی و طرحواره های هیجانی^{۳۲}- مدل طرحواره-های هیجانی منعکس-کننده-ی شیوه-هایی-اند که افراد، هیجان های خود را تجربه می کنند و باور نیست که آنها به مجرد برانگیخته شدن هیجان های ناخوشایند در مورد طرح مناسب برای اقدام در ذهن دارند (لیهی، ۲۰۱۰). تحقیقات نشان داده است که طرحواره های هیجانی شکل گرفته در دوران کودکی با اختلال سو مصرف مواد در دوران بزرگسالی ارتباط دارد. (وانگ و همکاران، ۲۰۱۸). و طرحواره های هیجانی منفی با شدت اعتیاد به مواد مخدر و خلق و خوی معتادین ارتباط دارد (صابری ظفر قندی و همکاران، ۲۰۱۸). همچنین تحقیقات نشان داد که طرحواره های هیجانی با میزان مصرف معتادین به الکل و کوکابین ارتباط دارد (بوگ و همکاران، ۲۰۱۸). که معمولاً در ادبیات جاری به سادگی به عنوان هیجان ها شناسایی می شوند. تشخیص بین هیجان های اساسی و طرحواره های هیجانی برای پیامد فهم هیجان برای تنظیم تجربیات هیجانی در زندگی روزمره بحرانی است (گروسمن^{۳۳} و همکاران، ۲۰۱۱). بنابراین وسوسه و طرحواره های هیجانی در میزان مصرف مواد مخدر و بازگشت بیماری نقش دارند. مارلات (۲۰۰۲) دریافت که وسوسه و اعتیاد می توانند از طریق مدیتیشن ذهن آگاهی مورد هدف قرار گیرند، اما بعلاوه اینکه افراد زیادی برای مقابله با موقعیت های پر خطر، ممکن است که به مهارت های رفتاری و شناختی اضافی عود نیازمند شوند، در پاسخ به این نیاز، با ترکیب مدیتیشن ذهن آگاهی با آموزش مهارت های رفتاری- شناختی برای اعتیاد، پیش گیری از عود مبتنی بر ذهن آگاهی^{۳۴} (بوون، چاولا، مارلات، ۲۰۱۰) به عنوان یک برنامه درمانی دوره ی نقاهت گسترش یافت، که برای کاهش خطر و شدت عود بدنبال درمان مصرف شدید مواد، طراحی شد (نقل از ویتکیویتز و همکاران، ۲۰۱۳). از نظر تاریخی ذهن آگاهی، تکنیک اصلی مورد استفاده در مراقبه بودایی است که ریشه در آیین مذکور دارد. امروزه رویکردهای مربوط به ذهن آگاهی شامل درمان پذیرش و تعهد، درمان رفتاری دیالکتیک، درمان اجتماع مدار مبتنی بر ذهن-

32. Emotional schema

33. IZARD و WOODBURN و FINLON و KRAUTHAMER- EWING, GROSSMAN & ET AL

34. MBRP

در پژوهش حاضر نمونه مورد نظر شامل ۲۴ نفر مراجع مرد با تشخیص اصلی و اولیه وابستگی به مواد بر طبق معیارهای تشخیصی پنجمین ویراست تجدید نظر شده راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی در زمستان ۱۳۹۳ بود که از بین مراجعان به کلینیک ترک اعتیاد^{۴۰} امید زندگی و رهایی" در کرج انتخاب شدند. سپس آزمودنی های پژوهش (۲۴ نفر) پرسش نامه های عقاید و سوسه انگیز و طرحواره های هیجانی لیهی را پر کردند. سپس این افراد به صورت تصادفی در دو گروه آزمایش (۱۲ نفر) و کنترل (۱۲ نفر) جایگزین شدند. پس از آن، گروه آزمایش به مدت ۸ جلسه (هر هفته یک جلسه و به مدت دو ساعت) در جلسات گروه درمانی پیش گیری از عود مبتنی بر ذهن آگاهی شرکت کردند، در حالی که گروه کنترل هیچ گونه مداخله ای در زمینه ذهن آگاهی بر روی آنها انجام نشد. پس از اتمام جلسات، که به مدت ۲ ماه به طول انجامید، هر دو گروه مجدداً مورد بررسی قرار گرفتند. **ملاک های ورود** شرکت کنندگان در پژوهش عبارتند از: سن ۲۰ تا ۴۰ سال، وجود معیارهای تشخیصی وابسته به مواد افیونی بر اساس ملاک های DSM-V، عدم مصرف منظم داروهای ضد روانپریشی، مصرف همزمان متادون به عنوان درمان نگهدارنده، عدم شرکت همزمان در برنامه درمانی در زمان پژوهش، ملاک های خروج شرکت کنندگان در پژوهش عبارتند از: ابتلا به اختلال های روانپریشی، دوقطبی، تجزیه ای، شرکت همزمان در برنامه درمانی دیگر، با توجه به گزارشات مندرج در پرونده مراجعین

کرونیخ (۰/۸۴) و روش تنصیف (۰/۸۱) به کار برده شد. ۲. پرسشنامه طرحواره های هیجانی لیهی^{۴۰} (LESS): نسخه فارسی این مقیاس توسط خانزاده، ادریسی، محمدخانی و سعیدیان (۱۳۹۲) تهیه شده است این پرسشنامه ۳۷ ماده دارد و شرکت کنندگان بر اساس یک طیف لیکرت ۵ تایی به ماده ها پاسخ می دهند که در آن عدد ۰ نشان دهنده مخالفت کامل و عدد ۴ بیانگر موافقت کامل است. زیر مقیاس های این پرسشنامه عبارتند از طرحواره های هیجانی ناسازگارانه (نشخوار ذهنی، احساس گناه، غیر قابل کنترل بودن، سرزنش، تایید طلبی، دیدگاه ساده انگارانه، کرختی) و طرحواره هیجانی

نشده است. با توجه به اینکه اعتیاد یکی از بزرگترین معضلات بهداشتی، روانی، اجتماعی و قانونی جهان محسوب می شود و آثار زیان بار آن در ابعاد مختلف، خود، خانواده و کل جامعه را متاثر می سازد. هرکدام از این روش های درمانی با در نظر گرفتن عوامل احتمالی زمینه ساز اعتیاد طراحی و به کار گرفته شده و دارای ضعف ها و نواقصی بوده اند که بر ضرورت ایجاد روش های درمانی جدیدتر تاکید دارد. به علاوه تاکنون پژوهشی در زمینه تاثیر اثربخشی مدل پیشگیری از بازگشت بر پایه ذهن آگاهی بر سوسه و طرحواره های هیجانی افراد مبتلا به سوء مصرف مواد در جمعیت ایرانی انجام نشده است، انجام این پژوهش ضروری به نظر می رسد بنابراین پژوهش حاضر با هدف اصلی بررسی اثر بخشی مدل پیشگیری از بازگشت بر کاهش سوسه و طرحواره های هیجانی افراد مبتلا به سوء مصرف مواد در استان البرز طراحی شده است.

روش، جامعه، نمونه و روش نمونه گیری:

پژوهش حاضر از نظر گردآوری داده ها جزء تحقیقات نیمه آزمایشی و از نظر هدف کاربردی با طرح پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل است. جامعه آماری در این پژوهش کلیه معتادان مرد شهر کرج هستند که برای ترک مواد افیونی (تریاک) به کلینیک مراجعه کرده اند. لازم به ذکر است بر اساس نظر بیشتر کارشناسان روانسنجی داشتن نمونه های بالاتر از ۱۰ نفر در پژوهش های آزمایشی کفایت می کند (دلاور، ۱۳۸۸). بنابراین

ابزار پژوهش

پژوهش حاضر از حیث روش میدانی و ابزار مورد استفاده عبارتند از: ۱. پرسشنامه عقاید و سوسه انگیز (CBQ): این پرسش نامه یک مقیاس خود سنجی است که عقاید مربوط به سوسه مواد را می سنجد (بک، ۱۹۹۳؛ نقل از رحمانیان، میرجعفری و حسنی، ۱۳۸۴) و دارای ۲۰ ماده است که هر کدام در یک مقیاس ۷-۱ درجه ای (از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق) درجه بندی می شوند، برای بخش پایایی و روایی آنها یک گروه ۳۰ نفر دارای ملاک های وابستگی به مواد افیونی به کمک این پرسش نامه ارزیابی شدند، برای بررسی پایایی محاسبه ضریب همسانی درونی بر حسب آلفای

40. Leahy Emotional Schema Scale

39. Instruments

دامنه‌های بین ۵۶ / ۷۱ تا / است؛ همچنین ضریب همسانی درونی مقیاس با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۸۲ / و برای زیرمقیاسها در دامنه‌های از ۵۹ / تا ۷۳ / به دست آمد. به طور کلی نتایج به دست آمده از هر دو روش حاکی از پایایی قابل قبول این مقیاس است

سازگارانه (خود آگاهی هیجانی، پذیرش هیجانات، توافق، قابل درک بودن، ابراز احساسات، ارزشهای والا، تلاش برای منطقی بودن) تشکیل شده است. نتایج حاصل از بررسی پایایی این مقیاس نشان داد که پایایی این مقیاس از طریق روش بازآزمایی در فاصله دو هفته برای کل مقیاس ۷۸ / و برای زیرمقیاسها در

ساختار جلسات: جلسات گروهی بر اساس مدل درمانی پیش‌گیری از عود مبتنی بر ذهن آگاهی برای درمان اعتیاد که توسط بوئن، چاولا و مارلات (۲۰۱۱) طراحی شده است، به شرح زیر توسط پژوهشگران اجرا گردید:

<p>جلسه اول: معارفه و آشنایی، هدایت خودکار: هدف این جلسه خوش‌آمدگویی، ایجاد انگیزه، مروری بر ساختار جلسات و قوانین اصلی، ایجاد یک رابطه درمانی خوب همراه با همدلی و گوش دادن فعال و هدایت خودکار بود.</p>
<p>جلسه دوم: آشنایی با مفهوم وسوسه و مقابله با موانع: در این جلسه پژوهشگر مفاهیم وسوسه و ذهن آگاهی را با زبان ساده برای آزمودنی‌ها توضیح داده و بعد ارتباط بین وسوسه و عود و ذهن آگاهی و کاربرد آن توضیح داده شد. در ادامه تأمل و آرسی بدن و ده دقیقه حضور ذهن بر روی جریان تنفس و تمرین افکار و احساسات و چند حرکت با حالت ذهن آگاهانه انجام شد و در آخر تمرین هفتگی دوم که شامل تمرین تأمل و آرسی بدن در کلاس انجام شد و ۱۰ الی ۱۵ دقیقه تمرین تنفس (توجه به نفس در ناحیه شکم) در هر روز پر کردن جدول تجارب خوشایند در این هفته (چگونگی واقعه - درجه‌ی آگاهی - حس‌های بدنی - احساسات - افکار و عکس‌العمل خود در ارتباط با آن را) یادداشت کردند و نیز توجه‌های هیجانی به فعالیت‌های روزانه (مسواک زدن - ظرف شستن - دوش گرفتن - بیرون گذاشتن آشغال‌ها - خرید کردن و غیره)</p>
<p>جلسه سوم: حضور ذهن از جریان تنفس (بر بدن در حال حرکت): در این جلسه تأکید ویژه‌ای بر تداوم تمرین شده و آزمودنی‌ها با حرکات هوشیارانه‌ی بدن و حضور ذهن جریان تنفس آشنا شدند و به دنبال آن انجام تأمل در وضعیت نشسته متمرکز بر آگاهی از تنفس و بدن اجرا شد. در آخر تمرین‌های خانگی به افراد گروه ارائه شد که در طول این هفته یک روز در میان به حرکات هوشیارانه‌ی بدن و تأمل و آرسی بدن حداقل به مدت ۶ روز کوشش کنند و هر روز به مدت ۲۰ دقیقه نشست هوشیارانه را با آگاهی از تنفس انجام دهند (توجه به نفس در ناحیه شکم) و جدول اتفاقات ناخوشایند را در برگه تمرین خود پر کنند.</p>
<p>جلسه چهارم: ماندن در زمان حال: پنج دقیقه حضور ذهن دیداری یا شنیداری، تأمل در وضعیت نشسته (آگاهی از تنفس، بدن، اصوات، افکار و آگاهی‌های بدون جهت‌گیری خاص) تمرین شد، فضای سه دقیقه‌ای تنفس که معرفی این روش به عنوان راهبردی مقابله‌ای برای استفاده در زمان‌هایی که شرایط احساسات دشواری را برمی‌انگیزاند و در ادامه راه رفتن با حالت حضور ذهن و شناسایی آنچه تجربه‌های ناخوشایند محسوب می‌شوند و در آخر تکلیف خانگی چهارم که شامل تأمل و آرسی بدن و حرکات هوشیارانه حداقل به مدت ۶ روز و هر روز به مدت ۲۰ دقیقه نشست هوشیارانه را با آگاهی از تنفس و بدن انجام دادند و در طول هفته می‌باید از کنش‌های خود نسبت به استرس آگاه می‌بودند بدون آنکه بکوشند این واکنش‌ها را تغییر دهند.</p>
<p>جلسه پنجم: پذیرش و اجازه / مجوز حضور: تأمل در وضعیت نشسته، آگاهی از تنفس و بدن، تأکید بر ادراک چگونگی واکنش‌دهی به افکار، احساسات و حس‌های بدنی ایجاد شده، معرفی یک حالت دشوار در تمرین و کاوش اثراتش بر روی بدن و ذهن، سه دقیقه فضای تنفس و در تکلیف خانگی هفته پنجم یک روز در میان به نشست هوشیارانه داشته باشند و در سایر روزها به تناوب تأمل و آرسی بدن و حرکات هوشیارانه‌ی بدن و در طول هفته از لحظات واکنش خود آگاه می‌بودند.</p>
<p>جلسه ششم: فکرها نه حقایق: تأمل در وضعیت نشسته، آگاهی از تنفس و بدن - به اضافه معرفی مشکل مربوط به تمرین و پی بردن اثراتش بر روی بدن و ذهن، سه دقیقه فضای تنفس و در تکلیف خانگی هفته‌ی ششم بدون هر روز یکی از تمرینات هوشیارانه را انجام دادند و به تمامی چیزهایی که وارد بدن می‌شود،</p>

می‌باید آگاه بودند (غذا، تصاویر، اصوات، برنامه‌ی تلویزیونی، روزنامه‌ها، اخبار ناگوار، هوای آلوده و غیره) و تأثیر همه‌ی موارد بر روی خودشان و نیز عکس العمل‌هایشان یادداشت شده بود.

جلسه‌ی هفتم: چگونه می‌توانیم به بهترین شکل از خود مراقبت کنیم؟ تأمل در وضعیت نشسته، آگاهی از تنفس، بدن، اصوات، افکار و هیجانات، سه دقیقه فضای تنفس و طرح مشکلی که در انجام تکلیف به وجود آمده و پی بردن به اثرات آن بر بدن و ذهن و در تکلیف خانگی هفته‌ی هفتم با مهارت بیشتری، هر روز یکی از تمرینات هوشیاری را انجام دادند و توجه به چیزهایی که میل می‌کردند بود؛ کجا و در چه حالتی، چند بار در روز، مقدار چربی و کلسترول در غذاها و غیره، برچسب‌های مواد غذایی را می‌باید مطالعه می‌کردند و منابع غذایی خود را می‌شناختند.

ملاحظات اخلاقی: برخی از شرکت‌کنندگان در پژوهش زیر نظر روان‌پزشک داروهای کاهش اعتیاد دریافت می‌کردند و افزایش، کاهش و قطع دارو منوط به نظر کتبی پزشک معالج بود. شرکت‌کنندگان رضایت خود را برای شرکت در پژوهش اعلام نمودند. هیچ وسیله‌ی سمعی و بصری جهت ضبط صدا و تصویر استفاده نشد. کلیه‌ی جلسات به صورت رایگان برای شرکت‌کنندگان برگزار شد و بعد از اطمینان از موثر بودن روش درمانی به اعضا گروه کنترل در این زمینه اطلاعاتی ارایه شد و پیشنهاد شرکت در دوره‌ی درمان ذهن آگاهی به طور رایگان داده شد.

یافته‌ها

یافته‌ها بر اساس اطلاعات بدست آمده از این پژوهش، میانگین سنی نمونه مورد بررسی ۳۰ سال بوده و میانگین سنی گروه‌های آزمایش و کنترل به ترتیب ۳۱/۶۷ و ۲۸/۳۳ است.

جدول ۱ توزیع گروه نمونه بر اساس شاخصهای توصیفی نمره آن‌ها در پرسشنامه‌های وسوسه و طرحواره‌های هیجانی

متغیر	نوبت آزمون	گروه آزمایش		گروه کنترل	
		میانگین	SD	میانگین	SD
وسوسه	پیش‌آزمون	۷۵/۱۷	۲۶/۱۳	۸۱/۵۸	۱۶/۱۷
	پس‌آزمون	۳۶	۱۵/۶۵	۸۱/۲۵	۱۸/۲۹
طرحواره‌های هیجانی	پیش‌آزمون	۲۶/۸۳	۴/۳۹	۲۳	۴/۲۲
	پس‌آزمون	۳۰/۵۰	۲/۸۱	۲۲/۷۵	۴/۲۰

از اطلاعات جدول ۱ می‌توان متوجه شد که میانگین گروه آزمایش در متغیر وسوسه از پیش‌آزمون تا پس‌آزمون کاهش یافته است. قبل از ارایه نتایج تحلیل کواریانس فرضیه اول، از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن و از آزمون لوین^{۴۱} برای بررسی فرض برابری واریانس خطای متغیر وابسته استفاده شد. که نتایج آزمون کالموگراف اسمیرنوف برای پیش‌آزمون $z = ۰/۵۵۶$ با سطح معنی داری $۰/۹۱۷$ و برای پس‌آزمون $z = ۰/۹۳۵$ با سطح معناداری $۰/۳۴۶$ است نتایج داده‌ها نشان می‌دهد که مفروضه نرمال بودن داده‌ها برقرار است. و برای بررسی مفروضه برابری واریانس‌های دو گروه از آزمون برابری خطاهای واریانس لوین استفاده شد که نتایج نشان می‌دهد نسبت $F = ۱/۱۰$ و سطح معناداری $۰/۳۰۶$ است. بنابراین آزمون لوین فرض برابری واریانس گروه‌ها را نشان می‌دهد، زیرا نسبت F مشاهده شده معنی‌دار نشده است. بنابراین فرض همگنی واریانس برقرار بود و استفاده از تحلیل کواریانس بلامانع است.

جدول ۲

نتایج تحلیل کواریانس تأثیر ذهن‌آگاهی بر وسوسه در مرحله پس‌آزمون

منبع اثر	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	معنی‌داری
پیش‌آزمون	۳۶۴۲/۲۶	۱	۳۶۴۲/۲۶	۲۷/۹۹	۰/۰۰۱
گروه	۱۰۰۶۹/۴۵	۱	۱۰۰۶۹/۴۵	۷۷/۴۰	۰/۰۰۱

41. Leven's Test of Equality of Error Variance

خطا ۲۷۳۱/۹۹ ۲۱ ۱۳۰/۰۹ - -
 بر اساس اطلاعات جدول ۲ اثر عامل مداخله، در مورد استوسوسه ($p < 0/001$) $F(1 و 21) = 77/40$ از لحاظ آماری معنی‌دار است و متغیر مستقل باعث ایجاد تفاوت در این متغیر بین گروه‌ها شده است. بنابراین فرض صفر رد می‌شود و فرضیه پژوهشگر مورد تایید قرار می‌گیرد؛ بدین معنی که تفاوت میانگین‌ها با ۹۵ درصد اطمینان ناشی از اثر شانس یا خطای نمونه‌گیری نبوده بلکه حاصل درمان است.

نتایج آزمون کلموگروف- اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن توزیع نمرات طرحواره‌های هیجانی برای پیش‌آزمون طرحواره‌ها

$Z = 0/370$ در سطح معناداری $0/999$ و برای پس‌آزمون طرحواره‌ها $Z = 1/088$ در سطح معناداری $0/192$ است و در آزمون لوین $F = 1/31$ در سطح معناداری $0/265$ است.

پس از اینکه بررسی مقدماتی برای اطمینان از عدم تخطی از مفروضه‌های خطی بودن، بررسی نرمال بودن و همگنی واریانس‌ها برای مفروضه دوم انجام شد، برای بررسی این فرضیه آزمون تحلیل کواریانس یک طرفه اجرا شد. جدول ۳: نتایج تحلیل کواریانس تاثیر ذهن‌آگاهی بر طرحواره‌های هیجانی در مرحله پس‌آزمون

منبع اثر	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	معنی‌داری
پیش‌آزمون	۲۲۰/۱۸	۱	۲۲۰/۱۸	۲۳/۸۲	۰/۰۰۱
گروه	۷۹۸/۶۱	۱	۷۹۸/۶۱	۸۶/۳۸	۰/۰۰۱
خطا	۱۹۴/۱۵	۲۱	۹/۲۵	-	-

بر اساس اطلاعات جدول ۳ اثر عال مداخله، در مورد تاب‌آوری ($p < 0/001$) $F(1 و 21) = 86/38$ از لحاظ آماری معنی‌دار است و متغیر مستقل باعث ایجاد تفاوت در این متغیر بین گروه‌ها شده است. بنابراین فرض صفر رد می‌شود و فرضیه پژوهشگر مورد تایید قرار می‌گیرد؛ بدین معنی که تفاوت میانگین‌ها با ۹۵ درصد اطمینان ناشی از اثر شانس یا خطای نمونه‌گیری نبوده بلکه حاصل درمان است.

بحث و نتیجه‌گیری

محرک راه انداز در طول جلساتی که شرکت‌کنندگان غیر واکنشی بودن را تمرین می‌کنند، شرح داده شود. هماهنگ با آن، نتایج بدست آمده از مطالعه‌ی اخیر با منطق بنیادی درمان‌های مبتنی بر ذهن‌آگاهی جهت متوقف کردن رفتارهای واکنشی و تشویق پاسخ‌های ماهر به موقعیت‌های چالش‌آور سازگار است (زولینگ^{۴۲} و همکاران، ۲۰۱۸). بنابراین نتایج با تحقیقات عصب‌شناختی که بین تمرین ذهن‌آگاهی و تغییرات در نواحی مغزی درگیر در نوسان برانگیختگی و تنظیم هیجان، پیوستگی نشان می‌دهند، سازگار است (گارلند، ۲۰۱۸). در طول توجه ذهن‌آگاه نواحی فعال شده همراه با وسوسه (شامل کرتکس سینگولیت قدامی فرعی) کاهش فعالیت نشان داده‌اند، همچنین ارتباط بنیادی بین کرتکس سینگولیت قدامی فرعی و سایر نواحی همراه با وسوسه، شامل استریاتوم شکمی، و اینسولا دو جانبه، کاهش می‌

در این پژوهش فرضیه اول بدین قرار بود که مدل پیشگیری از بازگشت مبتنی بر ذهن‌آگاهی در معنادان تحت درمان با متادون، موجب کاهش وسوسه می‌شود. این فرضیه اشاره دارد به اینکه مدل پیشگیری از بازگشت مبتنی بر ذهن-آگاهی در کاهش وسوسه معنادان تحت درمان با متادون موثر است. نتایج بدست آمده از طریق تحلیل کواریانس حاکی از آن بود که معنادان تحت درمان با متادون، بهبود مشخصی را در این درمان از خود نشان داده‌اند. در حالی که بیماران گروه کنترل تغییری در کاهش وسوسه خود نداشته‌اند. اثرات درمانی و یافته‌های فوق همسو با یافته‌های پژوهش‌های گذشته است (گران و همکاران، ۲۰۱۷). کاهش شدت وسوسه در این پژوهش می‌تواند از طریق افزایش آگاهی از احساسات، افکار و هیجانات همراه با وسوسه، پذیرش و عدم پاسخ به محرک‌های وسوسه، مواجهه‌ی مکرر با

در سطوح بالای ذهن آگاهی قرار دارند و همچنین مداخلات ذهن آگاهی منجر به ایجاد دلبستگی ایمن می شود (شاورو همکاران، ۲۰۰۷). بنابراین بر اساس آنچه که گفته شد می توان گفت درمان پیش گیری از عود مبتنی بر ذهن آگاهی از طریق تمرین مراقبه و آموزش ذهن آگاهی می تواند سبب افزایش سطوح ذهن آگاهی و در نهایت باعث بهبود تنظیم هیجان و افزایش دلبستگی ایمن شود. هماهنگ با آن سگال (۲۰۰۷) بیان می کند که مولفه های ذهن آگاهی و تنظیم هیجان مشترک هستند. بنابراین می توان گفت آموزش ذهن آگاهی از طریق مکانیسم هایی چون آگاهی از هیجانها، عدم قضاوت تجربه، عدم واکنش به تجارب درونی، شناسایی واضح حالت های هیجانی درونی، پذیرش پاسخ های هیجانی، همچنین از طریق ایجاد فراشناخت حالت های هیجانی (شناسایی اینکه هیجانها پدیده های ذهنی گذرا هستند بجای انعکاس واقعیت یا سازه اصلی خود)، می تواند موجب افزایش سطوح ذهن آگاهی و توانایی تنظیم هیجان و در نهایت افزایش دلبستگی ایمن در سطوح عاطفی، شناختی و رفتاری شود. محدودیتهای پژوهش: وجود موانع در پیگیری فعالیت های شرکت کننده در گروه درمانی در فواصل جلسات و تکالیفی که باید در میان هر دو جلسه انجام می دادند که این امر بدون تردید نتایج نهایی را می تواند تحت تاثیر قرار دهد. دومین محدودیت این پژوهش این بود که فاقد مرحله پیگیری بود. لذا معلوم نیست اثرات درمانی تا چه حد در بلند مدت حفظ خواهد شد. از آنجایی که پژوهش حاضر از نوع نیمه آزمایشی است و در چنین پژوهش هایی امکان کنترل تمامی متغیرهای مداخله گر وجود ندارد، ممکن است آزمودنی ها تحت تاثیر شرایطی که از کنترل پژوهشگر خارج است، قرار گرفته باشند. ممکن است آزمودنی های گروه آزمایش به دلیل شرکت در جلسات، تحت تاثیر پژوهشگر قرار گرفته باشند و به همین دلیل انتظار تغییر در آنها ایجاد شده باشند. با توجه به یافته های پژوهش پیشنهاد می شود: انجام پژوهش فوق بر روی سایر انواع اختلال سوء مصرف مواد با هدف مقایسه اثر طرح درمان،- انجام پژوهش های دیگر به منظور مقایسه اثر بخشی مولفه های گوناگون درمان پیش گیری از عود

یابد (ویتکویتز و همکاران، ۲۰۱۳). همان طور که پیشتر گفته شد در زمینه اعتیادها، ذهن آگاهی ممکن است به معنای آگاه شدن از برانگیزاننده های اشتیاق و انتخاب انجام چیز دیگری باشد که ممکن است اشتیاق را بهبود بخشد یا پیشگیری کند. به گونه ای که پاسخ عادت را تضعیف نماید. مراقبه ذهن آگاهی باعث مختل کردن این سیستم به وسیله ایجاد آگاهی افزایش یافته و پذیرش پاسخ اولیه اشتیاق، بدون داوری، تحلیل یا واکنشی می شود. مراقبه، با به هم ریختن این سیستم به عنوان شکلی از شرطی سازی تقابلی عمل می کند که در آن حالت آگاهی فراشناختی و آرمیدگی جایگزین تقویت مثبت و منفی می شود که قبلا با وارد شدن در رفتار اعتیادی مرتبط بوده است. با این وصف ذهن آگاهی می تواند بیش از آن که فقط راهبردی مقابله ای برای مواجهه با امیال و وسوسه ها باشد به عنوان جایگزین برای اعتیاد و رفتارهای اعتیادی لذت بخش عمل نماید. ذهن آگاهی افزایش یافته، قابلیت فرد را برای واکنش در پاسخ به نشانه دارو یا محرک نشانه و تمایل او برای رفتار واکنشی را کاهش می دهد (ملیندا، ۲۰۱۸) از طرفی دیگر فرضیه مدل پیشگیری از بازگشت مبتنی بر ذهن-آگاهی در معنادان تحت درمان با متادون، موجب تغییر طرحواره های هیجانی میشود. تایید شد زیرا نتایج بدست آمده از طریق تحلیل کواریانس نشان می دهد که طرحواره های هیجانی در افراد گروه آزمایش که درمان پیش گیری از عود مبتنی بر ذهن آگاهی را دریافت نمودند، در مقایسه با افراد گروه کنترل که هیچ گونه مداخله ای را دریافت نکردند، به صورت معناداری نسبت به مرحله پیش آزمایش افزایش یافته است. این نتایج با تحقیقات پیشین هم جهت است (جمالی گوجیان و همکاران ۲۰۱۸). در تبیین این فرضیه می توان گفت ارتباط بین تنظیم هیجان و ذهن آگاهی دوسویه می باشد؛ مداخلات ذهن آگاهی باعث بهبود تنظیم هیجان می شود، و افراد با استفاده از راهبردهای تنظیم هیجان سازگار، در سطوح بالای ذهن آگاهی قرار دارند (گودال، ترینجسکا و دارلینگ، ۲۰۱۲). مشابه، ارتباط بین دلبستگی ایمن و ذهن آگاهی می تواند دوسویه باشد؛ بدین ترتیب، افراد با دلبستگی ایمن،

استفاده از هر دو جنس زن و مرد، دوره های پی گیری بلند مدت جهت افزایش تعمیم پذیری داده ها انجام شود

مبتنی بر ذهن آگاهی، انجام پژوهش فوق روی معتادان بهبود یافته که بیش از ۳۰، ۶۰، ۹۰، ۱۲۰ روز از دوره ی پاکی آنها گذشته باشد، پژوهش های دیگر به منظور

منابع

رحیمی موقر، آفرین؛ محمد، کاظم؛ رزاقی، عمران محمد. (۱۳۸۷). روند ۳۰ ساله وضعیت سوء مصرف مواد در ایران. مجله پژوهشی حکیم، ۳، ۱۸۱ - ۱۷۱.
میرزایی، طیبه؛ راوری، علی؛ حنیفی، نسرين؛ میری، سکینه؛ حق دوست اسکویی، سیده فاطمه؛ میرزایی خلیل آبادی، صدیقه. (۱۳۸۹). عوامل مرتبط با عود اعتیاد از دیدگاه مبتلایان به سوء مصرف مواد مراجعه کننده به مرکز ترک اعتیاد شهر رفسنجان. نشریه پرستاران ایران ۶۷، (۲۳)، ۱-۱۰.

خانزاده، مصطفی، ادیسی، فروغ، محمدخانی، شهرام و سعیدیان، محسن (۱۳۹۲). بررسی ساختار عاملی و مشخصات روانسنجی مقیاس طرحواره های هیجانی بر روی دانشجویان. فصلنامه مطالعات بالینی. ۱۱ (۳). ۹۱-۱۱۹.
دلاور، علی (۱۳۸۸). روش تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی. تهران: انتشارات رشد

References

Bowen, S., Chawla, N., & Marlatt, G. A. (2010). Mindfulness- Relapse prevention for addictive behaviors: A clinical guide, new York, ny, us: Guilford press

Boog, M & etal (2018). Schema Modes and Personality Disorder Symptoms in Alcohol-Dependent and Cocaine-Dependent Patients. European addiction research journal. issue 24, p: 226-233

Carroll, H & etal (2018). Mindfulness-Based Relapse Prevention for Substance Use Disorders: Effects on Cardiac Vagal Control and Craving Under Stress. Mindfulness journal, Volume 9, Issue 2, pp 488-499

Cheron, J & etal (2021). Drug addiction: from bench to bedside. *Translational Psychiatry* volume 11, Article number: 424

Davis, J & etal (2018). Substance use outcomes for mindfulness based relapse prevention are partially mediated by reductions in

stress: Results from a randomized trial. Journal of Substance Abuse Treatment. Volume 91, Pages 37-48

Dedios M. A., Herman D.S., Britton W. B., Hagerty C.A., Anderson G.B., Stein M.D. (2012). Motivational and mindfulness intervention for young adult female marijuana users. Journal of substance abuse treatment, 42, 56- 64

Frounta, I & etal (2018). A treatment development study of a cognitive and mindfulness-based therapy for adolescents with co-occurring post-traumatic stress and substance use disorder. Psychology and psychotherapy journal. Volume 91, Issue 1

Garland & etal (2018). Mindfulness-based treatment of addiction: current state of the field and envisioning the next wave of research. Addiction science & clinical practice. Published online . doi: 10.1186/s13722-018-0115-3

- Goodall , K. Trejnowska , N ,& Darling , S.(2012). The relationship between dispositional mindfulness , attachment security and emotion regulation. *Personality and individual differences* , 52, 622- 626
- Grant,S & etal(2017). Mindfulness-based Relapse Prevention for Substance Use Disorders: A Systematic Review and Meta-analysis. *Journal of Addiction Medicine*.11(5): 386–396.
- Greenfield,B& etal(2018). Race/ethnicity and racial group composition moderate the effectiveness of mindfulness-based relapse prevention for substance use disorder. *Addictive Behaviors journal*. Volume 81, Pages 96-103
- Grossman, P., Niemann, L., Schmidt, S., & Walach, H. (2004). Mindfulness- based stress reduction and health benefits. A meta- analysis. *Journal of psychosomatic research*, 57, 35- 43.
- Hsu, S. H. S., Collins, S. E., Marlatt, G. E. (2013). Examining psychometric properties of distress tolerance and its moderation of mindfulness -based relapse prevention effects on alcohol and other drug use outcomes. *Addictive Behaviors*, 38, 1852–1858
- Ispir,G & etal(2022). Emotion Dysregulation and Affective Temperaments in Opioid Use Disorder: the preliminary results of a prospective study.
- Jackai I. (2005). Addiction Relapse [cited 2004 december7]; Available from: [http:// jackai inta. Net. Au/ prev](http://jackai.inta.Net.Au/prev)
- Jamali Gojani & etal(2018). Effects of the Schema Therapy and Mindfulness on the Maladaptive Schemas Hold by the Psoriasis Patients with the Psychopathology Symptoms.advanced biomedical research. Published online. doi: 10.4103/2277-9175.190988
- Martel, M. O., Dolman, A. J., Edwards, R. R., Jamison, R. N., & Wasan, A. D. (2013). The association between negative affect and prescription opioid misuse in patients with chronic pain: The mediating Role of opioid craving. *The journal of pain*, 3, 27, 1-11.
- Mehrjerdi, Z., Ekhyiari , H., & Mokri, A.(2011). Human laboratory setting for assesising drug craving; implications for the Evaluation of treatment Efficasy. *Basic and clinical neuroscience* , 2(3).
- Meich,R& etal(2018). Full survey of annual teen drug use now available with additional data. monitoring the future.National institute on drug abuse at national institute of health
- Melinda,B(2018). Daily Sobriety Booster: A Mindfulness Based Relapse Prevention Workbook . Publisher: CreateSpace Independent Publishing Platform.
- Penberty , K.J.(2012). Mindfulness- Based interventions for Addictions What is next?. *Addiction Research & Therapy*, 3: e 116.
- Saberi Zafarghandi& etal(2018). Typology of Substance Use Disorder Based on Temperament Dimensions, Addiction Severity, and Negative Emotions.Iranian journal of psychiatry.13(3),184-190
- Siegel, D. J. (2007). *The mindful brain*. New York: Norton and Company
- Shaver, P. R., Lavy, S., Saron, C. D., & Mikulincer, M. (2007). Social foundations of the capacity for mindfulness: An attachment perspective. *Psychological Inquiry*, 18, 264–271.

- US department of health & human service(2018). Opioid addiction frequency. <https://ghr.nlm.nih.gov/condition/opioid-addiction#statistics>
- Venniro ,M& etal(2018). F263. Social-Based Voluntary Abstinence Prevents the Emergence of Incubation of Drug Craving. *Biological Psychiatry*. Volume 83, Issue 9, Page S341
- Wang,A & etal(2018). Sustained opioid antagonism modulates striatal sensitivity to baby schema in opioid use disorder. *Journal of Substance Abuse Treatment*. Volume 85, Pages 70-77
- Weiss,N& etal(2022). Emotion regulation and substance use: A meta-analysis. *Journal of Drug and Alcohol dependence*
- Witkiewitz, K., Bowen , S., Douglas, H., Hsu, SH. H. (2013). Mindfulness –based relapse prevention for substance craving. *Addictive Behaviors*, 38, 1563–1571
- Zullig,K & etal(2018). Mindfulness-Based Relapse Prevention with Individuals Receiving Medication-Assisted Outpatient Treatment for Opioid Use Disorder. *Mindfulness Journal*.Volume 9, Issue 2, pp 423–429

نقش سلامت معنوی در پیش‌بینی بهزیستی روان‌شناختی و رضایت شغلی مدافعان سلامت شهر تهران
مهدیه وکیلی^{۴۳}
مهناز عسگریان^{۴۴}

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تعیین نقش سلامت معنوی در پیش‌بینی بهزیستی روان‌شناختی و رضایت شغلی مدافعان سلامت شهر تهران انجام گرفت. روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه مدافعان سلامت شهر تهران در سال ۱۴۰۰ بودند؛ و نمونه پژوهش شامل ۳۴۰ نفر که به روش در دسترس انتخاب شده بودند. پرسشنامه‌هایی که جهت جمع آوری اطلاعات از گروه نمونه در نظر گرفته شدند عبارت بودند از: پرسشنامه رضایت شغلی بری‌فیلد و روث (۱۹۵۱)، پرسشنامه بهزیستی روان‌شناختی ریف (۱۹۸۹) و پرسشنامه سلامت معنوی پولوتزین و الیسون (۱۹۸۲). برای تحلیل آماری داده‌ها از همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندمتغیری استفاده شد. ضرایب بتا در مولفه‌های سلامت معنوی نشان می‌دهد که مولفه سلامت وجودی و سلامت مذهبی پیش‌بینی کننده مثبت و معنادار بهزیستی روان‌شناختی و رضایت شغلی است ($p < 0.01$). نتایج نشان داد که بین سلامت وجودی، سلامت مذهبی و سلامت معنوی با بهزیستی روان‌شناختی و مولفه‌های آن و رضایت شغلی رابطه مثبت معنادار وجود دارد ($p < 0.01$).

واژگان کلیدی: سلامت معنوی، بهزیستی روان‌شناختی، رضایت شغلی.

Abstract

The present study was conducted with the aim of determining the role of spiritual health in predicting psychological well-being and job satisfaction of health advocates in Tehran. The method of the current research was a correlational description. The statistical population of the present study was all health defenders of Tehran in 1400. And the research sample included 340 people who were selected by available method. Questionnaires that were considered to collect information from the sample group were: Berryfield and Ruth's job satisfaction questionnaire (1951), Ryff's psychological well-being questionnaire (1989) and Polotzin and Ellison's spiritual health questionnaire (1982). Pearson correlation and multivariate regression analysis were used for statistical analysis of data. Beta coefficients in the components of spiritual health show that the component of existential health and religious health is a positive and significant predictor of psychological well-being and job satisfaction ($p < 0.01$). The results showed that there is a significant

^{۴۳} دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی، واحد الکترونیک، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

استادیار، دانشگاه آزاد اسلامی
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۹/۸
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۲/۲

positive relationship between existential health, religious health and spiritual health with psychological well-being and its components and job satisfaction ($p < 0.01$).

مقدمه

می‌شود (گلداسمیت، ویوم و درایتی^{۴۷}، ۱۹۹۷). بهزیستی، اشاره به حسی از سلامتی دارد که آگاهی کامل از تمامیت و یکپارچگی در تمام جنبه‌های فرد را در بر می‌گیرد. بهزیستی روان‌شناختی شامل ارزش‌های شناختی افراد از زندگی می‌شود. آنها، شرایط خود را که به انتظارات، ارزش‌ها و تجارب قبلی‌شان وابسته است ارزش گذاری می‌کنند (دینر، اویشی و لوکاس^{۴۸}، ۲۰۰۳). بهزیستی روان‌شناختی جزو روان‌شناختی کیفیت زندگی است که به عنوان درک افراد از زندگی در حیطه‌ی رفتارهای هیجانی، عملکردهای روانی و ابعاد سلامت روانی تعریف شده و شامل دو بخش است. اولین بخش آن، سطح تجربه‌های خوشایند است. برخی از محققان، بهزیستی روان‌شناختی را از نظر مولفه‌ها یا فرایندهای ویژه نظیر فرایندهای عاطفی مفهوم‌سازی می‌کنند (روتمن، کریستن و ویزینگ^{۴۹}، ۲۰۰۳، به نقل از موحد و عباسی، ۱۳۹۸). ریف، کیز و اشموکتین^{۵۰} (۲۰۰۲) شش الگوی بهزیستی روان‌شناختی یا بهداشت روانی مثبت را ارائه کردند. براساس الگوی ریف، بهزیستی روان‌شناختی از ۶ عامل تشکیل می‌شود: پذیرش خود (داشتن نگرش مثبت به خود)، رابطه مثبت با دیگران (برقراری روابط گرم و صمیمی با دیگران و توانایی همدلی)، خودمختاری (احساس استقلال و توانایی ایستادگی در مقابل فشارهای اجتماعی)، زندگی هدفمند (داشتن هدف در زندگی و معنا دادن به آن)، رشد شخصی (احساس رشد مستمر) و تسلط بر محیط (توانایی فرد در مدیریت محیط). بنابراین بهزیستی روان‌شناختی مفهومی مهم و اساسی در مدافعان سلامت محسوب می‌شود که علاوه بر نتایج مثبتی

انتشار افسار گسیخته کووید ۱۹، وضعیت نامطلوب بیماران ایزوله شده در بخش مراقبت‌های ویژه و با مشکل حاد تنفسی، عدم وجود یک درمان دارویی مؤثر و در نهایت مرگ و میر ناشی از این بیماری از مهم‌ترین عواملی است که می‌تواند بر سلامت روان افراد آلوده به این ویروس به شدت تأثیرگذار باشد (وو و مک گوگان^{۵۰}، ۲۰۲۰)، بر اساس بررسی‌های انجام شده، بیماران کووید ۱۹- دارای ظرفیت تحمل روان‌شناختی پایینی بوده و با توجه به وضعیت فعلی بیماری در جهان، این افراد به شدت در معرض بروز اختلالات روان‌شناختی مانند اضطراب، افسردگی و همچنین افکار منفی قرار دارند. همچنین در طی روند قرنطینه، با توجه به شرایط محیط و جامعه و همچنین نوع بیماری عفونی منتشر شده، ممکن است به سلامت روان افراد آسیب وارد شده و برخی از اختلالات روان‌شناختی در افراد در قرنطینه نیز بروز نمایند (رابین و ویسلی، ۲۰۲۰).

پژوهش‌های متعددی نشان داده‌اند که حوادث و رویدادهای زندگی می‌توانند بهزیستی روان‌شناختی را تحت تأثیر قرار دهند. (فریر^{۴۶} و همکاران، ۲۰۱۶؛ رحمن، ۱۳۹۹؛ فرهنگ، اصغری ابراهیم آباد، قنبری‌هاشم آبادی، ۱۳۹۸). همچنین پژوهش‌ها نشان داده‌اند که پایین بودن سطح بهزیستی روان‌شناختی در افراد باعث ترس از بیماری کرونا ویروس می‌شود (کیوو و همکاران، ۲۰۲۰). بهزیستی روان‌شناختی شامل دریافت‌های فرد از میزان هماهنگی بین هدف‌های معین با پیامدهای عملکردی است که در فرایند ارزیابی‌های مستمر به دست می‌آید و به رضایت درونی و نسبتاً پایدار در توالی زندگی منتهی

⁴⁵ Wu, Z., and McGoogan, J. M

⁴⁶ Freire C

⁴⁷ Goldsmith, A. Veum, J., & Darity, W

⁴⁸ Diener, E., Oishi, S., & Lucas, R. E

⁴⁹ Roothman, B., Kirsten, D.K., & Wissing, M.P

⁵⁰ Ryff C D, Keyes C I, Shomtkin D

فردی و حرفه‌های خود تعادل ایجاد نموده و از سلامت معنوی خود، آگاه باشند (خرمی مارکانی و همکاران، ۱۳۹۶). پیشرفت علم، توجه به کل‌نگری در درمان و مراقبت و نقش مهم کارکنان بهداشتی درمانی در سازگاری بیماران با بیماری‌های مزمن و در مرحله انتهایی لزوم توجه به معنویت و سلامتی معنوی را توسط آنها مطرح می‌کند (ستوده و همکاران، ۱۳۹۴)، استال^{۵۴} (۱۹۸۹) توجه کارکنان بهداشتی را به معنویت فردی مورد تأکید قرار داده و می‌گوید اگر افراد از معنویت خودشان آگاه باشند، بهتر می‌توانند معنی سلامتی معنوی را درک نمایند. به اعتقاد وی، آگاهی از معنویت و سلامت معنوی می‌تواند انگیزه مثبتی در مراقبین بهداشتی ایجاد کند که در نهایت آنها را در دستیابی به رضایت از زندگی فردی و حرفه‌ای کمک می‌کند. در همین رابطه پالوتزیان و الیسون^{۵۵} (۱۹۸۲) در مطالعه خود بین سلامت معنوی و عزت نفس بالا، توانایی اجتماعی و رضایت از زندگی و فرینگ^{۵۶} و همکاران (۱۹۸۷) بین سلامت معنوی و عملکرد مراقبتی کارکنان بهداشتی ارتباط مثبت بالایی را گزارش کردند. همچنین بین سلامت معنوی و تنهایی و افسردگی (ناتانتانا^{۵۷} و همکاران، ۲۰۲۱) و اضطراب (لالا^{۵۸} و همکاران، ۲۰۲۰) در افراد سالم و بیمار رابطه منفی وجود دارد.

طبق نتایج مطالعات، پژوهش‌های گسترده و اقدامات عملی زیادی توسط مدیران برای ورود معنویت و سلامت معنوی به محیط‌های کاری انجام شده است. در کشور اسلامی ایران با مردم مسلمان، مدیران و کارکنان از آموزه‌های قرآنی و دینی برای غنا بخشیدن به کار و بهبود بهره‌وری در سازمان‌ها به ویژه سیستم‌های بهداشتی درمانی استفاده می‌کنند ولی متأسفانه رضایت شغلی کارکنان در نظام سلامت پایین بوده و این مسئله منجر به ارائه خدمات سلامت با کیفیت پایین به مراجعین و مددجویان می‌شود. طبق مرور متون، همبستگی سلامت معنوی و بهزیستی روان‌شناختی و رضایت شغلی مدافعان سلامت کمتر مورد بررسی قرار گرفته و پرداختن به چنین موضوعی ضروری به نظر می‌رسد. بر همین اساس پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سوال است که آیا

که می‌تواند در بهبود کیفیت زندگی کلی مدافعان سلامت داشته باشند، با افزایش عملکرد شغلی آنان و ارتقای رضایت‌مندی بیماران از کیفیت خدمات ارائه شده نیز همراه است (واهی^{۵۱} و همکاران، ۲۰۱۴). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که یکی از عوامل مؤثر بر بهزیستی روان‌شناختی سلامت معنوی است (کریمی، کارسازی، فاضلی مهرآبادی، ۱۳۹۹؛ مهلا بهرامی، شوشتری رضوانی و انصاری، ۱۴۰۰). سلامت معنوی دارای دو بعد سلامت مذهبی و سلامت وجودی است. سلامت مذهبی منعکس‌کننده ارتباط با خدا یا یک قدرت بی‌نهایت و سلامت وجودی مطرح‌کننده ارتباط ما با دیگران، محیط و ارتباط درونی ما است که می‌توان آن را توانایی یکپارچه کردن ابعاد مختلف وجود و داشتن انتخاب‌های متفاوت دانست (هاوکز^{۵۲} و همکاران، ۲۰۰۳).

سلامت معنوی، ارتباط هماهنگ و یکپارچه را بین افراد فراهم می‌کند و با ویژگی‌های ثابت در زندگی، صلح، تناسب و هماهنگی، احساس ارتباط نزدیک با خویش، خدا، جامعه و محیط مشخص می‌شود. وقتی سلامت معنوی به خطر بیفتد، فرد ممکن است دچار اختلالات روحی مثل احساس تنهایی، افسردگی و از دست دادن معنا در زندگی شود که خود می‌تواند سازگاری در زندگی، به‌ویژه حیات جاوید فرد را با مشکل مواجه کند (کارون و هیرنلی^{۵۳}، ۲۰۰۳). نتایج ۳۵۰ مطالعه نشان داده است که افراد دارای سلامت معنوی، شیوه زندگی سالم‌تری را دارند، امیدوارترند، از ثبات روانی بیشتری برخوردارند، رضایت بیشتری از زندگی خود دارند (شهیدی و حمدیه، ۱۳۸۹).

با توجه به نقش و تأثیر معنویت و مذهب در زندگی شخصی و حرفه‌ای متخصصین آن را از اجزای مهم سلامتی انسان مطرح می‌کنند، لذا کلیه کارکنان بهداشتی و درمانی از جمله پزشکان و پرستاران نیاز دارند به رابطه بین معنویت و سلامتی و ارتباط آنها با رضایت شغلی توجه بیشتری داشته باشند (ستوده و همکاران، ۱۳۹۴)

در همین رابطه کارکنان بهداشتی درمانی برای ارائه مراقبت و درمان‌ایمن، مؤثر و حیات‌بخش، باید در زندگی

⁵⁵ Paloutzian R.F, Ellison C.W

⁵⁶ Fehring RJ

⁵⁷ Ntantana, A

⁵⁸ Lala, A

⁵¹ Vahey, D

⁵² Hawks SR

⁵³- Carven, R. F; Hirnle, C. J

⁵⁴ Stoll RI

سلامت معنوی در پیش‌بینی بهزیستی روان‌شناختی و رضایت شغلی مدافعان سلامت شهر تهران نقش دارد؟

روش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی است و از نظر گردآوری داده توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه مدافعان سلامت شهر تهران در سال ۱۴۰۰ بودند. (تعداد کل تقریباً ۳۰۰۰ نفر بودند). روش نمونه‌گیری به شیوه در دسترس بود و تعداد نمونه بعد از تعیین حجم کامل جامعه براساس جدول مورگان ۳۴۰ نفر تعیین شد.

پرسشنامه رضایت شغلی بری فیلد و روث

پرسشنامه‌ی رضایت شغلی بری فیلد و روث (۱۹۵۱)، شامل ۱۹ پرسش ساده و قابل فهم است، که از طریق سنجش لیکرتی به ارزیابی رضایت از کار و حرفه می‌پردازد.

نمره گذاری. پاسخ به پرسش‌ها به شکل زیر نمره‌بندی میشود: ۱- کاملاً مخالفم ۲- مخالفم ۳- نظری ندارم ۴- موافقم ۵- کاملاً موافقم. دامنه‌ی نمره‌های احتمالی میان ۱۸ تا ۹۰ گزارش شد. نمره‌های بالاتر نشان دهنده‌ی رضایت شغلی بیشتر فرد می‌باشد. بری فیلد و روث پایایی این ابزار ۸۷ درصد ارزیابی کرده‌اند (به نقل از طوبایی و همکاران، ۱۳۸۸).

روایی و پایایی. در دانشگاه مینوسوتا سوال‌های پرسشنامه به روش ترستون مرتب گردید که بیانگر پایایی آن می‌باشد هم‌چنین تعداد ۷۷ نفر بزرگسال همگی براین مطلب توافق داشته که هر یک از جمله منعکس‌کننده

احساس رضایت و عدم رضایت شغلی آنها می‌باشند درباره شواهد و ملاک خارجی این مقیاس روی ۹۱ بزرگسال شامل ۴۹ مرد و ۴۲ زن دانشجوی دانشگاه مینوسوتا در سال‌های ۱۳۴۶ - ۴۵ اجرا گردید و نمرات آنها بین ۲۹-۸۹ با میانگین $X=70/4$ و انحراف معیار $SO=13/2$ محاسبه گردید. همبستگی نمره‌های این افراد با نمره‌هایی که از مقیاس رضایت شغلی بدست آورده‌اند بسیار قوی و برابر ۹۲ و ضریب اعتبار این مقیاس نیز ۹۳/۹ گزارش شده است (بری فیلد و روث، ۱۹۵۱). پایایی این پرسشنامه توسط مختاری (۱۳۷۳) به روش دو نیمه کردن ۰/۷۸ و عبدالله زاده و کرم‌رودی (۱۳۷۳)، با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۹۳ (به نقل از مقیمی، ۱۳۸۶)؛ و رضایی و خلیل زاده (۱۳۸۸)، با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۶۸ گزارش کرده‌اند.

مقیاس بهزیستی روان شناختی ریف⁵⁹ (RSPWB)

$= 0/83$ ، زندگی هدفمند $= 0/76$ و پذیرش خود $0/79$ گزارش شده است. پایایی حاصل از روش بازآزمایی زیر مقیاس‌ها نیز در یک فاصله ۸ هفته‌ای بین $0/74$ تا $0/84$ قرار داشت (چنکسون⁶⁰، ۲۰۰۴).

بیانی و همکاران (۱۳۸۷) به منظور هنجاریابی مقیاس‌های بهزیستی روان‌شناختی در ایران آن را بر روی نمونه‌ای متشکل از ۱۴۵ دانشجوی دانشگاه آزاد اسلامی واحد آشد شهر اجرا کردند. ضریب پایایی به روش بازآزمایی مقیاس به زیستی روان‌شناختی ریف $0/82$ و خرده مقیاس‌های پذیرش خود، روابط مثبت با دیگران، خودمختاری، تسلط بر محیط، زندگی هدفمند و رشد شخصی به ترتیب $0/71$ ، $0/77$ ، $0/78$ ، 70% ، 77% و $0/78$ به دست آمد که از نظر آماری معنی‌دار بود. همبستگی معنادار بین مقیاس‌های بهزیستی روان‌شناختی ریف و پرسشنامه‌های رضایت از زندگی، شادکامی و عزت نفس حاکی از اعتبار این آزمون است (بیانی و همکاران، ۱۳۸۷).

مخالفم نمره شش و کاملاً موافقم، نمره یک را به خود اختصاص می‌داد. حداقل نمره سلامت معنوی ۲۰ و حداکثر نمره ۱۲۰ و دواتم معنویت مذهبی و وجودی حداقل نمره ۱۰ و حداکثر نمره ۶۰ می‌باشند (اله بخشیان و همکاران، ۱۳۸۹).

روایی و پایایی. پولوتزین و الیسون (۱۹۸۲)، ضرایب پایایی بازآزمایی برای خرده‌مقیاس‌های بهزیستی مذهبی، بهزیستی وجودی و کل مقیاس به‌ترتیب، برابر با $0/63$ ، $0/86$ ، $0/93$ و ضرایب آلفای کرنباخ، به‌ترتیب برابر با $0/91$ ، $0/91$ ، $0/93$ گزارش کرده‌اند. پایایی این مقیاس، توسط دهشیری و همکاران (۱۳۸۷) بر

ریف برای اندازه‌گیری این سازه‌ها، مقیاس‌های بهزیستی روان شناختی همچون پرسشنامه ۲۰ سؤالی، ۱۴ سؤالی، ۹ سؤالی و ۳ سؤالی را طراحی کرد. پس از بررسی‌های اولیه نسخه اصلی مقیاس‌های بهزیستی روان‌شناختی که دارای ۸۴ سؤال است، تهیه شد (۱۹۸۹). این پرسشنامه ۶ مؤلفه اصلی الگوی بهزیستی روان شناختی را مورد ارزیابی قرار می‌دهد و بنابراین دارای ۶ زیر مقیاس (هر زیر مقیاس شامل ۱۴ عبارت) است. این پرسشنامه برای بزرگسالان تهیه شده و دو نسخه ۵۴ عبارتی و ۱۸ عبارتی نیز دارد. آزمودنی باید در یک طیف لیکرت ۶ درجه‌ای ($1 =$ کاملاً مخالفم تا $6 =$ کاملاً مخالفم) مشخص سازد که تا چه حد با هر یک از عبارات موافق یا مخالف است **روایی و پایایی**. ریف (۱۹۹۴) به منظور هنجاریابی مقیاس‌های بهزیستی روان‌شناختی این آزمون را بر روی نمونه‌ای ۳۲۱ نفری اجرا کرد. وی ضریب همسانی زیر مقیاس‌های این پرسشنامه را بدون شرح گزارش کرده است: خودمختاری $= 0/76$ ، تسلط بر محیط $= 0/90$ ، رشد فردی $= 0/87$ ، ارتباط مثبت با دیگران $= 0/91$ ، زندگی هدفمند $= 0/90$ و پذیرش خود $= 0/93$. پایایی حاصل از روش بازآزمایی زیر مقیاس‌ها نیز در یک نمونه ۱۱۷ نفری و در فاصله ۶ هفته‌ای بین $0/81$ تا $0/85$ بوده است. در پژوهش دیگری ضریب همسانی درونی زیر مقیاس خودمختاری $= 0/78$ ، تسلط بر محیط $= 0/77$ ، رشد فردی $= 0/74$ ، ارتباط مثبت با دیگران

پرسشنامه سلامت معنوی SWBS

پرسشنامه سلامت معنوی که توسط پولوتزین و الیسون⁶¹ (۱۹۸۲) طراحی شده است دارای ۲۰ سؤال که ده گویه زوج، سلامت وجودی و ده گویه فرد، سلامت مذهبی را اندازه‌گیری می‌کردند. نمره سلامت معنوی حاصل مجموع نمرات این دو زیر گروه بود (اله بخشیان و همکاران، ۱۳۸۹).

نمره گذاری. پاسخ هر کدام از سوالات بر اساس مقیاس لیکرت در شش قسمت «کاملاً مخالفم» تا «کاملاً موافقم» دسته بندی شده بودند. در عباراتی که فعل مثبت داشتند پاسخ کاملاً مخالفم، نمره یک و کاملاً موافقم، نمره شش و بالعکس و در سوالاتی که فعل منفی داشتند پاسخ کاملاً

1- Ryffs Scales of Psychological Well-being

⁶⁰ - Cenkseven

⁶¹ Paloutzian, R. F Ellison, C. W

روش بازآزمایی به ترتیب ۰/۸۵، ۰/۷۸ و ۰/۸۱ گزارش شده است.

دانشجویان دختر و پسر از طریق آلفای کرونباخ برای کل مقیاس و خردهمقیاس بهزیستی مذهبی و خردهمقیاس بهزیستی وجودی به ترتیب، ۰/۹۰، ۰/۸۲ و ۰/۸۷ و با

جدول ۱. ماتریس همبستگی بین سلامت معنوی با بهزیستی روانشناختی (n=۳۴۰)

مؤلفه‌ها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱-بهزیستی روانشناختی	۱									
۲-پذیرش خود	۰/۶۳۳**	۱								
۳-روابط مثبت	۰/۶۳۱**	۰/۶۴۶**	۱							
۴-خودمختاری	۰/۷۹۶**	۰/۲۶۶**	۰/۴۰۱**	۱						
۵-تسلط بر محیط	۰/۸۰۳**	۰/۲۵۹**	۰/۲۶۹**	۰/۶۵۹**	۱					
۶-زندگی هدفمند	۰/۷۹۷**	۰/۳۰۳**	۰/۲۱۰**	۰/۵۹۸**	۰/۷۸۴**	۱				
۷-رشد فردی	۰/۷۴۰**	۰/۲۸۷**	۰/۲۰۶**	۰/۵۹۸**	۰/۵۶۲**	۰/۶۴۴**	۱			
۸-سلامت وجودی	۰/۴۱۳**	۰/۵۱۷**	۰/۴۶۱**	۰/۱۵۱**	۰/۱۴۰**	۰/۲۳۰**	۰/۳۰۶**	۱		
۹-سلامت مذهبی	۰/۵۵۴**	۰/۲۹۳**	۰/۲۹۹**	۰/۵۰۲**	۰/۴۲۵**	۰/۴۶۰**	۰/۴۶۸**	۰/۲۹۲**	۱	
۱۰-سلامت معنوی	۰/۶۰۶**	۰/۴۹۶**	۰/۴۶۶**	۰/۴۱۸**	۰/۳۶۱**	۰/۴۳۷**	۰/۴۸۷**	۰/۷۷۸**	۰/۸۲۸**	۱

جدول ۱ نشان می‌دهد بین سلامت وجودی (r=۰/۴۱۳، p<۰/۰۱)، سلامت مذهبی (r=۰/۵۵۴، p<۰/۰۱) و سلامت معنوی (r=۰/۶۰۶، p<۰/۰۱) با بهزیستی روانشناختی رابطه مثبت معنادار وجود دارد.

جدول ۲ ماتریس همبستگی بین سلامت معنوی با رضایت شغلی (n=۳۴۰)

مؤلفه‌ها	۱	۸	۹	۱۰
۱-رضایت شغلی	۱			
۸-سلامت وجودی	۰/۲۷۴**	۱		
۹-سلامت مذهبی	۰/۶۶۶**	۰/۲۹۲**	۱	
۱۰-سلامت معنوی	۰/۵۹۸**	۰/۷۷۸**	۰/۸۲۸**	۱

جدول ۲ نشان می‌دهد بین سلامت وجودی (r=۰/۲۷۴، p<۰/۰۱)، سلامت مذهبی (r=۰/۶۶۶، p<۰/۰۱) و سلامت معنوی (r=۰/۵۹۸، p<۰/۰۱) با رضایت شغلی رابطه مثبت معنادار وجود دارد.

جدول ۳. خلاصه نتایج معنی داری مدل رگرسیون برای پیش‌بینی بهزیستی روانشناختی

مدل	منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	R	R2	F	معنی داری
همزمان	رگرسیون	۵۶۴۲۹۱/۶۶۵	۲	۲۸۲۱۴۵/۸۳۳	۰/۶۱۳	۰/۳۷۵	۱۰۱/۲۹۳	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۹۳۸۶۹۷/۲۲۹	۳۳۷					
	جمع	۱۵۰۲۹۸۸/۸۹۴	۳۳۹					

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد با توجه به اینکه R^2 محاسبه شده ۳۷/۵ درصد واریانس مشترک متغیرهای پیش بین، سلامت معنوی در پیش بینی بهزیستی روان‌شناختی است. با توجه به اینکه F محاسبه شده در سطح کمتر از ۰/۰۱ معنادار است. به منظور مشخص نمودن سهم متغیر پیش بین ضرایب رگرسیون محاسبه شد که نتایج آن در جدول ۴-۳ ارائه شده است.

جدول ۴. خلاصه جدول ضرایب رگرسیون برای پیش‌بینی بهزیستی روان‌شناختی

مدل	متغیر	B	انحراف معیار	Beta	آماره t	معنی داری	Tolerance	VIF
همزمان	ثابت	۹/۳۵۲	۱۲/۱۰۴	-	۷/۹۶۰	۰/۰۰۱	-	-
۶								
۱	سلامت وجودی	۱/۷۳۶	۰/۲۸۴	۰/۲۷۵	۶/۱۰۲	۰/۰۰۱	۰/۹۱۵	۱/۰۹۳
۱	سلامت مذهبی	۲/۶۶۶	۰/۲۵۴	۰/۴۷۳	۱/۵۱۵	۰/۰۰۱	۰/۹۱۵	۱/۰۹۳

مقدار Tolerance و VIF محاسبه شده برای هر متغیر مستقل، نشان می‌دهد مفروضه هم خطی چندمتغیره رعایت شده است. ضرایب بتا در مولفه‌های سلامت معنوی نشان می‌دهد که از مولفه سلامت وجودی ($\beta = ۰/۲۷۵$) و سلامت مذهبی ($\beta = ۰/۴۷۳$) پیش‌بینی کننده مثبت و معنادار بهزیستی روان‌شناختی است.

بحث و نتیجه گیری

بسیاری از رویدادهای منفی و شرایط استرس اور روزانه محیط بیمارستان را با توانمندی بیشتری تحمل کنند (ترابی و همکاران، ۲۰۱۳؛ آنترینر^{۶۲} و همکاران، ۲۰۱۴). به طور کلی سلامت معنوی با مؤلفه‌های روانشناسی مثبت‌نگر همچون خودکارآمدی (ادگبولا^{۶۳}، ۲۰۱۱)، تاب‌آوری (یامادا^{۶۴} و همکاران، ۲۰۱۵)، امیدواری و خوش‌بینی (براون^{۶۵} و همکاران، ۲۰۱۴) و سرسختی (اکبری زاده و همکاران، ۲۰۱۳) همراه است که در نتیجه این سازه‌ها نقش اساسی در تقویت بنیه روانی افراد در جنبه‌های مختلف زندگی به خصوص در محیط کار فراهم می‌کند و منجر به افزایش توانمندی و به طبع آن ارتقای بهزیستی روان‌شناختی افراد می‌شود. از آنجایی که سلامت معنوی یکی از نیازهای درونی انسان بوده و برخی از صاحب‌نظران، آن را متضمن بالاترین سطوح زمینه‌های رشد شناختی - اخلاقی و تلاش همواره آدمی برای معنا بخشیدن به زندگی و پاسخ به چرا های زندگی می‌دانند و سلامت معنوی را به عنوان زیر بنای

مدافعان سلامت ممکن است با برخی عوامل استرس زا و تهدید کننده بهزیستی روان‌شناختی همچون مشکلات بیماران، پاسخگویی به سؤالات گاه و بی‌گاه همراهان بیمار، شیفت‌های کاری مختلف، فرسودگی شغلی و تعارض کار - خانواده مواجه باشند. در حالی که سلامت معنوی به عنوان سپری در برابر مشکلات و ناراحتی‌های افراد قرار گرفته و به صورت ضربه‌گیر عمل می‌کند و با افزایش خودآگاهی، ایجاد ارتباط و پیوند با اطرافیان و دریافت حمایت اجتماعی از سوی دیگران، افزایش حس اطمینان، معنی و هدف در زندگی و مقابله و سازگاری مؤثر با مشکلات روانی و جسمانی در کنار دیگر مؤلفه‌های مرتبط با سلامت روانی، موجب بهبود و ارتقای بهزیستی افراد شده و سطح سازگاری افراد با رویدادهای زندگی به خصوص تنش‌های زندگی روزمره را افزایش می‌دهد (صفایی راد و همکاران، ۲۰۱۱). اعتقاد به وجود خداوند و داشتن رابطه رضایت بخش با خداوند، هدفمندی و داشتن معنی در زندگی به پرستاران کمک می‌کند که

⁶⁴ Yamada, K

⁶⁵ Brown, J

⁶² Unterrainer, HF

⁶³ Adegbola, M

۱. طبق نتایج مطالعات معنویت و سلامت معنوی جزء مهم حرفه‌های بهداشتی درمانی به ویژه شغل پرستاری و پزشکی محسوب شده و باعث می‌شود کارکنان با ایجاد آرامش و کاهش تنش‌های شغلی، اقدامات و مداخلات خود را هدفمند و با معنا ارائه نمایند. ضمن آنکه رضایت شغلی معنوی می‌تواند نقش قابل ملاحظه‌ای در تحمل مشکلات و سختی‌های حرفه‌ای داشته و اقدامات بهداشتی درمانی را لذت‌بخش کند. همچنین ارتباط معنی‌دار سلامت معنوی و رضایت شغلی بیانگر این است که بهره‌گیری از آموزه‌های راهگشای دینی و معنوی در محیط‌های بهداشتی درمانی می‌تواند رضایت شغلی را افزایش داده و به بهر موری بالای سازمانی منجر شود. با توجه به معنی داری رابطه‌ی معنویت و سلامت معنوی با رضایت شغلی کارکنان پیشنهاد می‌شود آموزش‌های لازم جهت ایجاد حس تعهد و دلبستگی، کاهش استرس و ایجاد حس معنوی برای کارکنان در هنگام تحصیل یا به صورت دوره‌های کوتاه مدت در محل کار ارائه شود.

۲. مسوولین بهداشتی و درمانی شرایط و امکاناتی را فراهم کنند تا امکان کاهش استرس و عوامل استرس‌زا و در نتیجه افزایش رضایت شغلی فراهم شود.

باورها، در زمینه‌های گوناگون به ویژه ارتقا و تامین سلامت روانی، شادکامی، رضایت، انگیزش بالا می‌دانند. سلامت معنوی فعالیت‌ها و زندگی ما را در زمینه‌ای وسیع‌تر، غنی‌تر و معنادارتری قرار می‌دهد. سلامت معنوی به ما کمک می‌کند بفهمیم کدام اقدامات یا کدام مسیر معنادارتر از دیگری است (تاج جواهری، ۱۳۹۴). سلامت معنوی مجموعه‌ای از توانایی‌ها برای بهره‌گیری از منابع دینی و معنوی است. در حالیکه معنویت جستجو برای یافتن عناصر مقدس، معنا یابی، هوشیاری بالا و تعالی است. هوش سلامت معنوی شامل توانایی برای استفاده از چنین موضوعاتی است که می‌تواند کارکرد و سازگاری فرد را پیش‌بینی کند؛ و منجر به تولیدات و نتایج ارزشمندی گردد. پس این توانایی بایستی در حل مسئله زندگی و رسیدن افراد به اهداف نماید و منجر به سازگاری بهتر آنان گردد. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که بین معنویت با رضایت و هدفمندی زندگی، سلامت و بهزیستی رابطه مثبتی وجود دارد. (سهرابی، ۱۳۸۵). این موضوع می‌تواند به این صورت تبیین شود که درک معنوی از وجود خود منجر به سازگاری بهتر در محیط کار شده و کارایی افراد را بالا خواهد برد. از سویی دیگر بر اساس مفاهیم ارتباط دوسویه ارتقاء رضایتمندی شغلی می‌تواند منجر به ارتقاء سلامت معنوی افراد شود.

منابع

بیانی، علی اصغر
تاج جواهری، اعظم. (۱۳۹۴). بررسی رابطه نگرش مذهبی و هوش معنوی با رضایت شغلی مشاوران مدارس غیردولتی شهر شیراز، اولین کنفرانس علمی پژوهشی سراسری توسعه و ترویج علوم تربیتی و روانشناسی، جامعه شناسی و علوم فرهنگی اجتماعی ایران، تهران.
سهرابی، فرامرز. (۱۳۸۵). مبانی هوش معنوی، فصلنامه سلامت روان، سال ۱، شماره ۱، ۱۸-۱۴

اله بخشیان، م؛ جعفرپور علوی، م؛ پرویزی، س؛ حقانی، ح. (۱۳۸۹). ارتباط سلامت معنوی و کیفیت زندگی در مبتلایان به مولتیپل اسکلروزیس. مجله تحقیقات علوم پزشکی زاهدان (طبییب شرق)، ۱۲، ۳، ۳۳-۲۹.
بیانی، علی اصغر؛ گودرزی، حسنیه؛ کوچکی، عاشور محمد. (۱۳۸۷). رابطه ابعاد بهزیستی روان‌شناختی و سلامت عمومی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد آزاد شهر (۸۶-۱۳۸۵). دانش و پژوهش در روان‌شناسی، ۳۵-۳۶: ۱۶۴-۱۵۳.

References

- Adegbola, M. (2011). Spirituality, Self-Efficacy, and Quality of Life among Adults with Sickle Cell Disease. *Southern Online Journal of Nursing Research*. 11(1). 5-10
- Akbarizadeh, F. Jahanpour, F. Hajivandi, A. (2013). The Relationship of General Health, Hardiness and Spiritual Intelligence Relationship in Iranian Nurses. *Iranian Journal of Psychiatry*. 8(4): 165-167.
- Brown, J. Hanson, JE. Schmotzer, B. Webel, AR. (2014). Spirituality and optimism: a holistic approach to component-based, selfmanagement treatment for HIV. *Journal of Religion and Health*. 53(5): 1317-1328.
- Diener, E., Oishi, S., & Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual review of psychology*, 54(1), 403-425.
- Goldsmith, A. Veum, J., & Darity, W. (1997). Unemployment, Joblessness, Psychological Well-Being and Self-Esteem: Theory and Evidence. *Journal of Socio-Economics*, 26, 133-158.
- Rubin GJ, Wessely S. (2020). The psychological effects of quarantining a city. *Bmj*. 368.
- Torabi, M. Moghimi, SM. Monavarian, A. (2013). Investigating the Relation between Spiritual Intelligence and Psychological Empowerment among Nurses of Faghihi Hospital in 2012. *International Journal of Economy, Management and Social Sciences*. 2(8): 539-543.
- Wu Z., McGoogan J.M(2020). Characteristics of and Important Lessons from the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Outbreak in China: Summary of a Report of 72 314 Cases From the Chinese Center for Disease Control and Prevention external icon. *JAMA*. Published online: February 24. DOI:10.1001/jama.2020.2648.
- Yamada, K. Yamada, K. (2015). Spirituality and Resilience in Psychiatric Medicine. *Seishin Shinkeigaku Zasshi*. 117(8): 607-612.

رابطه استفاده از فناوری‌های نوین تکنولوژیکی با سرمایه فرهنگی و یادگیری کودکان

طاهره طاهری^{۶۶}

چکیده

یکی از مهم‌ترین اجزای فناوری اطلاعات تکنولوژی آموزشی است، تکنولوژی آموزشی عبارت است از مجموعه روش‌ها و دستورالعمل‌هایی که با استفاده از یافته‌های علمی برای حل مسائل آموزشی اعم از طرح، اجرا و ارزشیابی در برنامه‌های آموزشی به کار گرفته می‌شود. هدف از تحقیق حاضر بررسی رابطه استفاده از فناوری‌های نوین تکنولوژیکی با سرمایه فرهنگی و یادگیری کودکان می‌باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل دانش‌آموزان دختر (والدین) مقطع ابتدایی منطقه ۱۸ در شهر تهران می‌باشد؛ که تعداد آن‌ها ۴۰۰ نفر می‌باشد. در سطح استنباطی جهت آزمون فرضیه‌ها، روش همبستگی اساسی بکار گرفته شده است. نتایج تحقیق حاکی از آن است که بین استفاده از فناوری‌های نوین تکنولوژیکی با سرمایه فرهنگی و یادگیری کودکان رابطه معناداری وجود دارد.

واژگان کلیدی: فناوری‌های نوین تکنولوژیکی، سرمایه فرهنگی، یادگیری کودکان

Abstract

^{۶۶} دانشجوی ارشد روانشناسی، واحد تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۹/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۵/۹

One of the most important components of information technology is educational technology, educational technology is a set of methods and recipes that are used to solve educational problems including design, implementation and evaluation in educational programs using scientific findings. The purpose of this research is to investigate the relationship between the use of new technological technologies and the cultural capital and learning of children. The statistical population of the present study includes female students (parents) of elementary school in District 18 in Tehran. Their number is 400 people. At the inferential level, the basic correlation method has been used to test the hypotheses. The research results indicate that there is a significant relationship between the use of new technological technologies with cultural capital and children's learning.

Keywords: new technological technologies, cultural capital, children's learning

مقدمه

می‌شود. معلمان با سازمان‌دهی فعالیت‌های کلاس درس خود در تلاش هستند مهارت‌های یادگیری دانش‌آموزان را تقویت کنند در این راستا استفاده از تکنولوژی‌های نوین منجر به پیشرفت عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود. تکنولوژی‌های نوین فرصت‌های یادگیری پژوهش محور را برای معلمان و دانش‌آموزان ایجاد می‌کند و موجب می‌گردد تا آن‌ها به بانک اطلاعاتی جهان دسترسی پیدا کنند، همچنین دانش‌آموزان و معلمان می‌توانند از طریق وب با هم ارتباط برقرار نموده و یادگیری را تعمیق ببخشند (کارگری، ۱۳۹۷).

نقش مدارس در یادگیری دانش‌آموزان غیرقابل‌انکار است. هنجارها، ارزش‌ها و سنت‌های پیشین و به تبع آن فرهنگ مدرسه عاملی برای افزایش دستاوردها هستند. فرهنگ می‌تواند تأثیر مثبتی در یادگیری دانش‌آموزان داشته باشد یا برعکس اگر مسموم و بد باشد مانع عملکرد خوب مدرسه می‌شود. با توجه به اینکه پرورش کودکان و نوجوانان و البته عملکرد خوب آن‌ها در زمینه‌ی تحصیلات، از اهداف مدارس است؛ و همه‌ی تغییرات و فعالیت‌های مدرسه در این زمینه است، نیاز است سرمایه فرهنگی و اثرات آن بر یادگیری دانش‌آموزان بررسی

یکی از مهمترین اجزای فناوری اطلاعات تکنولوژی آموزشی است، تکنولوژی آموزشی عبارت است از مجموعه روش‌ها و دستورالعمل‌هایی که با استفاده از یافته‌های علمی برای حل مسائل آموزشی اعم از طرح، اجرا و ارزشیابی در برنامه‌های آموزشی به کار گرفته می‌شود. استفاده از فناوری‌های نوین بخشی از حرکت به سوی استفاده بهتر از تکنولوژی آموزش در مدارس است. این نوع آموزش آن‌چنان که تاکنون جریان داشته است مبتنی بر انتقال اطلاعات از بالا به پایین نیست و معلم تنها منبع اطلاعاتی تلقی نمی‌شود. در سال‌های اخیر توجه بسیار به بهره‌گیری از تکنولوژی‌های نوین در کلاس درس شده است (نجفی و همکاران، ۱۳۹۴).

تکنولوژی‌های نوین این قدرت را دارد که موانع بین والدین و معلمان و خانه، کلاس درس و مناطق آموزش و پرورش در سراسر کشور را از بین برده و تعامل بین دانش‌آموزان و والدین و معلمان را تسهیل و به گسترش یادگیری دانش‌آموزان کمک کند. تلفیق تکنولوژی‌های نوین با آموزش و سیستم یادگیری یک فرایند چندوجهی و پیچیده است. تکنولوژی‌های نوین و استفاده از آن منجر به افزایش انگیزه در یادگیری

فناوری‌های نوین در مجموع آموزش گیرندگان می‌توانند چالش پذیرتر و مطمئن‌تر از قبل باشند (حسینی و پوتوین⁶⁷، ۲۰۱۵).

هر چه فناوری‌های نوین موجب دسترسی آسان‌تر آموزش گیرندگان به مواد درسی ارائه شده قبلی مربیان شود، نقش مربیان از یک منبع مطالب علمی به یک مدیر ناظر بر فرایند یادگیری تغییر می‌یابد. با پشت سر گذاشتن مشکلات آموزش‌های فردی در مدارس وقت مربیان آزاد خواهد شد تا به فعالیت‌هایی بپردازند که مربی باید در آن‌ها نقش تسهیل‌کننده را داشته باشد. پیشرفت در فناوری‌های نوین کمک خواهد کرد تا آموزش در مدارس یکپارچه شود. یکی از دلایل به کارگیری این فناوری‌های نوین در کلاس درس آماده کردن بهتر نسل فعلی دانش‌آموزان برای ورود به محیط جدید یادگیری جهت پاسخگویی به نیازهای آموزش و به تبع آن نیازهای شغلی در بازار کار آینده است (ریورا و همکاران، ۲۰۱۷).

با روش سنتی و وقت‌گیر بودن این روش آموزش، همچنین عدم برخورداری از اطلاعات به‌روز، معلمان به‌طور صحیح قادر به آماده‌سازی دانش‌آموزان برای یک محیط کاری ایده‌آل نیستند. لذا استفاده از فناوری‌های نوین در آموزش کلاس‌های درسی می‌تواند پایه و اساسی به‌عنوان یک بازوی رقابتی در یک بازار کار در حال جهانی‌شدن باشد تا فرد آموزش‌دیده با دید باز و نگاه کلی بتواند وارد بازار جهانی، سیاسی و آموزشی شود.

روش

جامعه آماری پژوهش حاضر شامل دانش‌آموزان دختر (والدین) مقطع ابتدایی منطقه ۱۸ در شهر تهران می‌باشد؛ که تعداد آنها ۴۰۰ نفر می‌باشد. روش نمونه‌گیری، خوشه‌ای چندمرحله‌ای می‌باشد و جهت تعیین

شود. علاوه بر آن، با توجه به وجود فرهنگ منحصر به فرد هر مدرسه که بسیاری از عوامل در ایجاد آن نقش دارند و به صورت مستقیم و غیرمستقیم بر وضعیت مدرسه و فعالیت‌های اعضای خود اثر دارد، باید اثرات آن بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان سنجیده شود (صفایی موحد و بهادری، ۱۳۹۷).

نظام نوین آموزش و پرورش، برای برقراری هر چه بیشتر ارتباط بین معلم و دانش‌آموزان و تأثیرگذاری بهتر نظام آموزشی به‌منظور دستیابی به اهداف تعیین شده خود، علاوه بر توجه بر محتوای آموزش، در تلاش است تا با استفاده از راهکارهای مختلف و توجه بیشتر بر عناصر آموزشی، اعم از بازنگاری در فلسفه آموزش و پرورش، بازخوانی نقش‌های آموزشی مدارس و نحوه تعامل معلم، مسئولان مدارس و محیط یادگیری دانش‌آموز، توجه به استفاده از ابزارهای نوین و تکنولوژی‌های جدید همانند فناوری‌های اطلاعاتی، تحول در برنامه‌ریزی درسی و مدیریت آموزشی و نظایر آن این نظر را تحقق بخشد؛ بنابراین با نظر به این مطالب، این پژوهش در پی بررسی رابطه استفاده از فناوری‌های نوین تکنولوژی‌کی با سرمایه فرهنگی و یادگیری کودکان می‌باشد.

استفاده از فناوری‌های نوین تکنولوژی‌کی، بخشی از حرکت به سوی استفاده بهتر از فناوری آموزشی در مدارس نوین است. آموزش مهارت‌های خاص به دانش‌آموزان، ایجاد روحیه مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان و استفاده از منابع قابل دسترس مثل اینترنت، از اهداف استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات است؛ اما هدف نهایی در استفاده از فناوری‌های نوین تکنولوژی‌کی افزایش اثر تدریس و بهبود یادگیری دانش‌آموزان است. تحقیقات نشان می‌دهد که با ورود

⁶⁷ Hasni, A., & Potvin, P.

حجم نمونه از جدول مورگان استفاده شد. طبق جدول مورگان، حجم نمونه ما ۱۹۶ نفر می‌باشد

ابزار گرد آوری اطلاعات

پرسشنامه:

فرهنگی بورديو ۲۲ سؤال داشته و هدف آن سنجش ارزشها و نمودهای فرهنگی و هنری در سه شاخص: ۱- تجسم یافته یا سرمایه بدنی و فردی (مهارت ذهنی، مهارت در بیان مطالب درسی) ۲- عینی (مصرف کالاهای فرهنگی، تملک کالاهای فرهنگی، علاقمندی به هنر) ۳- نهادی (مدارک تحصیلی) می‌باشد. شیوه امتیاز دهی این پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت دارای ۵ گزینه می‌باشد. ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه محاسبه شد که مقدار آن برابر با ۸۵/۷ درصد بدست آمد؛ بنابراین می‌توان گفت که پرسشنامه طراحی شده برای انجام این پژوهش از قابلیت اعتماد کافی برخوردار می‌باشد.

یادگیری: برای سنجش این متغیر، از پرسشنامه استاندارد دبی مک- گی (۲۰۰۷) استفاده شد که دارای ۱۱ سؤال می‌باشد؛ و بر اساس طیف پنج گزینه ای لیکرت با سوالاتی مانند (بیشتر اوقات در این کلاس نادیده گرفته می‌شوم، حتی زمانی که تلاش می‌کنم در فعالیت‌های کلاسی مشارکت داشته باشم) به سنجش محیط یادگیری کلاس می‌پردازد. کمترین نمره در این پرسشنامه ۱۱ و بیشترین نمره ۵۵ خواهد بود. پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ ۰/۷۱ به دست آمده است (سرمد و همکاران، ۱۳۹۰).

این ابزار یکی از ابزار های رایج تحقیق و روش مستقیم برای کسب داده های تحقیق است. پرسشنامه مجموعه ای از سؤالهاست که پاسخ دهنده با ملاحظه آنها پاسخ لازم را ارائه می دهد که این پاسخ ها داده های مورد نیاز پژوهشگر را تشکیل می دهد. از طریق سوالات پرسشنامه می توان دانش، علاقه، نگرش فکری فرد را مورد بررسی قرار داد.

تحقیقات میدانی: در این تحقیق به منظور جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات به منظور پاسخگویی به اهداف تحقیق از پرسشنامه استفاده شد:

فناوری‌های تکنولوژیکی: برای سنجش این متغیر، از پرسشنامه استاندارد یاکوز (۲۰۰۵) استفاده شد که یک ابزار سنجش نگرش است. این مقیاس شامل ۵۰ گویه با اظهارات سازگار و ناسازگار درباره‌ی نگرش نسبت به تکنولوژی‌های روز و بهره‌گیری از آن در فرایند یاددهی – یادگیری است. آزمودنیها پاسخ خود را به هر گویه در پیوستار پنجگانه لیکرت (۱= کاملاً مخالف تا ۵= کاملاً موافق) رتبه بندی می‌کنند. پرسشنامه در ایران توسط مشتاقی لارگانی و همکاران (۱۳۸۷) اعتباریابی شده است.

سرمایه فرهنگی: برای سنجش این متغیر، از پرسشنامه بورديو (۱۹۹۰) استفاده شد. پرسشنامه سرمایه

یافته ها

به منظور بررسی این فرضیه از همبستگی پیرسون و رگرسیون استفاده شد.

جدول ۱ نتایج همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	سرمایه فرهنگی
فناوری‌های نوین تکنولوژیکی	۰/۴۱**

*($p < 0/05$) ؛ **($p < 0/01$)

بر اساس جدول ۱ که نتایج ضرایب همبستگی پیرسون برای بررسی ارتباط بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد، بین فناوری‌های نوین تکنولوژیکی با سرمایه فرهنگی ($r = 0/41$ ؛ $P < 0/01$) ارتباط معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۲ خلاصه مدل رگرسیون

مدل	R	R ²	R ² _{adj}	خطای معیار برآورد
۱	۰/۴۱	۰/۱۷	۰/۱۳۴	۰/۸۲

جدول ۲ نشان می‌دهد که استفاده از فناوری‌های نوین تکنولوژیکی، ۱۷ درصد از واریانس سرمایه فرهنگی را تبیین می‌کند.

جدول ۳ ضرایب رگرسیونی

متغیر پیش بین	B	Beta	T	سطح معناداری
فناوری‌های نوین تکنولوژیکی	۰/۴۶	۰/۴۱	۵/۲۳۱	۰/۰۰۰

نتایج رگرسیون برای پیش‌بینی سرمایه فرهنگی نشان می‌دهد که فناوری‌های نوین تکنولوژیکی قدرت پیش‌بینی سرمایه فرهنگی را دارد. به این ترتیب، فناوری‌های نوین تکنولوژیکی ($\beta=0/41$) سرمایه فرهنگی را پیش‌بینی می‌کند؛ بنابراین، فرضیه اول پژوهش مورد تایید قرار می‌گیرد.

استفاده از فناوری‌های نوین تکنولوژیکی با یادگیری کودکان رابطه‌ای معنادار دارد.

جدول ۴ نتایج همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	یادگیری
فناوری‌های نوین تکنولوژیکی	0/37**

*($p<0/05$) ؛ **($p<0/01$)

بر اساس جدول ۴ که نتایج ضرایب همبستگی پیرسون برای بررسی ارتباط بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد، بین فناوری‌های نوین تکنولوژیکی با یادگیری ($r=0/37$ ؛ $P<0/01$) ارتباط معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۵ خلاصه مدل رگرسیون

مدل	R	R ²	R ² _{adj}	خطای معیار برآورد
۱	0/37	0/14	0/11	0/80

جدول ۵ نشان می‌دهد که استفاده از فناوری‌های نوین تکنولوژیکی، ۱۴ درصد از واریانس یادگیری را تبیین می‌کند.

جدول ۶ ضرایب رگرسیونی

متغیر پیش بین	B	Beta	T	سطح معناداری
فناوری‌های نوین تکنولوژیکی	0/40	0/37	3/387	0/000

نتایج رگرسیون برای پیش‌بینی یادگیری نشان می‌دهد که فناوری‌های نوین تکنولوژیکی قدرت پیش‌بینی یادگیری را دارد. به این ترتیب، فناوری‌های نوین تکنولوژیکی ($\beta=0/37$) یادگیری را پیش‌بینی می‌کند.

بحث و نتیجه گیری

این امر دارد، با بکارگیری و توسعه سرمایه اجتماعی و فرهنگی در یادگیری تاریخ، رشد دانش‌آموزان به‌ویژه از نظر آموزش شخصیت، یادگیری آنلاین در طول همه‌گیری کنونی کووید-۱۹ بهبود بخشیده می‌شود.

چنگ^{۷۰} (۲۰۲۰) به بررسی «آنچه مطالعات PISA و ASPIRES در مورد تأثیر ظریف سرمایه فرهنگی بر یادگیری دانش‌آموزان به ما می‌گویند: پیچیدگی ساختار، نتایج دانش‌آموز و زمینه‌ها» پرداخت. نتایج نشان داد که سرمایه فرهنگی یک ساختار پیچیده با متغیرهای بسیاری است که در ارتباط آنها با سواد دانش‌آموزی و سرمایه فرهنگی والدین که به‌طور مستقیم و غیرمستقیم بر سواد دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد، متفاوت است. دوم، تأثیر سرمایه فرهنگی ممکن است با انواع نتایج اندازه‌گیری شده دانش‌آموزان متفاوت باشد. به‌طور خاص، متغیرهای فرهنگی مرتبط با سواد دانش‌آموزی در موضوعات مختلف وجود دارد، برخی از متغیرهای سرمایه فرهنگی برای سواد دانش‌آموزی برای یک موضوع مهم‌تر هستند و سرمایه فرهنگی علاوه بر سواد دانش‌آموزان بر آرزوهای دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد. سوم، تأثیر سرمایه فرهنگی بر

گینتینگ و آپرن^{۶۸} (۲۰۲۱) به بررسی «درک استفاده از فناوری اطلاعات به‌عنوان یک رسانه حمایت‌کننده برای یادگیری دانش‌آموزان در SMK Negeri 1 Lubuk Pakam» پرداختند. برای کسب اطلاعات در مورد درک دانش‌آموزان در استفاده از اینترنت، پیش‌آزمون انجام شده است. در نتیجه این فعالیت، دانش‌آموزان به‌طور غیرعادی فرض می‌کنند که مقالات یا اطلاعاتی که از طریق اینترنت به دست می‌آوردند به همان اندازه برای نیازهای تکمیل کار خوب می‌باشد و این فعالیت‌های اختصاصی ذهن دانش‌آموزان را باز می‌کند که اطلاعات می‌تواند فرصت‌های جدیدی را برای آنها باز کند تا تحصیلات خود را در دبیرستان حرفه‌ای ایالت ۱ Lubuk Pakam به پایان برسانند.

عابدین^{۶۹} (۲۰۲۰) به بررسی «نقش مهم سرمایه اجتماعی و فرهنگی در یادگیری آنلاین تاریخ در طول همه‌گیری کووید-۱۹» پرداخت. نتایج نشان داد که سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی ارتباط تنگاتنگی با تربیت شخصیت در فرآیند یادگیری دارند و به یکی از عوامل مهم در موفقیت یک هدف آموزشی تبدیل می‌شوند. سرمایه اجتماعی و فرهنگی نقش بسیار مهمی در

⁷⁰ Cheng Yong Tan

⁶⁸ Ginting, E. S. and Apren Halomoan Hutasoit

⁶⁹ Abidin, A. Z.

که برنامه‌ریزی درسی در روش‌های نوین تدریس، منجر به برآورده شدن انتظارات معلمان می‌شود و به‌طور کلی معلمان برای هرگونه تغییر در نظام آموزشی که به تغییر در عملکرد و دانش معلمان می‌انجامد، واکنش مثبت نشان می‌دهند.

شهامتی (۱۴۰۰) به بررسی «میزان رضایت مندی از فناوری‌های نوین و ارتباط آن با کیفیت خواب و سبک‌های مقابله با استرس در بین دانشجویان دختر و پسر» پرداخت. بر اساس نتایج به دست آمده، میزان رضایت مندی از فناوری نوین در بین دانشجویان دختر و پسر یکسان و هیچ اختلاف معناداری بین آن‌ها وجود ندارد و همچنین از لحاظ وضعیت کیفیت خواب و سبک‌های مقابله با استرس در بین دانشجویان دختر و پسر تفاوت معناداری مشاهده نگردید. معلوم شد که رضایت مندی از فناوری‌های نوین پیش‌بینی‌کننده قدرتمندی در مورد وضعیت کیفیت خواب دانشجویان دختر و پسر نمی‌باشد و هم‌چنین بین میزان رضایت مندی از فناوری‌های نوین و نوع سبک‌های مقابله با استرس ارتباط معناداری وجود نداشت و در این‌جا نیز مشاهده گردید که رضایت مندی از فناوری‌های نوین پیش‌بینی‌کننده قوی در مورد سبک‌های مقابله با استرس در بین دانشجویان دختر و پسر نمی‌باشد.

سواد دانش‌آموزی ممکن است با زمینه‌های آموزشی و اجتماعی متفاوت باشد.

ویلیام و همکاران^{۷۱} (۲۰۱۸) به بررسی «استقبال از دیجیتالی شدن: یادگیری دانش‌آموزان و فناوری‌های جدید» پرداختند. نتایج نشان داد که تغییرات دیجیتال مانند یک سونامی سریع است که دیجیتالی شدن بسیاری از شیوه‌های تجاری باعث ایجاد روابط جدید بین مشاغل و مشتریان و تغییر چشم‌انداز بازاریابی می‌شود. زینفعان صاحب‌نظر - موسسات آموزش عالی، انجمن‌های حرفه‌ای، شرکت‌های انتشارات و شرکت‌های فناوری - باید از تلاش‌های اساتید در پذیرش فناوری برای افزایش مداوم یادگیری حمایت و تقویت کنند.

وخشوری و همکاران (۱۴۰۰) به بررسی «شیوه‌های نوین تدریس با استفاده از فناوری اطلاعات و تأثیر آن بر یادگیری دانش‌آموزان دوره ابتدایی با محوریت یادگیری درس علوم» پرداختند. نتایج نشان داد که توجه به فناوری‌های نوین در آموزش علوم و مخصوصاً در این دوره ضرورتی غیرقابل انکار دارد؛ و فناری اطلاعات و نرم افزارهای آموزشی در بهبود روش تدریس معلمان نقشی اساسی در حوزه‌های گوناگون دارد. صمدی و خاوری (۱۴۰۰) به بررسی «تأثیر آموزش الکترونیک و فناوری‌های نوین آموزشی در روش تدریس نوین» پرداختند. نتایج نشان داد

⁷¹ William F. Crittenden, Isabella K. Biel, William A. Lovely, III

ی کودکان آذری زبان» پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که بین سرمایه‌های اجتماعی و فرهنگی خانواده و یادگیری زبان فارسی توسط کودکان پیش دبستانی آذری زبان رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری وجود دارد. بدین ترتیب، به هر میزان که یادگیری زبان دوم در دوره پیش دبستانی به وسیله سرمایه‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تقویت شود، کودکان در طول تحصیل عملکرد بهتری خواهند داشت. به بیان دیگر، بهترین راهکار برای بهبود عملکرد کودکان دوزبانه، افزایش سرمایه‌های مورد بررسی است.

نجفی، محمود و مقامی، حمیدرضا و حسینی، جواد و جعفری، نصرت. (۱۳۹۴). بررسی میزان استفاده از تکنولوژی‌های نوین آموزشی و ارتباط آنبا پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، فصلنامه فناوری آموزش و یادگیری، دوره: ۲، شماره: ۵. نجفی، محمود. (۱۳۹۴). بررسی میزان استفاده از تکنولوژی‌های نوین آموزشی و ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، دوره ۲، سال ۵.

نژاد محمد، وحید و نجاری، مهدی و سلیمانزاده، مهسا. (۱۳۹۸). بررسی رابطه‌ی بین سرمایه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی خانواده با یادگیری زبان فارسی به وسیله‌ی

جلیلی و محمدی (۱۳۹۹) به بررسی «رابطه‌ی سرمایه‌های فرهنگی و اجتماعی خانواده با یادگیری دانش‌آموزان» پرداختند. یافته‌های این پژوهش حاکی از این است که بین دو متغیر سرمایه اجتماعی و فرهنگی خانواده با یادگیری دانش‌آموزان رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد به گونه‌ای دانش‌آموزی که والدینش سرمایه فرهنگی و اجتماعی غنی‌تری داشته باشند، احتمال موفقیت و یادگیری بیشتری دارد؛ بنابراین خانواده علی‌الخصوص پدر و مادر باید بیشتر به این موضوع و برنامه‌ریزی برای آن توجه کنند.

نژاد محمد و همکاران (۱۳۹۸) به بررسی «رابطه‌ی بین سرمایه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی خانواده با یادگیری زبان فارسی به وسیله منابع

شهامتی، الهه. (۱۴۰۰). میزان رضایت مندی از فناوری‌های نوین و ارتباط آن با کیفیت خواب و سبک‌های مقابله با استرس در بین دانشجویان دختر و پسر، پنجمین کنگره بین‌المللی علوم روان و آموزش، تهران.

کارگری، نرگس. (۱۳۹۷). بررسی رابطه‌ی مکانیسم یادگیری دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه و فناوری اطلاعات با نقش میانجی‌گری مدیریت کلان، پویش در آموزش علوم تربیتی و مشاوره مقاله ۳، شماره ۸، ۶۵-۴۳.

تدریس با استفاده از فناوری اطلاعات و تأثیر آن بر یادگیری دانش‌آموزان دوره ابتدایی با محوریت یادگیری درس علوم، نخستین کنفرانس ملی آینده پژوهی، علوم تربیتی و روانشناسی، شیراز.

کودکان آذری زبان، پژوهشنامه آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان، دوره: ۸، شماره: ۱.

وخشوری، خدیجه و معصومی فرد، وحید و پورکریم، سمیه. (۱۴۰۰). شیوه های نوین

References

Abidin, A. Z. (2020). The Important Role of Social and Cultural Capital in Online History Learning during the Covid-19 Pandemic. *Journal La Edusci*, 1(5), 15-18.

Cheng Yong Tan(2020) What PISA and ASPIRES studies tell us about the nuanced influence of cultural capital on student learning: Construct complexity, student outcomes and contexts, Volume46, Issue6.

Hasni, A., & Potvin, P. (2015). Student's Interest in Science and Technology and Its Relationships with Teaching Methods, Family Context and Self-Efficacy. *International Journal of Environmental and Science Education*, 10(3), 337-366.

Ginting, E. S. and Apren Halomoan Hutasoit (2021) "Understanding the Use of

Information Technology as a Supporting Media for Student Learning at SMK Negeri 1 Lubuk Pakam", *Jurnal Mantik*, 4(4), pp. 2449-2452. doi: 10.35335/mantik.Vol4.2021.1179.pp2449-2452.

William F. Crittenden, Isabella K. Biel, William A. Lovely(2018) Embracing Digitalization: Student Learning and New Technologies, *Journal of Marketing Education*.

نقش واسطه‌ای خودکارآمدی در رابطه با احساس مثبت به همسر بر شادکامی زنان

عاطفه الوندی^{۷۲}

چکیده

هدف از انجام این پژوهش نقش واسطه‌ای خودکارآمدی در رابطه با احساس مثبت به همسر بر شادکامی زنان بود. روش پژوهش در این اثر توصیفی - تحلیلی است. جامعه آماری این پژوهش زنان متأهل منطقه ۲ شهر تهران در رده سنی ۱۸ تا ۶۵ سال بود. حجم نمونه از روش جدول کرجسی و مورگان به دلیل غیر قابل شمارش بودن تعداد افراد جامعه آماری بی‌نهایت ۳۸۴ نفر تعیین شد و روش نمونه‌گیری به صورت غیرتصادفی در دسترس بود. جهت گردآوری اطلاعات از پرسشنامه‌های احساسات مثبت به همسر کی‌دانیل، الری، فرانسیس فینچام، و هیلاری ترکویتز، خودکارآمدی عمومی شرر و مادوکس (۱۹۸۲) و شادکامی آکسفورد آراگیل ولو (۱۹۸۹) استفاده شد. نتایج حاصل از برآورد مدل پژوهش نشان داد خودکارآمدی در حالت استاندارد به میزان ۰/۲۸ واحد در تبیین واریانس متغیر ملاک یعنی شادکامی بصورت مثبت و مستقیم تأثیر دارد ($p < ۰/۰۵$). همچنین احساس مثبت به همسر در حالت استاندارد به میزان ۰/۲۶ واحد در تبیین واریانس متغیر میانجی یعنی خودکارآمدی بصورت مثبت و مستقیم تأثیر دارد ($p < ۰/۰۱$). نتایج حاصل از برآورد مدل پژوهش نشان داد احساس مثبت به همسر بصورت مستقیم و در حالت استاندارد به میزان ۰/۵۳ واحد ($p < ۰/۰۱$) در تبیین واریانس متغیر ملاک یعنی شادکامی بصورت مثبت تأثیر دارد. همچنین احساس مثبت به همسر در حالت کل و استاندارد به میزان ۰/۶ واحد ($p < ۰/۰۱$) در تبیین واریانس متغیر ملاک یعنی شادکامی بصورت مثبت تأثیر دارد. در مورد تأثیر غیرمستقیم احساس مثبت به همسر بر شادکامی از طریق نقش واسطه‌ای نتایج خودکارآمدی، برآورد استاندارد نشان داد احساس مثبت به همسر از طریق خودکارآمدی تأثیر مثبت و معناداری به ترتیب به میزان ۰/۰۷ واحد ($p < ۰/۰۱$) بر شادکامی دارد.

واژگان کلیدی: خودکارآمدی، احساس مثبت به همسر، شادکامی

Abstract

^{۷۲} دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی مثبت‌گرا، واحد الکترونیک، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
alvandi.atiaara@gmail.com

The aim of this study was to mediate the role of self-efficacy in relation to positive feelings towards the spouse on women's happiness. The research method in this work is descriptive-analytical. The statistical population of this study was married women in District 2 of Tehran in the age range of 18 to 65 years. The sample size was determined by Krejcie and Morgan table method due to the uncountable number of infinite 384 people and the sampling method were available non-randomly. The required data were collected from to K. Daniel's Ellie, Francis Finchham, and Hillary Turkowitz, positive emotion questionnaires, Scherer and Maddox General Self-Efficacy (1982) and Oxford Happiness Argyl (1989) were used. The results of estimating the research model showed that self-efficacy in the standard mode by 0.28 units has a positive and direct effect in explaining the variance of the criterion variable, happiness ($p < 0.05$). Also, a positive feeling towards the spouse in the standard state by 0.26 units has a positive and direct effect on explaining the variance of the mediating variable, self-efficacy ($p < 0.01$). The results of estimating the research model showed that positive feeling towards the spouse directly and in the standard state by 0.53 units ($p < 0.01$) has a positive effect on explaining the variance of the criterion variable, happiness. Also, a positive feeling towards the spouse in general and standard by 0.6 units ($p < 0.01$) has a positive effect on explaining the variance of the criterion variable, happiness. Regarding the indirect effect of positive feeling on the spouse on happiness through the mediating role of self-efficacy results, the standard estimate showed that positive feeling on the spouse through self-efficacy has a positive and significant effect on happiness by 0.07 points ($p < 0.01$), respectively.

Keywords: self-efficacy, positive feeling towards spouse, happiness

مقدمه

است که هر چند وقت یکبار همسرها به یکدیگر ابراز عشق و علاقه می‌کنند (هاستون و ملز^{۷۵}، ۲۰۰۶). یکی از ویژگی‌های برجسته زندگی متعادل سرمایه‌گذاری انسانی داد و ستد عاطفی میان زوجین است. در هیچ مرحله‌ای از مراحل زندگی نمی‌توان احساس بی‌نیازی از عواطف کرد تبادل عاطفی به همان اندازه که برای آغاز یک زندگی مهم است برای ادامه آن نیز اهمیت دارد این درحالی است که بسیاری از زوجین اهمیت عواطف و هیجانات تجربه شده در زندگی خود را نادیده انگاشتند. سستی بنیاد خانواده و کاهش عاطفه و صمیمیت در میان افراد از پیامدهای جامعه پیشرفته و صنعتی امروز است. هنگامی که

تحقیقات نشان می‌دهد که خودکارآمدی در مدیریت هیجانات مثبت نقش دارد با عواطف مثبت و منفی زندگی در ارتباط است. (کاپارا^{۷۳} و همکاران، ۲۰۲۲). عواطف مثبت و منفی بر روی شادی و رضایت زوجین از یکدیگر تاثیر دارد. (هاسلر^{۷۴} و همکاران، ۲۰۲۲). بین شادکامی و احساسات و هیجانات مثبت رابطه معناداری وجود دارد. (بدری و همکاران، ۲۰۲۲).

تنظیم هیجانات و عواطف با خودکارآمدی رابطه دارد. ابراز احساسات در مقابل همسر یکی از مؤلفه‌های سازش‌یافتگی زناشویی است و مربوط به این

¹.Caprara

⁷⁴.Hausler

⁷⁵ Huston & Melz

یکی عاطفه منفی است بدین معنی که شخص تا چه میزان احساس ناخرسندی و ناخوشایندی می‌کند. عاطفه منفی یک بعد عمومی از یأس درونی و عدم اشتغال به کار لذت‌بخش است که به دنبال آن حالت‌های خلقی اجتنابی از قبیل خشم، غم، تنفر، حقارت، احساس گناه، ترس و عصبانیت پدید می‌آید. از سوی دیگر، عاطفه مثبت حالتی از انرژی فعال، تمرکز زیاد و اشتغال به کار لذت‌بخش می‌باشد. عاطفه مثبت دربرگیرنده طیف گسترده‌ای از حالت‌های خلقی مثبت از جمله شادی، احساس توانمندی، شور و شوق، تمایل، علاقه و اعتماد به نفس است. پژوهش‌های مختلف نشان داده‌اند که عوامل کامیابی و موفقیت افراد ناشی از احساسات و عواطف مثبتی است که آنان در خود ایجاد می‌کنند. در مقابل، افراد ناموفق کسانی هستند که احساسات و عواطف منفی را در خود پرورش می‌دهند. عاطفه مثبت نشان‌دهنده تعاملات لذت‌بخش فرد با محیط می‌باشد که به تبع آن فرد احساس فعال بودن و شور و اشتیاق را در خود می‌یابد. در حالی که عاطفه منفی نشان‌دهنده تعاملات منفی با محیط و آشفتگی ذهنی در سطح بالا برای فرد است عواطف مثبت و منفی از جمله عواملی است که در بهداشت روان، رضایت از زندگی و نهایتاً کارایی افراد نقش مؤثری ایفا می‌کند (خدایی، برزایان و جعفری، ۱۳۹۴). عواطف مثبت فردی: انسان باید به احساسات شخصی خود آگاه باشد تا در تشخیص احساسات خود دچار سردرگمی نشود. کسانی که بر احساسات فردی خود مسلط باشند، بهتر می‌توانند زندگی خود را کامل کنند و در زمینه اتخاذ تصمیمات مهم، مثل ازدواج و شغل خود، احساس اطمینان بیشتری داشته باشند (گلمن، ۱۹۹۵؛ ترجمه پارسا، ۱۳۹۱). عواطف مثبت خانوادگی: عواطف مثبت تأثیر به‌سزایی در کارکرد خانواده دارد، کارکرد (کارایی) خانواده در اصل اشاره به ویژگی‌های سیستمی خانواده دارد به بیان دیگر عملکرد خانواده یعنی توانایی خانواده در هماهنگی با انطباق با تغییرات ایجاد شده در طول حیات، حل کردن

زوجین برای درمان می‌آیند اغلب آشفتگی‌های هیجانی فراوانی تجربه می‌کنند. شواهد بسیار روشنی در این زمینه وجود دارد که همسرها مشکلات شدید و فراگیری در هنگام برقراری و حفظ روابط عاشقانه و صمیمی خود تجربه می‌کنند. آن‌ها اعتراف می‌کنند که احساساتشان به‌درست از سوی همسرانشان درک نمی‌شود و عدم صمیمیت، اعتماد و رضایت و پیوند-های دلبستگی ناایمن میان زوجین مشاهده می‌شود زوجین با پیوندهای دلبستگی ناایمن با یکدیگر به-وسيله الگوهای هیجانی تدافعی که مانع اعتماد نزدیک و واکنش پسندیده می‌شود تعامل برقرار می-کند (حیاتی، ۱۳۹۷). عواطف یکی از جنبه‌های رفتار انسان است که نقش مهمی در زندگی انسان‌ها دارد. بعضی از دانشمندان مانند داروین بر این نکته تأکید می‌کنند که عواطف برای بقاء انسان سودمند می‌باشد بدون عواطف، زندگی بشر تقریباً خسته‌کننده و بی-معنی می‌شود. انسان از طریق همین عواطف است که دنیا را پر از معنی و سرشار از احساسات درمی‌یابد. عواطف از آن جهت برای بشر سودمند می‌باشد که فعالیت‌های آنان را به‌سوی هدفی متوجه می‌سازد و بدین ترتیب، انسان را وادار به انجام کارهایی می-نماید که برای بقاء وی سودمند می‌باشد و از انجام کارهایی که جهت بقاء او مضر است، آگاه می‌سازد، عواطف بخشی اساسی از نظام پویای شخصیت آدمی است. ویژگی‌ها و تغییرات عواطف، چگونگی برقراری ارتباط عاطفی و درک و تفسیر عواطف دیگران، نقش مهمی در رشد، سازمان شخصیت، تحول اخلاقی، روابط اجتماعی، شکل‌گیری هویت و مفهوم خود دارد (لطف‌آبادی، ۱۳۹۰). عواطف بخش اساسی از نظام پویای شخصیت آدمی است. ویژگی‌ها و تغییرات عواطف، چگونگی برقراری ارتباط عاطفی و درک و تفسیر عواطف دیگران، نقش مهمی در رشد، سازمان شخصیت، تحول اخلاقی، روابط اجتماعی، شکل‌گیری هویت و مفهوم خود دارد (لطف‌آبادی، ۱۳۹۰). واتسون و تلگن^{۷۶} (۱۹۸۵) عواطف را به دو بعد عاطفی پایه تقسیم‌بندی می‌کنند.

⁷⁶ Watson & Telgen

فردی که از همدلی و نوع دوستی بیشتری برخوردار باشد، می‌تواند در اجتماع به‌صورت رهبری مدیر و کارآمد ظاهر شود (گلمن، ۱۹۹۵؛ ترجمه پارسا، ۱۳۹۱). در حالات مانند: هیجان‌زدگی، خوشحالی، شوق افراد در حالت عاطفه مثبت قرار دارند در انتهای عاطفه مثبت هیجانی مانند: ملال، افسردگی، بی‌حوصلگی، فقدان انرژی قرار می‌گیرد. بنابراین نظریه نقطه مقابل عاطفه مثبت، عاطفه مثبت در درجه ضعیف آن قرار می‌گیرد و نه عاطفه منفی. در شدیدترین حالت عاطفه منفی ما ترکیبی از حالت غیر لذت‌بخش و برانگیختگی بالا را تجربه می‌کنیم که شامل مواردی مانند: ترسیدن، عصبی‌شدن، دشمنی شدید و ایجاد ناراحتی و آسیب در دیگری می‌شود. درحالی‌که درمقابل آن حالت هیجان پایین همراه با احساس لذت است که شامل احساساتی مانند رضایت احساس راحتی و آرامش می‌شود (آیزنگ، ۱۹۹۵). سلیگمن^{۷۷} (در ۲۰۰۲) هیجان‌ات مثبت را به‌لحاظ زمانی به سه گروه دسته‌بندی می‌کند:

خوردن غذا و لذات پایدار مربوط به زمان حال احساس سعادت و شغفی است که فرد در زمان حال آن را به‌صورت کلی تجربه می‌کند. یکی از مهمترین موضوعاتی که در رابطه با روابط زناشویی و زندگی مشترک بین زوجین مورد توجه و تأکید است، احساسات و برداشت‌های مثبت نسبت به همسر و شادکامی بین آنها، خصوصاً بر ایجاد شادکامی زنان است. شادکامی یکی از موضوعات مورد تأکید روانشناسی مثبت‌گراست که در سال‌های اخیر مورد توجه بسیاری از پژوهشگران قرار گرفته است. شادکامی یک مفهوم سلسله‌مراتبی و چندبعدی است و از اجزای شناختی، عاطفی - هیجانی و اجتماعی تشکیل شده است. از منظر برخی از پژوهشگران افراد شاد دارای الگوی تفسیر اتفاقات تسهیل‌کننده هیجان‌ات مثبت، معنا بخش به زندگی مولد حس ارزشمندی هستند. افراد شاد از نظر ساختار فکری، قضاوت و انگیزش با افراد غیرشاد تفاوت دارند و

تعارض‌ها، همبستگی میان اعضا و موفقیت در الگو- های انضباطی، رعایت حد و مرز میان افراد و اجرای مقررات و اصول حاکم بر این نهاد با هدف حفاظت از کل نظام خانواده باتوجه به این که محیط خانواده، نخستین و بادوام‌ترین عامل اثرگذار در رشد شخصیت است و مهم‌ترین نقش را در چگونگی رفتار و خصایص کودکی و عصر جوانی دارد، از این‌رو ارزیابی نحوه عملکرد خانواده‌ها در راستای تعیین نحوه ارتباط و طرز برخورد افراد با یکدیگر، چگونگی تقسیم وظایف بین اعضا، قدرت برنامه- ریزی برای انجام وظایف، تعیین نقش‌ها و مرزها برای اعضا و ایجاد مقررات به‌منظور ایجاد نظم در خانواده، قدرت ابداع و ابتکار خانواده در حل مشکلات و ابراز عواطف آنان نسبت به هم از اهمیت بالایی برخوردار است (کرامتی، مرادی و کاوه، ۱۳۹۴). عواطف مثبت اجتماعی: عواطف مثبت اجتماعی از همدلی و نوع دوستی سرچشمه می‌گیرد. همدلی، توانایی دیگری است که بر خودآگاهی متکی است و اساس مهارت اجتماعی محسوب می‌شود. گروه اول را هیجان‌ات مثبتی که معطوف به زمان گذشته‌اند تشکیل می‌دهد. این هیجان‌ات مثبت را می‌توان در احساساتی نظیر رضایت فرد از وقایع زندگی، احساس غرور و نوعی احساس آرامش و آسایش کلی در وجود فرد مشاهده کرد. گروه دوم هیجان‌ات مثبت معطوف به زمان آینده را بیان می‌کند که احساساتی نظیر امیدواری و نگاه روشن به اتفاقات پیش روی فرد را شامل می‌شود. دسته‌ی آخر هیجان‌ات مثبت مربوط به زمان حال حاضرند که می‌تواند همان احساس سرخوشی و شادی در نظر گرفته شوند به‌گونه‌ای که در صورت فراهم بودن شرایط درونی (روحی و روانی) و بیرونی در هر لحظه برای فرد قابل دسترسی می‌باشد و می‌توان این لذات را به دو دسته‌ی لذت‌های لحظه‌ای و لذات پایدارتر تقسیم کرد. لذت لحظه‌ای احساس خوب نسبت به عواملی است که در زمان حال و لحظه‌ای که فرد در آن قرار دارد مانند لذت ناشی از رابطه‌ی جنسی با

⁷⁷ seligman

بهداشت روان و سلامت جسمی فرد نیز اثر گذار است. شادی، نشاط و شادکامی علاوه بر بهبود سلامت روان بر ایجاد حس خوشبختی و تقویت قوای روانی انسان نیز مؤثر است. این مؤلفه در رابط زناشویی، نحوه و کیفیت برقراری ارتباط آنان با یکدیگر نقش مهمی ایفا می کند.

خودکارآمدی یک سازوکار شناختی است که توانایی کنترل موارد ترسناک را در شخص ایجاد می کند و او را قادر به رویارویی با مشکلات می سازد. افرادی که دارای خودکارآمدی واضح، خوب تعریف شده، هماهنگ و تقریباً با ثبات هستند، از سلامت روان و شادکامی بیشتری برخوردارند (فولادچنگ و حسن نیا، ۱۳۹۳). بنابراین افراد، زوجین و حتی زنانی که از خودکارآمدی بالایی برخوردارند، به نسبت از اعتماد بنفس بالاتری بهره می برند و این موضوع می تواند در تقویت شادی و نشاط و ایجاد احساسات مثبت در بین آنان و در رابطه با همسر و خانواده اثرگذار باشد. با توجه به اهمیت این موضوعات و نقش مستقیم و واسطه ای این مؤلفه ها در کیفیت زندگی و روابط زناشویی زوجین و احساسات و شادکامی زوجین خصوصاً زنان متأهل، این پژوهش درصدد است تا به بررسی نقش واسطه ای خودکارآمدی در رابطه با احساس مثبت و شادکامی زنان متأهل منطقه بپردازد.

از بازدهی فردی و خانوادگی، شغلی، تحصیلی و اجتماعی بالاتری برخوردارند (صالح زاده و همکاران، ۱۳۹۵). و باورهای خودکارآمدی در مدیریت احساسات و هیجانات مثبت نقش دارند. (کاپرارا و همکاران، ۲۰۲۰). شادکامی از مهم ترین نیازهای انسان و لازمه زندگی است که بر

این در حالی است که در رابطه با شادکامی و اثرات آن بر زندگی و روابط زناشویی، عوامل و فاکتورهای واسطه ای بسیاری دخیل هستند. یکی از موضوعاتی که می تواند در این حوزه نقش مهمی ایفا نماید، مؤلفه خودکارآمدی است. خودکارآمدی برای مقابله با پیچیدگی ها و مشکلات دنیای امروز و ارتقاء کیفیت زندگی مشترک از اهمیت بالایی برخوردار است. خودکارآمدی نشان دهنده احساس و باور تسلط فرد درباره تواناییهای خود جهت انجام یک فعالیت خاص است. در واقع خودکارآمدی باور به این عقیده است که افراد میتوانند پدیده ها و رویدادهای مختلف را برای رسیدن به وضع مطلوب سازماندهی و مدیریت نمایند. افراد دارای خودکارآمدی بالا برخلاف افراد دارای خودکارآمدی پایین بیشتر احساس امیدواری، سلامت و شادکامی و کمتر احساس تنش، اضطراب و افسردگی می کنند و آنان معتقدند که اگر بخواهند، می توانند بر مشکلات و چالش های زندگی فائق آیند (بنیسی، ۱۳۹۹).

روش

جامعه آماری این پژوهش زنان متأهل منطقه ۲ شهر تهران در رده سنی ۱۸ تا ۶۵ سال بود. حجم نمونه از روش جدول کرجسی و مورگان به دلیل غیر قابل شمارش بودن تعداد افراد جامعه آماری بی نهایت ۳۸۴ نفر تعیین شد. روش نمونه گیری به صورت غیر تصادفی در دسترس بود.

ابزار گردآوری

خودکارآمدی: در این پژوهش منظور از خودکارآمدی نمره ایست که آزمودنی در پرسشنامه خودکارآمدی شرر و مادوکس (۱۹۸۲) کسب می کند. این پرسشنامه یک مقیاس دارای ۱۷ سؤال است که هر سؤال بر اساس مقیاس لیکرت از دامنه کاملاً

ترجمه شده است و همسانی درونی آن را ۰/۸۹ محاسبه کرده است. ضریب آلفای این پرسشنامه در پژوهش حاضر ۰/۹۶ بدست آمد.

شادکامی: این پرسشنامه در سال ۱۹۸۹ توسط آرگیل ولو تهیه شده است. که دارای ۲۹ ماده است میزان برخورداری آزمودنی از شادکامی را می-سنجد. روش نمره گذاری پرسشنامه‌ی شادکامی به این صورت است که هر ماده از این پرسشنامه دارای ۵ گزینه است که گزینه‌های آن به ترتیب از ۱ تا ۵ نمره گذاری می‌شوند. بدین صورت که به گزینه اصلاً ۱ نمره، و به گزینه زیاد ۵ نمره تعلق می‌گیرد و جمع نمرات مواد ۲۹ گانه، نمره کل مقیاس را تشکیل می‌دهد که حداکثر نمره نشان از شادکامی در سطح بالا دارد. آرگیل و همکاران (۱۹۹۲) جهت تعیین پایایی پرسشنامه شادکامی آکسفورد با استفاده از آلفای کرونباخ ضریب ۰/۹۰ را گزارش دادند. در ایران و در پژوهش عابدی و همکاران (۱۳۸۵). ضرایب آلفای کرونباخ زیرمقیاس‌های بخشش خود، بخشش دیگران، بخشش موقعیتها و مجموع بخشش در به ترتیب ۰/۷۶، ۰/۷۱، ۰/۷۰ و ۰/۸۱ ارزیابی شده است که نشان‌دهنده همسانی درونی مطلوب مقیاس است. ضریب آلفای این پرسشنامه در پژوهش حاضر ۰/۷۳ بدست آمد

مخالفم تا کاملاً موافقم تنظیم می‌شود. نمره‌گذاری مقیاس به این صورت است که به هر ماده از ۱ تا ۵ امتیاز تعلق می‌گیرد. سوال‌های ۱، ۳، ۸، ۹، ۱۳ و ۱۵ بصورت عادی و بقیه سئوال‌ها یعنی ۲، ۴، ۵، ۶، ۷، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۶ و ۱۷ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. بنابراین حداکثر نمره‌ای که فرد می‌تواند از این مقیاس به دست آورد نمره ۸۵ و حداقل نمره ۱۷ است. این مقیاس توسط براتی بختیاری (۱۳۷۶) ترجمه و اعتبار آن با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۱ گزارش شده است. ضریب آلفای این پرسشنامه در پژوهش حاضر ۰/۸۱ بدست آمد.

احساس مثبت همسر: این پرسشنامه توسط کی دانیل و همکاران (۱۹۷۵) ساخته شد دارای ۱۷ سوال است که ساخته شد. پایایی آزمون از طریق آزمون مجدد با فاصله ۱ تا ۳ هفته ۰/۹۳، و ضریب همبستگی با پرسشنامه رضایت زناشویی ۰/۷ گزارش شده است. پرسشنامه دارای ۲ بخش است که بخش اول شامل ۸ سوال که با اعداد ۱ (برای احساس شدیداً منفی) تا ۷ (برای احساس شدیداً مثبت) مشخص می‌شود. بخش دوم شامل ۹ عبارت است. و به همان صورت بالا نمره گذاری می‌شود. این پرسشنامه در طیف لیکرت ۷ گزینه‌ای از ۱ = فوق العاده منفی، ۲ = نسبتاً منفی، ۳ = کمی منفی، ۴ = خنثی یا بی تفاوت، ۵ = کمی مثبت، ۶ = نسبتاً مثبت و ۷ = فوق العاده مثبت نمره‌گذاری می‌شود. پرسشنامه احساس مثبت همسر توسط مظاهری و پوراعتماد (۱۳۸۰)

یافته

قبل از هر گونه آزمونی که با فرض نرمال بودن داده‌ها صورت می‌گیرد باید آزمون نرمال بودن صورت گیرد. هنگام بررسی نرمال بودن داده‌ها ما فرض صفر مبتنی بر اینکه توزیع داده‌ها نرمال است را در سطح خطای ۰/۰۵ تست می‌شود. بنابراین اگر آماره آزمون بزرگتر مساوی ۰/۰۵ بدست آید، در این صورت دلیلی برای رد فرض صفر مبتنی بر اینکه داده نرمال است، وجود نخواهد داشت. به عبارت دیگر توزیع داده‌ها نرمال خواهد بود. یکی از بهترین روش‌های شناسایی نرمال بودن توزیع داده‌ها آزمون کولموگروف-اسمیرنوف^{۷۸} که در جدول زیر به نتیجه این آزمون پرداخته شده است.

⁷⁸ Kolmogorov-Smirnov test

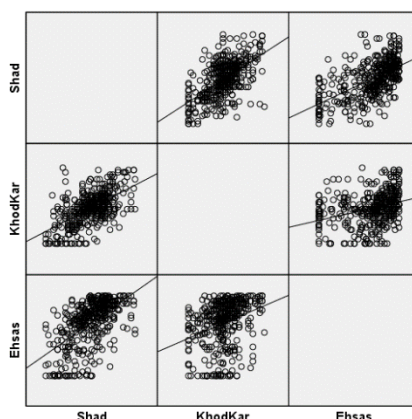
جدول ۱: آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن توزیع نمرات متغیرها

منبع متغیر	تعداد	آماره Z	سطح معناداری
شادکامی	۳۸۴	۰/۸۷۳	۰/۴۳۱
خودکارآمدی	۳۸۴	۰/۷۱۰	۰/۶۹۵
احساس مثبت به همسر	۳۸۴	۰/۷۵۷	۰/۶۱۵

اطلاعات جدول ۱ بیانگر این است که سطح معنی‌داری مقادیر Z بدست آمده برای متغیرهای تحقیق بالاتر از ۰/۰۵ است ($p > 0.05$)، که این امر بیانگر آن است که نمرات این متغیرها، دارای توزیعی نرمال است.

پیش فرض وجود رابطه خطی بین نمرات متغیرهای وابسته

یکی از پیش فرض های آزمون استنباطی وجود رابطه خطی بین هر کدام از متغیرهای وابسته پژوهش است. یکی از روش های پرکاربرد برای بررسی خطی بودن رابطه، استفاده از نمودار پراکنندگی^{۷۹} است. نمودار پراکنندگی، روشی مفید برای ترسیم ارتباط بین داده هاست. این نمودار، نوع و جهت رابطه را به طور بصری ارائه می دهد و می توان با مشاهده نمودار از نوع رابطه بین دو متغیر و جهت (خطی یا غیر خطی و مثبت یا منفی) و شدت رابطه آگاهی تقریبی یافت

نمودار ۲ نمودار پراکنش بررسی رابطه بین نمرات متغیرهای پژوهش

پیش فرض همخطی چندگانه بین متغیرهای پیش بین

به منظور ارزیابی مفروضه همخطی بودن عامل تورم واریانس^{۸۰} (VIF) و ضریب تحمل^{۸۱} مورد بررسی قرار گرفت. جدول ۲ ضریب تحمل و تورم واریانس متغیرهای پژوهش را نشان می دهد. عامل تورم واریانس شدت همخطی چندگانه را در تحلیل رگرسیون ارزیابی می کند. این شاخص بیان می‌دارد چه مقدار از تغییرات مربوط به ضرایب برآورد شده بابت همخطی افزایش یافته است. آماره تحمل نیز یک آماره مرتبط با VIF است، و برابر با معکوس VIF است. تحمل نشان می‌دهد چند درصد از واریانس متغیر پیش‌بین توسط سایر متغیرهای پیش‌بین تبیین نمی‌شود. مقدار تحمل کوچکتر از ۰/۱ نشان دهنده مشکل در معادله رگرسیون و مقدار تورم بزرگتر از ۱۰ باشد همخطی چندگانه بالا می‌باشد

جدول ۲: ضریب تحمل و تورم واریانس متغیرهای پژوهش

متغیر	ضریب تحمل	تورم واریانس	دوربین واتسون
-------	-----------	--------------	---------------

⁷⁹ Scatter diagram

⁸⁰ variance inflation factor

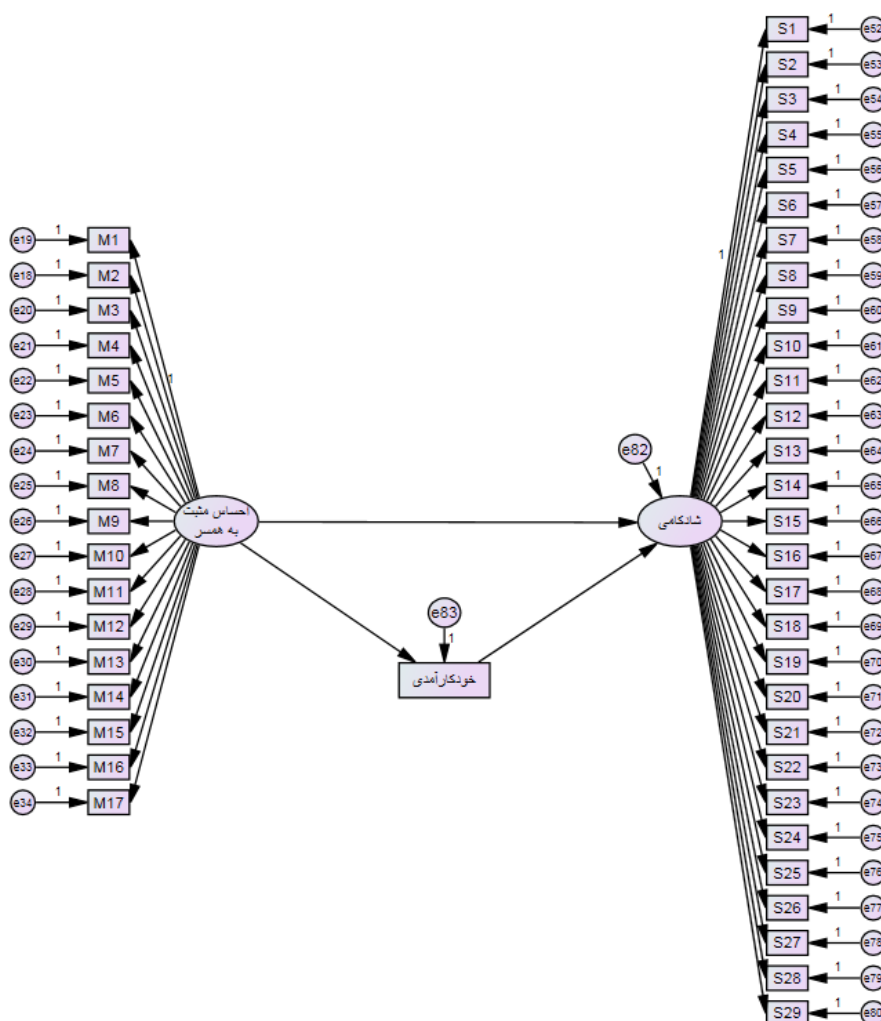
⁸¹ tolerance

۱/۹۰۹	۱/۱۱۰	۰/۹۰۱	احساس مثبت به همسر خودکارآمدی
	۱/۱۱۰	۰/۹۰۱	

بر اساس نتایج جدول ۲ شاخص ضریب تحمل و تورم واریانس متغیرهای وابسته پژوهش به ترتیب بزرگتر از ۰/۱ و کوچک تر از ۱۰ است. این مطلب نشان دهنده آن است که پدیده همخطی بودن در متغیرهای پژوهش رخ نداده است. همچنین از آنجا که مقدار دوربین واتسون مابین ۱/۵ تا ۲/۵ می باشد (مومنی، ۱۳۸۷)، لذا فرض استقلال بین خطاها نیز پذیرفته می شود.

مدلسازی

به منظور بررسی نقش وسطه ای خودکارآمدی در رابطه با احساس مثبت همسر بر شادکامی زنان متأهل از مدل زیر استفاده شد.

نمودار ۴-۶: مدل مفروض بررسی نقش وسطه ای خودکارآمدی در رابطه با احساس مثبت همسر بر شادکامی زنان متأهل

در این مدل احساس مثبت همسر متغیر پیش‌بین، خودکارآمدی متغیر میانجی و شادکامی متغیر ملاک است.

برازش مدل

برای بررسی نیکویی برازش مدل ارائه شده در جدول ۴-۶ از برنامه برازاندن مدل استفاده شده است. علت استفاده از برنامه برازاندن مدل این است که این برنامه شاخص‌هایی را فراهم می‌کند که می‌توان با آن‌ها برازش کلی مدل با داده‌ها را اندازه گرفت. در واقع برازش کلی مدل مشخص می‌کند که مدل تا چه اندازه می‌تواند داده‌ها را به خوبی توضیح دهد. بر اساس پیشنهاد تامپسون^{۸۲} شاخص‌های برازش شامل آزمون مجذور کای^{۸۳} (CMIN)، شاخص برازش تطبیقی (CFI)^{۸۴} و شاخص برازش افزایشی (IFI)^{۸۵} مهمترین این شاخص‌ها در بررسی برازش مدل هستند.

جدول ۳: شاخص‌های برازش مدل نقش وسطه ای خودکارآمدی در رابطه با احساس مثبت همسر بر شادکامی زنان متأهل

شاخص	مدل برآورد شده	مدل اشباع	مدل مستقل	مقدار قابل قبول	نتیجه
NPAR ⁸⁶	۹۶	۱۱۲۸	۴۷	-	-
X ²	۲۹۷۹,۴۴	۰	۱۲۰۵۰,۰۲	-	-
Df	۱۰۳۲	۰	۱۰۸۱	-	-
X ² /df	۲,۸۸۶	۰	۱۱,۱۴۷	کوچکتر از ۳	قابل قبول
IFI	۰,۸۲۳	۱	۰	بزرگتر از ۰/۸	قابل قبول
CFI	۰,۸۲۳	۱	۰	بزرگتر از ۰/۸	قابل قبول
RMSEA	۰,۰۷۰	-	۰,۱۶۳	کوچکتر از ۰/۰۷	غیر قابل قبول

مجذور خی بر درجه آزادی در مدل برآورد شده ۲/۸۸۶ است که بیشتر از ۳ بوده و قابل پذیرش است (کلاین، ۲۰۱۱). مقدار RMSEA در مدل مفروض برابر با ۰/۰۷ است که به معنای برازش غیر قابل قبول می‌باشد (۰/۰۷ = ۰/۰۷). همچنین آماره IFI و CFI نیز باید بالاتر از ۰/۸ باشند که در اینجا به ترتیب این اعداد ۰/۸۲ و ۰/۸۲ آمده است که این شاخص‌ها هم قابل قبول هستند. در نهایت این اعداد نشان می‌دهند که مدل در نظر گرفته شده با مدل نظری تطبیق مناسبی نداشته‌است. بر این اساس اصلاحاتی در مدل اعمال شد.

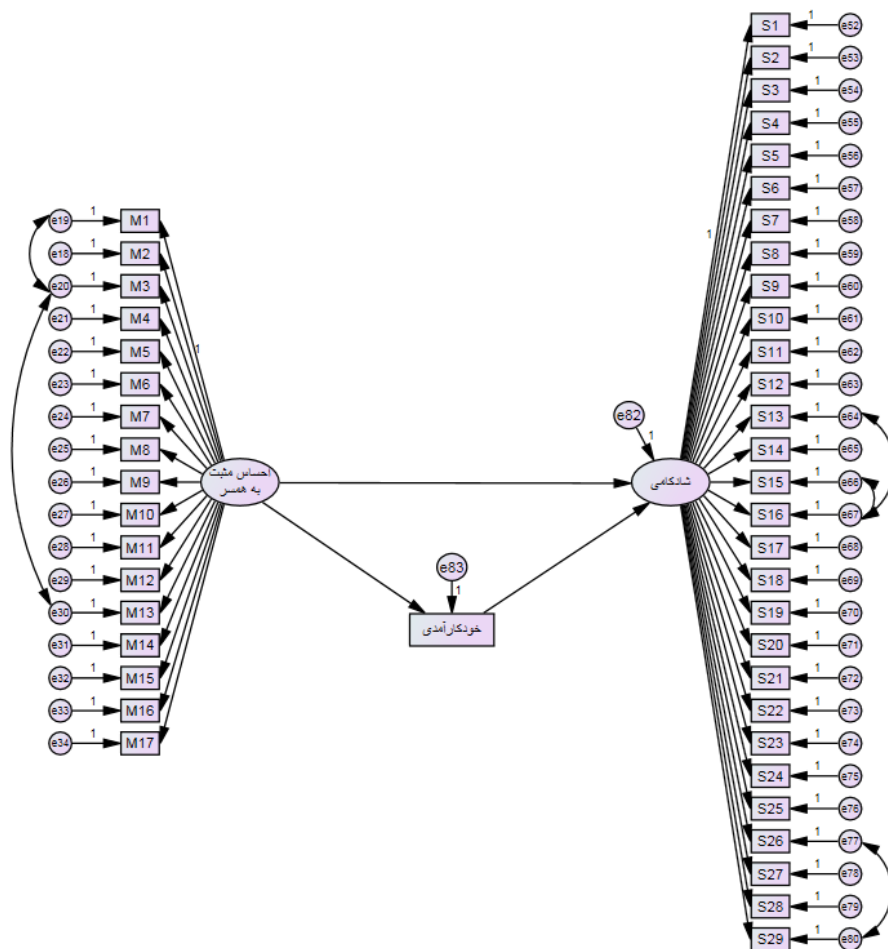
⁸² Thompson

⁸³ The Chi Square Test (χ^2)

⁸⁴ Comparative Fit Index (CFI)

⁸⁵ Incremental Fit Index (IFI)

⁸⁶ NPAR: Number of Distinct Parameters: تعداد پارامترهای آزاد مدل

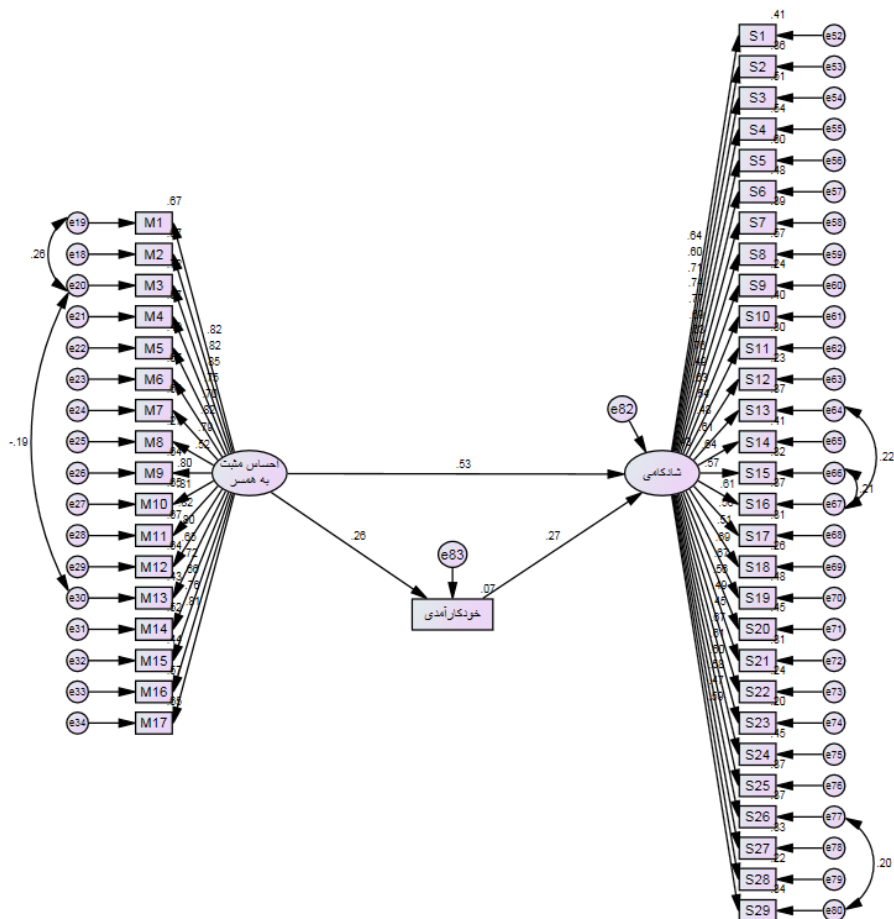
نمودار ۴-۷: مدل اصلاح شده نقش وسطه ای خودکارآمدی در رابطه با احساس مثبت همسر بر شادکامی زنان متأهل

شاخص‌های برازش مدل اصلاح شده در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴: شاخص‌های برازش مدل اصلاح شده نقش وسطه ای خودکارآمدی در رابطه با احساس مثبت همسر بر شادکامی زنان متأهل

شاخص	مدل برآورد شده	نتیجه
NPAR	۱۰۱	-
χ^2	۲۸۸۶,۶۱	-
Df	۱۰۲۷	-
χ^2/df	۲,۸۱۱	قابل قبول
IFI	۰,۸۳۱	قابل قبول
CFI	۰,۸۳۰	قابل قبول
RMSEA	۰,۰۶۹	قابل قبول

مجذور خی بر درجه آزادی در مدل اصلاح شده برابر با ۴ است. مقدار RMSEA در مدل اصلاح شده برابر با ۰/۰۶ است که به معنای برازش قابل قبول می‌باشد. همچنین آماره IFI و CFI نیز باید بالاتر از ۰/۸ هستند. این اعداد نشان می‌دهند که مدل اصلاح شده برازش مطلوبی دارد. در ادامه به تحلیل ضرایب مدل و نتیجه گیری از فرضیات پرداخته شده است.

نمودار ۵: مدل استاندارد نقش وسطه ای خودکارآمدی در رابطه با احساس مثبت همسر بر شادکامی زنان متأهل

جدول ۶: مجذور همبستگی چندگانه شادکامی و خودکارآمدی

منبع تغییر	پراورد	حد پایین	حد بالا
شادکامی	۰,۴۳۵*	۰,۳۴۷	۰,۵۱۱
خودکارآمدی	۰,۰۶۶**	۰,۰۳۶	۰,۱۱۳

** معنی داری در سطح ۹۹ درصد * معنی داری در سطح ۹۵ درصد

بر اساس اطلاعات جدول ۶، کلیه متغیرهای پیش‌بین و واسطه‌ای در مدل در نظر گرفته شده یعنی خودکارآمدی و احساس مثبت همسر در مجموع توانایی پیش‌بینی ۰/۴۴ ($p < ۰/۰۵$) از واریانس متغیر ملاک یعنی شادکامی را داشته‌است. همچنین متغیر پیش‌بین یعنی احساس مثبت همسر توانایی پیش‌بینی ۰/۰۷ ($p < ۰/۰۱$) از واریانس متغیر میانجی یعنی خودکارآمدی را داشته‌است که این ضرایب هر دو مثبت و مستقیم هستند.

جدول ۷: خلاصه ضرایب مستقیم مدل اصلاح شده رابطه خودکارآمدی با احساس مثبت به همسر و شادکامی

مسیر	ضریب اثر استاندارد	حدود استاندارد ۹۵ درصد
خودکارآمدی بر شادکامی	۰,۲۷۵*	حد پایین: ۰,۱۱۹ حد بالا: ۰,۴۰۷
احساس مثبت به همسر بر خودکارآمدی	۰,۲۵۶**	حد پایین: ۰,۱۹۰ حد بالا: ۰,۳۳۶

** معنی داری در سطح ۹۹ درصد * معنی داری در سطح ۹۵ درصد

نتایج حاصل از برآورد مدل پژوهش نشان داد خودکارآمدی در حالت استاندارد به میزان ۰/۲۸ واحد در تبیین واریانس متغیر ملاک یعنی شادکامی بصورت مثبت و مستقیم تاثیر دارد ($p < ۰/۰۵$). این ضرایب در جامعه آماری و با توجه به خطای برآورد می‌تواند به ترتیب اعدادی بین ۰/۱۲ تا ۰/۴۱ باشد. همچنین احساس مثبت به همسر در حالت استاندارد به میزان ۰/۲۶ واحد در تبیین واریانس متغیر میانجی یعنی خودکارآمدی بصورت مثبت و مستقیم تاثیر دارد ($p < ۰/۰۱$). این ضرایب در جامعه آماری و با توجه به خطای برآورد می‌تواند به ترتیب اعدادی بین ۰/۱۹ تا ۰/۳۴ باشد.

جدول ۸: خلاصه ضرایب کل و غیر مستقیم مدل

مسیر غیر مستقیم	اثر مستقیم	سطح معنی داری	اثر کل استاندارد	سطح معنی داری	اثر غیر مستقیم استاندارد	سطح معنی داری
احساس مثبت به همسر بر شادکامی	۰,۵۳۳**	۰,۰۰۹	۰,۶۰۴**	۰,۰۰۷	۰,۰۷۰**	۰,۰۰۸
** معنی داری در سطح ۹۹ درصد		* معنی داری در سطح ۹۵ درصد				

نتایج حاصل از برآورد مدل پژوهش نشان داد احساس مثبت به همسر بصورت مستقیم و در حالت استاندارد به میزان ۰/۵۳ واحد ($p < ۰/۰۱$) در تبیین واریانس متغیر ملاک یعنی شادکامی بصورت مثبت تاثیر دارد. همچنین احساس مثبت به همسر در حالت کل و استاندارد به میزان ۰/۶ واحد ($p < ۰/۰۱$) در تبیین واریانس متغیر ملاک یعنی شادکامی بصورت مثبت تاثیر دارد. در مورد تاثیر غیرمستقیم احساس مثبت به همسر بر شادکامی از طریق نقش واسطه‌ای نتایج خودکارآمدی، برآورد استاندارد نشان داد احساس مثبت به همسر از طریق خودکارآمدی تاثیر مثبت و معناداری به ترتیب به میزان ۰/۰۷ واحد ($p < ۰/۰۱$) بر شادکامی دارد.

بحث و نتیجه گیری

معناداری با احساس رضایت طرفین دارد. ویزر و ویگل^{۸۹} (۲۰۱۶) در پژوهشی به بررسی اثرات خودکارآمدی بر روابط عاشقانه و ایجاد رضایت بین زوجین پرداخته است. یافته های این پژوهش نشان داده است که خودکارآمدی در روابط عاشقانه به طور مداوم با رضایت از رابطه ارتباط دارد و به مثبت اندیشی، صراحت و اطمینان بین زوجین منجر می شود. همچنین بررسی ها در این پژوهش نشان داده است که خودکارآمدی در روابط عاشقانه دارای پیامدهایی است که منجر به ایجاد رضایت در رابط بین زوجین می گردد. گایادری و کارتیکیان^{۹۰} (۲۰۱۶) در پژوهشی به بررسی نقش خودکارآمدی و حمیت اجتماعی بر کیفیت زندگی پرداخته است. یافته های

الکساندر، اراگون، بوکوالا، پربین، گات^{۸۷} و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش خود به بررسی رابطه هیجانات مثبت با شادکامی و بهزیستی را مورد بررسی قرار دادند. اطلاعات مورد نیاز این پژوهش به شیوه فراتحلیل و با بررسی مطالعات پیشین گردآوری شد. نتایج بررسی ها نشان داد رابطه معناداری بین احساسات مثبت و شادکامی وجود دارد. دمونتگنی و همکاران^{۸۸} (۲۰۱۷) در پژوهشی به بررسی خودکارآمدی مردان و کنترل اجتماعی مثبت همسر و رفتارهای بهداشتی آنان پرداخته اند. یافته های پژوهش نشان داده است که خودکارآمدی در مردان منجر به احساس رضایت و رفتارهای سالم و بهداشتی در زوجین خواهد شد و این موضوع ارتباط

87 Alexander,
88 de Montigny
89 Weiser & Weigel
90 Gayathri & Karthikeyan

همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی مقایسه خودکارآمدی، احساس امنیت و شوخ طبعی در بین زنان و مردان پرداخته است. یافته ها نشان داده است که خودکارآمدی اثرات مثبت و معنی داری بر احساس امنیت و شوخ طبعی مردان و زنان دارد. با این حال این اثرات برای مردان بیشتر از زنان است. گرام و دهقان (۱۳۹۴) در پژوهشی به بررسی و مقایسه سرسختی روانشناختی و خودکارآمدی بین زنان مطلقه و سایر زنان متأهل پرداخته اند، یافته های پژوهش نشان داده است که تفاوت معناداری بین زنان متأهل و زنان مطلقه وجود دارد. فرضیات تحقیق تایید شد. پس می توان نتیجه گرفت که نمرات در سرسختی روانشناختی و خودکارآمدی در زنان متأهل نسبت زنان مطلقه بیشتر است. فولادچنگ، معصومه و حسن نیا، سمیه (۱۳۹۳) در پژوهشی به بررسی اثربخشی آموزش تنظیم هیجان بر شادکامی و خودکارآمدی زنان سرپرست خانوار پرداخته اند، یافته های این پژوهش نشان داده است که آموزش تنظیم هیجان با کنترل اثر پیش آزمون، می تواند باعث افزایش شادکامی و خودکارآمدی زنان گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل شود. برخورداری از مهارت تنظیم هیجان می تواند افراد را در موقعیت های هیجانی کنترل و هدایت نموده و منجر به عملکرد بهتر آنها در این موقعیت ها شود. افرادی که مجهز به تنظیم هیجان هستند شادی بیش تری را تجربه می کنند و به دلیل توانایی کنترل موقعیت ها، کارآمدتر می باشند. نجفی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی به بررسی تأثیر خودکارآمدی بر سلامت روانی زنان شاغل و زنان غیرشاغل شهرستان سرپل ذهاب استان کرمانشاه پرداخته اند، یافته های این پژوهش نشان می دهد که بین افسردگی و خودکارآمدی رابطه وجود دارد. بدین معنی که هر میزان خودکارآمدی در افرای افزایش یابد میزان افسردگی در آنان کاهش خواهد یافت. زندگی مشترک می تواند چالش های بسیار زیادی برای افراد داشته باشد و زنان با توجه به نقش حساسی که در ایجاد آرامش در خانواده بر عهده دارند این چالش ها را بیشتر احساس خواهند کرد. از آنجایی که خودکارآمدی سبب ایجاد باور فرد نسبت به

این پژوهش نشان داده است که بین خودکارآمدی، حمایت اجتماعی و رضایت از زندگی رابطه مثبت وجود دارد. کوان و همکاران⁹¹ (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی خودکارآمدی و اثرات آن بر رضایت زناشویی و همچنین تأثیر آن بر کودکان در چین پرداخته است. یافته های این پژوهش نشان داده است که خودکارآمدی به عنوان فاکتوری مهم بر رضایت زناشویی، سلامت روانی، عملکرد خانواده و رضایت زناشویی تأثیر می گذارد که این موضوع به نوبه خود بر رشد متناسب کودکان نیز اثر می گذارد. حاتمی، رضایی و محمدزاده (۱۳۹۹) پژوهشی را به منظور بررسی رابطه بین جرأت ورزی و خودکارآمدی با شادکامی در بین دانشجویان دانشگاه پیام نور ماکو انجام دادند. نمونه ای متشکل از ۳۱۰ نفر از دانشجویان دختر و پسر از رشته های مختلف علوم تربیتی، روانشناسی، ادبیات فارسی، مشاوره و تربیت بدنی به صورت نمونه گیری تصادفی خوشه ای و مطابق با جدول مورگان، انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفتند. نتایج نشان داد که جرأت ورزی و خودکارآمدی می توانند شادکامی دانشجویان دانشگاه پیام نور شهرستان ماکو را پیش بینی کنند. سلطانلو (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی اثربخشی واقعیت درمانی به شیوه گروهی بر باورهای خودکارآمدی، شادکامی و کاهش تعارض های زناشویی در زنان متأهل پرداخته است. یافته ها نشان می دهد که واقعیت درمانی به شیوه گروهی در مقایسه با گروه کنترل موجب افزایش خودکارآمدی، شادکامی و کاهش تعارضات زناشویی در زنان می شود بنابراین، واقعیت درمانی به شیوه گروهی یک روش موثر برای افزایش باورهای خودکارآمدی و شادکامی و کاهش تعارضات زناشویی است. هاشمی و پورحیدری (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی رابطه خودکارآمدی مقابله با مشکلات و انگیزه پیشرفت با امید به زندگی در زنان سرپرست خانوار شهر مشهد پرداخته است. یافته ها نشان داده است که خودکارآمدی مقابله با مشکلات و انگیزه پیشرفت توانایی پیش بینی امید به زندگی در زنان سرپرست خانوار شهر مشهد را دارد. محرمی و

جایگزین آن شوند، از این رو شادکامی آنان افزایش خواهد یافت. همچنین خودکارآمدی زنان می‌تواند نقش تعیین کننده‌ای در انتخاب فعالیت‌های آن‌ها داشته و در میزان تلاشی که می‌کنند نیز تاثیر خواهد داشت. لذا زنانی که خودکارآمدی بالایی دارند با باوری که به خود و توانایی‌های خود برای مدیریت رفتارهای خود دارند، می‌توانند زمینه را برای پیشرفت در زندگی فراهم کنند. همچنین آن‌ها می‌توانند با اطمینان به توانایی‌های خود برای رسیدن به اهداف خود در زندگی برنامه‌ریزی کرده و در مسیر آن گام بردارند. آن‌ها با آگاهی از نقاط قوت و ضعف خود چندین راه را برای رسیدن به اهداف خود امتحان کرده و تا هنگام دستیابی به نتیجه مطلوب راه‌های جدید را جایگزین راه حل‌های شکست خورده خواهند کرد. بنابراین این افراد هرگز از تلاش دست نمی‌کشند و در نهایت موانع را کنار خواهند زد، از این رو رضایت و شادکامی آنان افزایش خواهد یافت.

توانایی‌های خود برای کنار آمدن با مشکلات خواهد شد، می‌توان گفت زنانی که خودکارآمدی بالایی دارند توانایی بیشتری برای شناسایی نقاط قوت و ضعف خود را داشته و از این طریق قدرت حل مسئله در آنان افزایش خواهد یافت. بنابراین این زنان مشکلات خود را با سرعت بیشتری حل خواهند کرد و عواطف منفی حاصل از مشکلات در زندگی آنان کم شده و موجب شادکامی آنان خواهد شد. همچنین اعتقاد به داشتن توانایی لازم برای رسیدن به اهداف مهم زندگی در رضایت فرد و به‌وجود آمدن عواطف مثبت نقش خواهد داشت. چرا که زنان دارای خودکارآمدی بالا می‌توانند خود را در برخورد با مشکلات زندگی قوی نگه داشته و با اطمینان به اینکه توانایی لازم برای حل کردن مشکلات و موانع موجود را خواهند داشت، تمام تلاش خود را در جهت رفع آن مانع به‌کار خواهند بست. این امر سبب می‌شود که هیجان‌های منفی موجود در زندگی آن‌ها کم شده و عواطف مثبت

منابع

در خودپنداره و عاطفه مثبت و منفی زنان. *مطالعات زن و خانواده*، ۳(۲)، ۱۸۵-۲۰۳.

سلطانلو، فریبا (۱۳۹۸). «اثر بخشی واقعیت درمانی به شیوه گروهی بر باورهای خودکارآمدی، شادکامی و کاهش تعارض‌های زناشویی در زنان متأهل». *فصلنامه ایده‌های نوین روانشناسی*، ۳(۷).

عابدی و همکاران (۱۳۸۵). *هنجاریابی پرسش‌نامه شادکامی آکسفورد*. مجله روانشناسی و روانپزشکی ایران. دوره ۱۲ شماره ۲.

کرامتی، هادی؛ مرادی، علیرضا و کاوه، منیژه (۱۳۹۴). *بررسی مقایسه کارکرد خانواده و سیمای روانشناختی فرزندان شاهد*. *فصلنامه آموزشی نوآوری‌ها*. ۴ (۱۱)، ۷۵-۵۷.

گلن، دانیل (۱۹۹۵). *هوش هیجانی*. ترجمه نسرين پارسا (۱۳۹۱). چاپ هفتم، تهران، انتشارات رشد.

لطف آبادی، حسین (۱۳۹۰). *عواطف و هویت نوجوانان و جوانان*. تهران: انتشارات نسل سوم.

بختیاری براتی، سیامک. (۱۳۷۶). *بررسی رابطه ساده و چندگانه متغیرهای خود اثر بخش، عزت نفس و خودیابی با عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان سال سوم نظام جدید شهر اهوا*. ز پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی عمومی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز

بنیسی، پریناز (۱۳۹۹). «اثر بخشی آموزش مدیریت استرس بر سلامت روانشناختی، خودکارآمدی و شادکامی در زنان سالمند مبتلا به افسردگی متوسط». *فصلنامه روانشناسی پیری*، ۴(۱).

حیاتی، موگان (۱۳۹۷). *مقایسه اثر بخشی رویکردهای شناختی هیجان مدار و الگوهای تلفیقی بر میزان رضایت زناشویی*. پایان نامه دکتری، دانشگاه علامه طباطبایی.

خدایی، راحله؛ بزازیان، سعیده و جعفری، اصغر (۱۳۹۴). *اثر بخشی آموزش تحلیل ارتباط محاورهای*

مظاهری، محمدعلی و
پورا اعتماد، حمیدرضا (۱۳۸۰). مقیاس باورهای
ارتباطی. پژوهشکده خانواده. دانشگاه شهیدبهبشتی.

نجفی، محمود و فولاد چن، محبوبه (۱۳۹۶). رابطه
خود کارآمدی و سلامت روان در دانش آموزان
دبیرستانی. *دو ماهنامه علمی پژوهشی دانشگاه شاهد*،
۲۲(۲)، ۶۹-۸۲.

Argyle, M. (1999). *Causes and Correlates of Happiness*. In D. Kahneman, E. Diener, & N. Schwarz (Eds.), *Well-Being: The Foundations of Hedonic Psychology* (pp. 353-373). New York: Russell Sage Foundation.

Argyle, M., Martin, M & Lu, L. (1995). *Testing for stress and happiness: The role of social and cognitive factors*. In C.D. Spielberger & I.G. Sarason (Eds.), *stress and emotion*, Washington, DC: Taylor & Francis

Badri, M & et al (2022). Exploring the Reciprocal Relationships between Happiness and Life Satisfaction of Working Adults—Evidence from Abu Dhabi. [Int J Environ Res Public Health.](https://doi.org/10.3389/fnhum.2022.927648); 19(6): 3575.

Cappara, M & et al (2022). Self-efficacy beliefs in managing positive emotions: Associations with positive affect, negative affect, and life satisfaction across gender and ages. *Front Hum Neurosci.* doi: 10.3389/fnhum.2022.927648

Caprara, M & et al (2022). **Self-efficacy beliefs in managing positive emotions – Frontiers. Self efficacy belief in managing positive emotion.** Sec. Cognitive Neuroscience <https://doi.org/10.3389/fnhum.2022.927648>

48

مومنی مهموئی، حسین؛ کرمی، مرتضی و مشهدی، علی (۱۳۹۶). رابطه خود کارآمدی معلمان با کیفیت زندگی در مدرسه، انگیزه پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان. *مجله روانشناسی تربیتی*، ۲۲(۲)، ۵۸-۷۲.

Gayathri, N & Karthikeyan, P. (2016). *The role of self-efficacy and social support in improving life satisfaction*. *Zeitschrift für Psychologie*.

De Montigny, F., Meunier, S., Cloutier, L., Tremblay, G., Coulombe, S., Auger, N. ... & Houle, J. (2017). Spousal positive social control and men's health behaviors and self-efficacy: the influence of age and relationship satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 34(5), 753-770.

Hausler, A & et al (2022). Relatively Happy: The Role of the Positive-to-Negative Affect Ratio in Japanese and Belgian Couples. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. Volume 53, Issue. <https://doi.org/10.1177/0022022121105101>

Huston, T.L & Melz, H. (2006). The case for promoting marriage: The devil is in the details. *Journal of Marriage and Family*, 66(4), 943-958.

Weiser, D. A & Weigel, D. J. (2016). Self-efficacy in romantic relationships: direct and indirect effects on relationship maintenance and satisfaction. *Personality and Individual Differences*, (89), 152-156.

نقش سبک های فرزندپروری و هوش در پیش بینی مهارت های مثبت اندیشی کودکان

کوثر ابراهیمی^{۹۲}

چکیده

هدف پژوهش نقش سبک های فرزندپروری و هوش در پیش بینی مهارت های مثبت اندیشی کودکان است. در پژوهش حاضر روش آماری پژوهش از نظر گردآوری داده ها توصیفی از نوع همبستگی و از نظر هدف کاربردی بود. جامعه آماری پژوهش را دانش آموزان پسر ۷-۱۰ ساله ای تشکیل دادند که در سال تحصیلی ۱۳۹۸ در شهر تهران مشغول به تحصیل بودند (+مادران این کودکان) که با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شدند. حجم نمونه مناسب پژوهش با فرمول تاباخنیک و فیدل (۲۰۰۷) برآورد شد. این پژوهش دارای دو متغیر مستقل بود که با استفاده از فرمول تاباخنیک تعداد ۱۵۰ کودک و ۱۵۰ نفر از مادران آنها انتخاب شدند. از کودکان پرسشنامه هوش ریون و مهارت های مثبت اندیشی پنج عاملی و از مادران آنها پرسشنامه سبک های فرزندپروری گرفته شد. نتایج پژوهش نشان داد که بین سبک های فرزندپروری و مهارت های مثبت اندیشی کودکان رابطه وجود دارد. بین هوش و مهارت های مثبت اندیشی کودکان رابطه وجود ندارد.

کلیدواژه ها: هوش، مهارت های مثبت اندیشی، سبک های فرزندپروری

Abstract

In the present study, the statistical method of the research was descriptive-correlational in terms of data collection and applied in terms of purpose. The statistical population of the study consisted of 7-10 year old male students who were studying in Tehran in the academic year 1398 (+ mothers of these children) who were selected using multi-stage cluster sampling method. The appropriate sample size of the study was estimated by Tabakhnik and Fidel (2007) formula. This study had two independent variables that 150 children and 150 mothers were selected using Tabakhnik formula. Children were asked about the Raven Intelligence Questionnaire and Five-Factor Positive Thinking Skills, and their mothers about the parenting style questionnaire. The results showed that there is a relationship between parenting styles and children's positive thinking skills. There is no relationship between children's intelligence and positive thinking skills. There is no relationship between intelligence and parenting styles.

Keywords: Intelligence, positive thinking skills, parenting styles

^{۹۲} دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی مثبت گرا، واحد الکترونیک، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

شود. هیجان‌ها و احساسات از جمله ابعاد شخصیتی دانش آموز است که در سراسر فرآیند یادگیری او حضور دارند. دانش آموزان در موقعیت‌های متفاوت هیجان‌های مختلفی را تجربه می‌کنند دانش‌آموزانی که هیجان مثبت بالایی دارند بر انرژی و با روحیه هستند در مقابل دانش‌آموزانی که هیجان منفی بالایی دارند مضطرب، نگران و کم انرژی هستند. هیجان مثبت شامل لذت، امیدواری و افتخار میشود. هیجان‌ها مثبت اثرات تشویقی داشته و می‌تواند عمل و تفکر را وسیع تر سازد و منجر به وسعت راه‌های تفکر شود، ابطال‌کننده هیجان‌های منفی و خنثی‌کننده اثرات مخرب آنها باشد و به طور موثر باعث پیشرفت تحصیلی شود. افراد دارای هیجان مثبت بالا مجهز به خود آگاهی از عواطف و احساسات خود هستند به این معنا که احساسات خود را در هر لحظه تشخیص می‌دهند و بهترین آن‌ها را در تصمیم‌گیری‌ها دخالت داده و با ارزیابی‌های واقع بینانه از توانایی‌های خود و خودکار آمدی اعتماد به نفس در خود ایجاد می‌نمایند. پژوهش‌ها نشان داده است که هیجان‌ها مثبت باعث ارزیابی بهتر شخص از تجارب روزمره می‌شود و به ایجاد احساس شادمانی و روحیه مثبت نگر که پایه و اساس سلامت روانی است کمک می‌کند، بالعکس در افرادی که هیجان‌ها منفی بیشتری در طول روز تجربه می‌کنند سطوح شادمانی و افکار مثبت پایین بوده و این افراد از سلامت روانی کمتری برخوردارند (صادقی، بیرانوند، ۱۳۹۶). در پنجاه سال گذشته تلاش روانشناسان بیشتر بر درمان کمبودها و رفع ناتوانی‌ها متمرکز بوده است. روانشناسان مثبت‌گرا به افزایش شادمانی و مطالعه در مورد نقش نیرومندی‌های شخصی و سامانه‌های اجتماعی مثبت در ارتقای سلامت بهینه تأکید دارند و به طریق علمی به شناسایی عواملی می‌پردازند که می‌توانند سلامت را افزایش دهند. مثبت‌اندیشی به ما نشان می‌دهد، برای آنکه درباره خود احساس خوبی داشته باشیم، روابط ارزشمندی با دیگران برقرار کنیم، در تصمیم‌گیری‌های مان اصول منطقی را رعایت کنیم و از پس چالش‌های زندگی براییم و در رویارویی با مشکلات زندگی شانه خالی نکنیم، باید با چه دیدی به زندگی بنگریم. نتایج پژوهش‌ها در مورد روانشناسی مثبت‌گرا کاربردهایی را در آموزش و پرورش، ازدواج، اشتغال، تربیت فرزند و موارد دیگر نشان داده است. مطابق دیدگاه مثبت‌نگر، هیجان‌ها و توانمندی‌ها از بهترین عوامل جلوگیری از آسیب‌های روانی هستند. پژوهشگران حوزه پیشگیری اعتقاد دارند، توانمندی‌های انسان، محافظی در برابر، توانمندی‌ها و نه اصلاح ضعف‌هاست. شهامت، خوشبینی، مهارت‌های ارتباط بین فردی، رعایت کردن اخلاق کار، امید و صداقت نمونه‌ای از این توانمندی‌ها محسوب می‌شود. نتایج تحقیقات مختلف در مورد اثربخشی پیشگیرانه مداخلات مثبت

وقتی صحبت از فرزند پروری می‌شود، تنوع زیادی در بین خانواده‌ها وجود دارد. زمینه‌های فرهنگی تأثیر عمده‌ای بر نحوه وجود خانواده و نحوه تربیت فرزندان دارد. تغییرات ناشی از مهاجرت (با ایدئولوژی‌های مختلف فرهنگی، قومی و معنوی)، وضعیت اجتماعی-اقتصادی و خانواده‌های تک‌والدی برخی از عواملی هستند که انواع سبک‌های فرزندپروری را در میان خانواده‌ها تعیین می‌کنند. (سنویکتور^{۹۳} و همکاران، ۲۰۲۰). نتیجه این است که بین فرزندپروری و رشد شناختی کودکان رابطه وجود دارد یا با فرزندپروری دموکراتیک باعث رشد شناختی خوبی می‌شود، در حالی که کودکان با فرزندپروری مستبدانه رشد کافی یا نامطلوب را فراهم می‌کنند (مسیتاها^{۹۴} و همکاران، ۲۰۲۰). تحقیقات نشان می‌دهد که بین هوش هیجانی مادران و سبک فرزند پروری منفی با سبک دلبستگی ناامین کودکان پیش دبستانی رابطه وجود دارد. (لی^{۹۵} و همکاران، ۲۰۲۲) و بین آموزش سبک‌های فرزندپروری به والدین و پیشرفت تحصیلی و رشد شناختی، هوش بچه‌ها رابطه معناداری وجود دارد. (مارتینز^{۹۶} و همکاران، ۲۰۲۲). سبک‌های فرزند پروری بر روی هوش و قدرت تصمیم‌گیری کودکان تأثیر دارد. (ابو دریع و همکاران، ۲۰۲۲). بین مهارت‌های فراشناختی کودکان و سبک‌های فرزند پروری والدین رابطه معناداری وجود دارد. (رهام^{۹۷} و همکاران، ۲۰۲۲).

وضعیت روانی و جسمانی و نحوه تجربه درد یا شادی از ذهن، روان و طرز تفکر هر فرد نشأت می‌گیرد. از دیدگاه علوم رفتاری و روان‌شناسی شیوه تفکر ما کیفیت زندگی ما را تعیین می‌کند. بسیاری از افکار منفی در حقیقت باورهایی هستند که افراد درباره خودشان، دیگران یا دنیا دارند، که می‌توان از طریق آموزش دهی به این افراد باعث تغییر و کنترل افکار منفی و نادرست آنها شد. بررسی‌ها نشان داده دانش‌آموزانی که منبع کنترل بیرونی دارند، موفقیت‌ها را به شانس اسناد می‌دهند، اما دانش‌آموزانی که منبع کنترل درونی دارند، موفقیت‌ها را به توانایی خود نسبت می‌دهند. اگر دانش‌آموزان متوجه این موضوع شوند که افکار آنها روی عملکردشان هم تأثیر می‌گذارد، بسیار موثرتر عمل می‌کنند (بهرامی، ۱۳۸۳ به نقل از سهرابی، جوانبخش، ۱۳۸۸). باورهایی که افراد در رابطه با خودشان در موقعیت‌های فردی و اجتماعی مختلف دارند، باعث بروز هیجان‌ها مختلفی در آن‌ها می‌شود. هیجان‌ها را می‌توان پایه و بنیاد رشد انسان و روابط او در نظر گرفت. هیجان بخش اساسی ساختار فرد است و عامل کلیدی برای سازماندهی خود می‌باشد. تمرکز بر هیجان موجب افزایش توانایی فردی برای اجرای کار و لذت بردن از زندگی می‌

⁹⁶ Martinez

⁹⁷ Raham

⁹³ Sanvictores

⁹⁴ Masitah

⁹⁵ lee

سبک را انتخاب می کنند خواسته های رفتاری بسیار کمی از کودک خود دارند و از اعمال اجبار و درگیری خودداری می کنند. این سبک تربیتی به صورت متناقضی خروجی بسیار ضعیفی را منجر می شود و فرزندان غالباً دچار احساس عدم دستیابی به موفقیت، عدم کنترل تکانه و عدم استقلال می شوند (برانسن، کالابینسکی، اسپادا^{۱۰۲}، ۲۰۲۰). تحقیقات ابولفاسمی، ۱۳۹۴ نشان دهنده آن بود که افرادی که والدین مقتدر و منطقی دارند، سطح سازگاری اجتماعی بالاتری داشته و این سبک در مقابل دو سبک دیگر، بدون شک باعث بالارفتن سازگاری اجتماعی در فرزندان می شود. همچنین افراد دارای سطح هوش هیجانی بالا، از روابط بهتری در جامعه برخوردارند و سلامت روانی بیشتری را دارا هستند. بنابراین توانایی افراد در برقراری ارتباط درست و سازگاری آن ها در اجتماع با هوش هیجانی آنان همبستگی مثبت دارد. بنابراین می توان گفت طرز و نحوه تفکر هر فرد ارتباط مستقیمی با هوش و سبک تربیتی آن فرد دارد. در مورد مفهوم هوش، روان شناسان به دو گروه تقسیم شده اند: گروه اول بر این اعتقادند که هوش، از یک استعداد کلی و واحد تشکیل می شود، اما گروه دوم معتقدند انواع مختلف هوش وجود دارد. آنچه تعریف دقیق از هوش را دچار مناقشه می کند آن است که هوش یک مفهوم انتزاعی است و در واقع هیچ گونه پایه محسوس، عینی و فیزیکی ندارد. هوش، یک برجسب کلی برای گروهی از فرآیندهاست که از رفتارها و پاسخ های آشکار افراد استنباط می شود. از نظر فیزیولوژی، هوش پدیده ای است که در اثر فعالیت یاخته های قشر خارجی مغز (کورتکس) آشکار می گردد و از نظر روانی نقش انطباق و سازگاری موجود زنده با شرایط محیطی و زیستی را بر عهده دارد (عبادی، ۱۳۹۳). فرانسس گالتون^{۱۰۳} معتقد بود که چون افراد اطلاعات را از طریق حواسشان به دست می آورند، افراد باهوش، اشخاصی هستند که حواسشان در بهترین وضعیت تحول یافته، و بهترین کارایی را داشته باشد. آلفرد بینه^{۱۰۴} هوش را آن چیزی می دانست که آزمون های هوش آن را می سنجد و باعث می شود افراد عقب مانده ذهنی از افراد طبیعی و باهوش متمایز شوند. از نظر دیوید وکسلر^{۱۰۵} هوش عبارت بود از توانایی کلی و جامع در فرد که باعث تفکر منطقی، فعالیت هدفمند و سازگاری با محیط می شود. در نظر وی، هوش یک توانایی جامع بود، مرکب از عناصر یا اجزایی که به طور کامل مستقل از هم نیستند و نشانه هوشمندی فرد آن است که می تواند به صورت منطقی بیندیشد و اعمال برخواسته از هوش او اعمالی هدفدار هستند و توانایی هوش به فرد این امکان را می دهد که خود را با شرایط محیط انطباق دهد. ریموند کتل^{۱۰۶}، هوش را با توجه به توانایی یا

نگر نشان می دهد که شناسایی و ارتقای هیجانان مثبت و افزایش بهزیستی روانشناختی به عنوان یک سد محافظت کننده، از آسیب های مزمن و تنش های زندگی، ابتلای افراد به افسردگی، اضطراب، آسیب های مزمن و تنش های زندگی جلوگیری می کند (نعیمی، شفیع آبادی، داوودآبادی، ۱۳۹۵). همچنین نتایج پژوهش محمدیان آکردی، خان محمدی، بابایی کفاسی، فریدونی و علوی مقدم، ۱۳۹۴ نشان داده که بین مثبت اندیشی والدین و سبک های فرزندپروری آنها در تربیت فرزندان رابطه وجود دارد. می توان گفت سبک های فرزندپروری به عنوان مجموعه ای از نگرش ها نسبت به کودک در نظر گرفته می شود که منجر به ایجاد جو هیجانی می شود که رفتارهای والدین در آن جو بروز می نماید. این رفتارها دربرگیرنده ی رفتارهای مشخص (رفتارهایی که در جهت هدف والدین است) که از طریق آن رفتارها والدین به وظایف والدینشان عمل می کنند (تمرین های فرزندپروری) و هم رفتارهای تغییر در تن صدا یا بیان هیجان های غیر ارادی می باشد. این تعریف سبک فرزندپروری با تعدادی از تحقیقات اولیه ای که در دهه های سوم و چهارم قرن بیستم در مورد اجتماعی کردن صورت گرفته همخوان بود. در واقع فرزندپروری فعالیتی پیچیده و در برگیرنده ی رفتارهای خاصی است که یا بطور مجزا یا باهم رفتارهای کودک را تحت تاثیر قرار می دهد. هر چند رفتارهای فرزندپروری خاص نسبت به الگوهای فرزندپروری در پیشگویی بهزیستی کودک اهمیت کمتری دارد (محمدیان آکردی، خان محمدی، بابایی کفاسی، فریدونی و علوی مقدم، ۱۳۹۴). بامریند^{۹۸}، ۱۹۶۶ با همسان سازی و در هم آمیختن تئوری سبک های فرزندپروری به یک مدل سه وجهی دست یافت که عبارتند از: آسان گیر^{۹۹}، مستبد^{۱۰۰}، مقتدر^{۱۰۱}. والدین مقتدر قاطعیت و محبت را با هم به کار می گیرند. آنها مهربانی و سختگیری را به یک اندازه در شیوه رفتاری خود با فرزندانشان قرار می دهند. این والدین پذیرش و کنترل رفتار بالایی دارند و به دنبال محدود ساختن فرزندانشان از نظر روانی نیستند. والدین مستبد غالباً مسامحه کار هستند و فرزند را طرد می کنند. همچنین از نظر روانی بسیار کنترل گزند و تمایل دارند که به طور ناخوشایندی ایده های خودشان را به فرزندشان تحمیل کنند، این والدین در صورتی که فرزندشان با آنها توافق نظر نداشته باشد به شدت برانگیخته می شوند. نهایتاً این رفتار باعث ایجاد محدودیت روانی و عاطفی-هیجانی کودک شده و میل کودک به خلاق بودن و ابراز وجود را محدود می سازد. والدین آسان گیر افراتی اند. فرزندان این والدین اجازه دارند قوانین خودشان را وضع کنند و برای خودشان تصمیم بگیرند. والدینی که این

¹⁰³ Fronsic Galtom

¹⁰⁴ Alfred Binet

¹⁰⁵ David Wechsler

¹⁰⁶ Raymond Cattell

⁹⁸ Baumrind

⁹⁹ permissive

¹⁰⁰ authoritarian

¹⁰¹ uthoritative

¹⁰² Bronsan & Kolubinski & Spada.

و قابلیت حفظ و ساخت دوباره اطلاعات. (توانایی بازیابی) را می‌سنجد(کامکاری، افروز، ۱۳۹۰).

با وجود تعاریف گفته شده، به طور خلاصه هوش را می‌توان توانایی ذهنی دانست که قابلیت‌های متنوعی، همچون استدلال، برنامه‌ریزی، حل مسئله، تفکر انتزاعی، استفاده از زبان و یادگیری را شامل می‌شود. در تعریف هوش از معیارهای مختلفی بهره گرفته شده است که در سال‌های اخیر بیشتر تعاریف در سه طبقه قابل جای‌گذاری است: تعاریفی که به سازگاری یا انطباق با محیط‌تایید دارند، تعاریفی که به توانایی یادگیری موضوعات مختلف تاکید دارند و تعاریفی که بر تفکر انتزاعی، یعنی توانایی استفاده از مفاهیم مختلف، نمادهای کلامی و عددی تکیه دارند(عبادی، ۱۳۹۳). با توجه به توضیحات گفته شده، هدف این پژوهش بررسی این است که آیا بین سبک‌های فرزندپروری و هوش با مهارت‌های مثبت اندیشی در دانش‌آموزان رابطه وجود دارد؟

استعداد کسب شناخت‌های تازه و سپس تراکم شناخت‌ها در طول زندگی(یعنی کاربرد شناخت‌های قبلی در حل مسائل) بدین‌صورت تعریف می‌کند: مجموعه استعدادهایی که با آن‌ها شناخت پیدا می‌کنیم، شناخت‌ها را به یاد می‌سپاریم و عناصر تشکیل‌دهنده فرهنگ را به‌کار می‌بریم تا مسائل روزانه را حل کنیم و با محیط ثابت و در حال تغییر سازگار شویم(عبادی، ۱۳۹۳). جان ریون^{۱۰۷} مانند چارلز اسپیرمن^{۱۰۸} معتقد بود که در همه کارکردهای روانی یک عامل کلی هوشی^{۱۰۹} و شماری از عوامل اختصاصی هوشی^{۱۱} وجود دارد. ریون آزمون ماتریس‌های پیش‌رونده خود را بر پایه نظریه دو عاملی اسپیرمن تدوین کرد. الگوهای آزمون ریون به شکل ماتریس‌های ۶×۶، ۴×۴ یا ۲×۲ است و به همین دلیل ماتریس پیش‌رونده نامیده می‌شود. این آزمون بر اساس نظریه سوال-پاسخ ساخته شد. سوالات آزمون ریون بر اساس عامل g توانایی تفکر منطقی و درک پیچیدگی روابط (درک استنباطی)

روش

این پژوهش دارای دو متغیر مستقل بود که با استفاده از فرمول تاباخنیک تعداد ۱۵۰ کودک و ۱۵۰ نفر از مادران آنها انتخاب شدند. از کودکان پرسشنامه هوش ریون و مهارت‌های مثبت اندیشی پنج عاملی و از مادران آنها پرسشنامه سبک‌های فرزندپروری گرفته شد.

جامعه آماری پژوهش را همه دانش‌آموزان پسر ۷-۱۰ ساله ای تشکیل دادند که در سال تحصیلی ۱۳۹۸ در شهر تهران مشغول به تحصیل بودند(+مادران این کودکان) که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. حجم نمونه مناسب پژوهش با فرمول تاباخنیک و فیدل^{۱۱۱}(۲۰۰۷) برآورد شد. بر اساس این فرمول حداقل حجم نمونه در مطالعات همبستگی از فرمول $N \geq 50 + 8M$ محاسبه می‌شود.

ابزار گردآوری اطلاعات پژوهش

آزمون ماتریس‌های پیش‌رونده ریون (RPM)

است. هر سؤالی تشکیل شده از تصاویر و شکل‌های سازماندهی شده در یک ماتریس (مستطیل شکل) با خانه‌های سه سطر در سه ستون که آخرین(نهمین) خانه همیشه خالی است. محتوای شکلی هشت خانه دیگر با استفاده از قوانین انتزاعی و اختیاری مشخص شده اند که باید آن قوانین را آزمودنی کشف کند و براساس آن نهمین خانه مشخص گردد. شش تا هشت گزینه برای هر سؤال در نظر گرفته شده است. برای پاسخ به این سؤال‌ها ظرفیت فرد برای استدلال انتزاعی به ویژه توانایی غالب آمدن بر ارتباطات عناصر هر سؤال، شناسایی قوانین اساسی، به وجود

آزمون ریون یک ماتریس پیش‌رونده رنگی، برای دسته ۵ تا ۱۱ سال که دارای ۳ مجموعه تصویر ۱۲ تایی می‌باشد. هم‌فرم استاندارد و هم‌فرم پیشرفته آن، از آزمون‌های توانایی استدلال کلی است که یکی از دقیق‌ترین و معتبرترین اندازه‌های هوش عمومی را به دست می‌دهد. این آزمون از جمله آزمون‌های هوش غیرکلامی است که ریون در انگلستان ساخته است. فرم خاصی از این آزمون با عنوان ماتریس‌های پیش‌رونده پیشرفته به‌طور اختصاصی برای تمایز بین افرادی که در سطوح متوسط و بالاتر توزیع هوشی قرار گرفته‌اند طراحی شده است. این فرم دو مجموعه سؤال و دو دفترچه جداگانه دارد. دفترچه سؤال ۱۲ اول با فقط برای تعیین تفاوت بین افرادی که دارای هوش‌های متفاوتی هستند تهیه شده

¹¹⁰ Special intelligence factor

¹¹¹ Tabakhnick & Fidell

¹⁰⁷ John, C. Raven

¹⁰⁸ Spearman

¹⁰⁹ General intelligence factor

آورنده آنها و استفاده از آن به منظور تعیین پاسخ درست ضروری است

۳-۲-۳- پرسشنامه سبک های فرزندپروری بامریند

پرسشنامه سبک های فرزند پروری بامریند دارای ۳۰ گویه است که توسط دایانا بامریند (۱۹۷۳) طراحی و ساخته شد. این پرسشنامه توسط حسین پور، ۱۳۸۱ ترجمه شده است. این پرسشنامه سبک های فرزند پروری والدین را در سه خرده مقیاس اندازه گیری می کند. در مقابل هر عبارت ۵ ستون (کاملاً موافقم، تا حدودی موافقم، تا حدودی مخالفم، مخالفم، کاملاً مخالفم) به ترتیب از ۰ تا ۴ نمره گذاری شده است که با جمع نمره های سوال های مربوط به هر سبک و تقسیم آن بر تعداد سوالات، نمره مجزا بدست می آید.

پرسشنامه مهارت های مثبت اندیشی پنج عاملی

این مقیاس با ۲۰ گویه مهارت مثبت اندیشی را از دیدگاه روانشناسی مثبت نگر اندازه گیری می کند. سوالات پرسشنامه پنج عامل خودگویی های مثبت، شناخت فکر، احساس و رفتار، نقش من،

چالش ورزی و جایگزینی را اندازه گیری می کنند:

روایی و پایایی ابزار پژوهش

پرسشنامه سبک های فرزندپروری بامریند: در بررسی که نیک زاد و مینائی، ۱۳۹۶ جهت سنجش ساختار عاملی و اعتبار نسخه فارسی پرسشنامه سبک های فرزندپروری بامریند انجام دادند، دریافته اند که پرسشنامه و خرده مقیاس های آن از اعتبار نسبتاً خوبی برخوردارند.

بورای (۱۹۹۱) برای بررسی اعتبار روایی این پرسشنامه را با استفاده از آلفای کرونباخ محاسبه نمود که:

۱. ۰/۷۵ سبک آسان گیر

۲. ۰/۸۵ برای سبک مستبدانه

۳. ۰/۸۲ برای سبک مقتدرانه (مهرافروز، ۱۳۷۸).

پژوهشگر نیز آلفای کرونباخ پرسشنامه سبک های فرزندپروری بامریند را ۰,۷۸ برآورد کرد که نشان دهنده اعتبار مناسب این پرسشنامه می باشد.

- پرسشنامه مهارت های مثبت اندیشی پنج عاملی:

در پژوهشی که چم زاده قنواتی، خانبانی، گل پرور، ۱۳۹۳ برای اعتباریابی پرسشنامه مهارت های مثبت اندیشی پنج عاملی انجام دادند، پرسشنامه مهارت های مثبت اندیشی پنج عاملی دارای اعتبار مناسب گزارش شد. چم زاده قنواتی، خانبانی، گل پرور، ۱۳۹۶ جهت بررسی روایی و اعتبار پرسشنامه FFPTS، پرسشنامه را روی دانش آموزان ۹ تا ۱۴ سال اجرا کردند که نتایج به دست آمده حاکی از اعتبار مناسب پرسشنامه بود. پژوهشگر نیز با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه مهارت های مثبت اندیشی پنج عاملی عدد ۰,۸۳ را به دست آورد که نشان دهنده اعتبار بالا و مناسب این پرسشنامه می باشد.

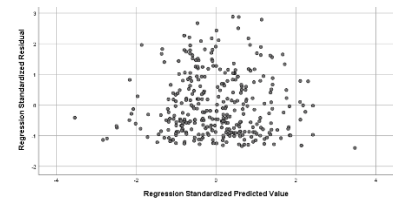
یافته ها

جدول ۱: ماتریس ضرایب همبستگی بین سبک های فرزندپروری و مهارت های مثبت اندیشی

متغیرها	۱	۲	۳	۴
۱-سبک مقتدرانه	۱			
۲-سبک استبدادی	**۰/۵۶۴	۱		
۳-سبک سهل‌گیرانه	**۰/۵۵۵	**۰/۴۸۰	۱	
۴- مهارت های مثبت اندیشی	*۰/۶۴۵	-۰/۲۳۱	**۰/۴۲۱	۱
	* معنی داری در سطح ۰/۰۵	**معنی داری در سطح ۰/۰۱		

در جدول ۱ نتایج همبستگی بین سبک‌های فرزندپروری و مهارت های مثبت اندیشی نشان داده شده است. بر اساس نتایج بدست آمده ضرایب همبستگی محاسبه شده بین سبک‌های فرزندپروری با مهارت های مثبت اندیشی معنی‌دار می‌باشند ($p > ۰/۰۵$). با توجه به معنی‌داری ضرایب همبستگی بدست آمده فرضیه پژوهش مبنی بر وجود رابطه بین سبک‌های فرزندپروری با مهارت های مثبت اندیشی در کودکان مورد تایید قرار می‌گیرد.

۱-یکسانی پراکندگی باقی مانده ها

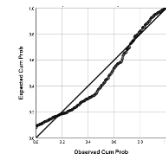

شکل ۱: نمودار پراکنش باقی مانده ها

در شکل ۱ پراکنش مقادیر پیش بینی شده و باقی مانده های استاندارد شده، نشان داده شده است. انتظار بر این است که باقی مانده ها، توزیع نسبتاً مستطیلی شکلی داشته باشند. به طوریکه مشاهده می شود اکثریت نمره ها در مرکز نمودار و در امتداد نقطه صفر متمرکز شده اند. از این رو فرض نرمال بودن توزیع باقی مانده ها برقرار می باشد.

۲- خطی بودن رابطه بین متغیرها

جهت بررسی خطی بودن رابطه بین متغیرها، از نمودار احتمال نرمال تراکمی که احتمال تراکمی مشاهده شده را در برابر احتمال تراکمی مورد انتظار قرار می دهد، استفاده شد.

شکل ۲: نمودار احتمال نرمال تراکمی مشاهده شده در برابر مورد انتظار متغیرهای پیش بین و ملاک

نمودار بالا نشان می دهد که داده ها به خوبی روی خط قطر قرار دارند؛ به عبارت دیگر مفروضه خطی بودن رابطه بین مهارت های مثبت اندیشی با ترکیب خطی متغیرهای پیش بین، به دلیل عدم وجود کجی و کشیدگی قابل ملاحظه، برقرار می باشد.

جدول ۲: خلاصه آماره های مربوط به برازش مدل

مدل	R	R مجذور	خطای استاندارد برآورد	آماره دوربین-واتسون
۱	۰/۰۵۸	۰/۰۰۳	۱۹/۰۰۵	۱/۹۰۱

در جدول ۲ خلاصه آماره های مربوط به برازش مدل نشان داده شده است. با توجه به نتایج جدول، ضریب همبستگی چندگانه بین متغیر مستقل و متغیر وابسته برابر با ۰/۰۵۸ می باشد. همچنین مقدار ضریب تعیین (مجذور R) برابر با ۰/۰۰۳ می باشد که نشان دهنده میزان تبیین واریانس و تغییرات مثبت اندیشی توسط سبک های فرزندپروری می باشد. برای بررسی استقلال باقی مانده ها از آماره دوربین-واتسون استفاده شد. براساس نتایج جدول مقدار آماره دوربین-واتسون برابر با ۱/۹۰۱ است که با توجه به اینکه مقدار آن در فاصله ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد می توان گفت پیش فرض استقلال باقی مانده ها رعایت شده است.

جدول ۳: نتایج آزمون تحلیل واریانس

مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات F	سطح معنی داری
رگرسیون	3	413.720	0.766
باقیمانده	337	121718.978	
کل	340	122132.698	

در جدول ۳ نتایج آزمون تحلیل واریانس به منظور بررسی مدل رگرسیونی ارائه شده آورده شده است. بر اساس نتایج مندرج در جدول، مقدار F بدست آمده برابر با ۰/۰۰۳ می باشد و سطح معنی داری آن کوچکتر از ۰/۰۵ می باشد ($p < 0.05$). معنی داری آماره بدست آمده نشان می دهد که سبک های فرزندپروری می تواند تغییرات مربوط به مثبت اندیشی را به خوبی تبیین نمایند و نشان دهنده مناسب بودن مدل رگرسیونی ارائه شده می باشد.

جدول ۴: تحلیل رگرسیون برای پیش بینی مهارت های مثبت اندیشی از طریق سبک های فرزندپروری

شاخص های هم خطی	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده		خطای استاندارد	B	
	استاندارد	ضرایب شده	t	Beta			
VIF	Tolerance	سطح معنی داری	t	Beta	خطای استاندارد	B	
		0.001	4.540		5.140	23.336	ثابت
1.794	0.557	0.464	-0.734	-0.053	0.270	-0.198	سبک مقتدرانه
1.592	0.628	0.995	-0.006	0.001	0.247	-0.002	سبک استبدادی
1.585	0.631	0.314	1.009	0.069	0.234	0.236	سبک سهل گیرانه

در جدول ۴ نتایج مربوط به تحلیل رگرسیون چندگانه برای پیش بینی مهارت های مثبت اندیشی از طریق سبک های فرزندپروری، آورده شده است. با توجه به اینکه مقدار آماره تحمل از مقدار برش ۰/۱ بیشتر است و آماره تراکم عاملی (VIF) که از مقدار برش ۱۰ کمتر است، نتیجه می شود که از مفروضه هم خطی، تخطی صورت نگرفته است.

مقدار ضریب رگرسیونی استاندارد شده (Beta) برای سبک مقتدرانه برابر با ۰/۰۶۹، سبک استبدادی برابر با ۰/۰۰۱ و برای سبک سهل گیرانه برابر با ۰/۰۱۷ می باشد. با توجه به معنی داری ضرایب رگرسیونی بدست آمده نتیجه گرفته می شود که سبک های فرزندپروری قادر به پیش بینی مهارت های مثبت اندیشی در کودکان می باشد.

بحث و نتیجه گیری

از کودک و اعتیاد به تلفن های هوشمند تاثیر بسزایی دارد. نتایج پژوهش زهرانژاد، آنولا، کیارا، مالولا و گودرزی^۴، ۲۰۱۵، با عنوان سبک های فرزندپروری و رشد هیجانی کودک اول دبستان: نقش تعدیل کننده خلق و خوی کودک حاکی از آن بود که خلق و خوی کودک با وضعیت روانی مادر رابطه داشت و مادران دارای مهارت کنترل رفتار فرزندان داشتند که هیجان منفی کمتری را تجربه می کردند. مهارت کنترل رفتار پدران نیز عامل کنترل کننده کودکان با خلق و خوی دشوار بود. نتایج پژوهش ناستز و سلا^۵، ۲۰۱۲ با عنوان هوش هیجانی نوجوانان و سبک های فرزندپروری نشان داد که رشد هوش هیجانی تحت تاثیر پنج سبک والدگری قرار دارد: مقتدر، دیکتاتور، آسان گیر، دموکرات و طردکننده. نحوه گزارشگری والدین به فرزندان خود، نشانگر سطح رشد هوش هیجانی است. نتایج پژوهش نشان داد که بین سبک های فرزندپروری و مهارت های مثبت اندیشی کودکان رابطه وجود دارد. بین هوش و مهارت

پژوهش اسپراژه، سیمرمن، دکر و سواپ^۱، ۲۰۲۰ با عنوان آموزش والدین جهت ارتقای هوش استدلالی کودکان: با تمرکز بر سبک سوال نشان داد که آموزش والدین باعث تغییر مناسبات متقابل والد-فرزندی می شود و بر سبک پرسشگری کودکان تاثیر می گذارد و به توانایی های استدلال گری فرزندان کمک می کند. نتیجه پژوهش چنگ و سین^۲، ۲۰۱۹ با عنوان سبک های تفکر و خودمختاری میان دانشجویان ناشنوا و کم شنوا حاکی از آن بود که کسانی که (خلاق تر، خارج از چهارچوب تر و از نظر شناختی پیچیده تر بودند) خودمختاری بیشتری نسبت به کسانی که (تابع چهارچوب، ساختاریافته تر و از نظر شناختی ساده تر بودند) خودمختاری کمتری از خود نشان دادند. نتایج پژوهش سان، لی و یو^۳، ۲۰۱۹ با عنوان غفلت از کودک، سوءاستفاده روانی و اعتیاد به گوشی هوشمند در میان نوجوانان چینی: نقش هوش هیجانی و سبک های مقابله ای نشان داد که هوش هیجانی و سبک های مقابله ای بر غفلت

⁴ Zarra-nezad, Aunola, Kiuru, Mullola & Moazami-Goodarzi.

⁵ Nastas & Sala

¹ Spruijt, Ziermans, Dekker & Swaab

² Cheng, sanyin & Sin, kueng fung.

³ Sun, Liu & Yu

وجود دارد لذا پیشنهاد می شود به منظور داشتن جامعه ایی سالم به زوجین داوطلب بچه دار شدن هستند قبل از بارداری مادر، سبکهای فرزندپروری آموزش داده شود

های مثبت اندیشی کودکان رابطه وجود ندارد. بین هوش و سبک های فرزندپروری رابطه وجود ندارد. از آنجاییکه بین سبکهای فرزند پروری و مهارتهای مثبت اندیشی رابطه

منابع

مقدم، ترانه. (۱۳۹۴) رابطه سبک های فرزندپروری با کمال رگایی و مثبت اندیشی والدین. کنفرانس بین المللی پژوهش در علوم و تکنولوژی.

— کامکاری، کامبیز و افروز، غلامعلی. ۱۳۹۰. مبانی روان شناختی هوش و خلاقیت: تاریخچه، نظریه ها و رویکرد ها، تهران، موسسه انتشارات، چاپ دوم.

— سهرابی، فرامرز و جوانبخش، عبدالرحمن. (۱۳۸۸). اثربخشی تقویت مهارت های مثبت اندیشی به شیوه کنترل گروهی بر منبع کنترل دانش آموزان دبیرستانی شهر گرگان. دو ماهنامه علمی-پژوهشی دانشگاه شاهد، ۱۶-۳۷.

— صادقی، مسعود و بیرانوند، زینب. (۱۳۹۶) تاثیر آموزش مهارت های مثبت اندیشی به شیوه گروهی بر هیجان مثبت یادگیری و خودنظم دهی تحصیلی دانش آموزان دختر دوره اول متوسطه.. دوفصلنامه راهبردهای شناختی در یادگیری، ۵-۹.

— عبادی، مهدی. ۱۳۹۳. تعریف هوش. پژوه: پژوهشکده باقرالعلوم.

— نعیمی، ابراهیم. شفیع آبادی، علداالله و داوودآبادی، فاطمه. (۱۳۹۵). اثربخشی آموزش مهارت های مثبت اندیشی با تاکید بر آموزه های دینی بر تاب آوری و رغبت های شغلی دانش آموزان. فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان درمانی، ۷-۲۸.

— محمدیان آکردی، ابراهیم. خان محمدی، ارسلان. بابایی کفاکی، هدی. فریدونی، فرهنگ و علوی

Abudrei,S.M & etal(2022). [The Influence of Parenting Styles Types on the Intelligence and Decision Making of the Deaf](#).International Journal for Research education.

Bronsan, Thomas. Kolubinski, C, Daniel & Spada, M, Marcantonio. 2020. Parenting styles and metacognitions as predictors of cannabis use. Addictive Behaviors Reports, 100259.

Cheng, sanyin & Sin, kuen fung. 2019. Thinking styles and self-determination among university students who are deaf or hard of hearing and hearing university students, Research in Developmental Disabilities, 85:61-69.

Lee,G & etal(2022). Relationship between Mother's emotional intelligence, negative parenting behaviour, Preschooler's attachment instability, and smart device overdependence. [BMC Public Health](#) volume22.

Liu Sun, & Yu, si. 2019. Child neglect, psychological abuse and smartphone addiction among Chinese adolescents: The roles of emotional intelligence and coping style. Computers in Human Behavior, 90:74-83.

Masitah,W& etal(2022). THE INFLUENCE OF PARENTING STYLE OF EARLY CHILDHOOD COGNITIVE DEVELOPMENT IN TANJUNG MEDAN UTARA VILLAGE.International Seminar of Islamic Studies

Nastas, Laura-Elena & Sala, Kinsco. 2012. Adolescents' emotional intelligence and parental styles. Procedia-Social & Behavioral Science, 33:478-482.

ممممم

Raham,T.A & etal(2022). PROFILE OF STUDENTS' METACOGNITIVE THINKING SKILLS VIEWED FROM PARENTING STYLE OF THE PARENTS.JOMSING Journal of Multicultural Students in Guidance.2549-7073

Sanvictores,T &etal(2022). Types of Parenting Styles and Effects On Children. Last Update

نقش سبک های فرزندپروری و هوش در پیش بینی مهارت های مثبت اندیشی کودکان

کوثر ابراهیمی^{۱۱۷}

چکیده

در پژوهش حاضر روش آماری پژوهش از نظر گردآوری داده ها توصیفی از نوع همبستگی و از نظر هدف کاربردی بود. جامعه آماری پژوهش را دانش آموزان پسر ۱۰-۷ ساله ای تشکیل دادند که در سال تحصیلی ۱۳۹۸ در شهر تهران مشغول به تحصیل بودند (+مادران این کودکان) که با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شدند. حجم نمونه مناسب پژوهش با فرمول تاباخنیک و فیدل (۲۰۰۷) برآورد شد. این پژوهش دارای دو متغیر مستقل بود که با استفاده از فرمول تاباخنیک تعداد ۱۵۰ کودک و ۱۵۰ نفر از مادران آنها انتخاب شدند. از کودکان پرسشنامه هوش ریون و مهارت های مثبت اندیشی پنج عاملی و از مادران آنها پرسشنامه سبک های فرزندپروری گرفته شد. نتایج پژوهش نشان داد که بین سبک های فرزندپروری و مهارت های مثبت اندیشی کودکان رابطه وجود دارد. بین هوش و مهارت های مثبت اندیشی کودکان رابطه وجود ندارد.

کلیدواژه ها: هوش، مهارت های مثبت اندیشی، سبک های فرزندپروری

Abstract

In the present study, the statistical method of the research was descriptive-correlational in terms of data collection and applied in terms of purpose. The statistical population of the study consisted of 7-10 year old male students who were studying in Tehran in the academic year 1398 (+ mothers of these children) who were selected using multi-stage cluster sampling method. The appropriate sample size of the study was estimated by Tabakhnik and Fidel (2007) formula. This study had two independent variables that 150 children and 150 mothers were selected using Tabakhnik formula. Children were asked about the Raven Intelligence Questionnaire and Five-Factor Positive Thinking Skills, and their mothers about the parenting style questionnaire. The results showed that there is a relationship between parenting styles and children's positive thinking skills. There is no relationship between children's intelligence and positive thinking skills. There is no relationship between intelligence and parenting styles.

Keywords: Intelligence, positive thinking skills, parenting styles

---

^{۱۱۷} دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی مثبت گرا، واحد الکترونیک، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
Mstayeb.92@gmail.com

توانایی فردی برای اجرای کار و لذت بردن از زندگی می شود. هیجان‌ها و احساسات از جمله ابعاد شخصیتی دانش آموز است که در سراسر فرآیند یادگیری او حضور دارند. دانش آموزان در موقعیت‌های متفاوت هیجان‌های مختلفی را تجربه می‌کند دانش‌آموزانی که هیجان مثبت بالایی دارند پر انرژی و با روحیه هستند در مقابل دانش‌آموزانی که هیجان منفی بالایی دارند مضطرب، نگران و کم انرژی هستند. هیجان مثبت شامل لذت، امیدواری و افتخار می‌شود. هیجان‌ها مثبت اثرات تشویقی داشته و می‌تواند عمل و تفکر را وسیع تر سازد و منجر به وسعت راه‌های تفکر شود، ابطال‌کننده هیجان‌های منفی و خنثی‌کننده اثرات مخرب آنها باشد و به طور موثر باعث پیشرفت تحصیلی شود. افراد دارای هیجان مثبت بالا مجهز به خود آگاهی از عواطف و احساسات خود هستند به این معنا که احساسات خود را در هر لحظه تشخیص می‌دهند و بهترین آن‌ها را در تصمیم‌گیری‌ها دخالت داده و با ارزیابی‌های واقع بینانه از توانایی‌های خود و خودکار آمدی اعتماد به نفس در خود ایجاد می‌نمایند. پژوهش‌ها نشان داده است که هیجان‌ها مثبت باعث ارزیابی بهتر شخص از تجارب روزمره می‌شود و به ایجاد احساس شادمانی و روحیه مثبت نگر که پایه و اساس سلامت روانی است کمک می‌کند، بالعکس در افرادی که هیجان‌ها منفی بیشتری در طول روز تجربه می‌کنند سطوح شادمانی و افکار مثبت پایین بوده و این افراد از سلامت روانی کمتری برخوردارند (صادقی، بیرانوند، ۱۳۹۶). در پنجاه سال گذشته تلاش روانشناسان بیشتر بر درمان کمبودها و رفع ناتوانی‌ها متمرکز بوده است. روانشناسان مثبت‌گرا به افزایش شادمانی و مطالعه در مورد نقش نیرومندی‌های شخصی و سامانه‌های اجتماعی مثبت در ارتقای سلامت بهینه تأکید دارند و به طریق علمی به شناسایی عواملی می‌پردازند که می‌توانند سلامت را افزایش دهند. مثبت‌اندیشی به ما نشان می‌دهد، برای آنکه درباره خود احساس خوبی داشته باشیم، روابط ارزشمندی با دیگران برقرار کنیم، در تصمیم‌گیری‌های مان اصول منطقی را رعایت کنیم و از پس چالش‌های زندگی برآیم و در رویارویی با مشکلات زندگی شانه خالی نکنیم، باید با چه دیدی به زندگی بنگریم. نتایج پژوهش‌ها در مورد روانشناسی مثبت‌گرا کاربردهایی را در آموزش و پرورش، ازدواج، اشتغال، تربیت فرزند و موارد دیگر نشان داده است. مطابق دیدگاه مثبت‌نگر، هیجان‌ها و توانمندی‌ها از بهترین عوامل جلوگیری از آسیب‌های روانی هستند. پژوهشگران حوزه پیشگیری اعتقاد دارند، توانمندی‌های انسان، محافظی در برابر، توانمندی‌ها و نه اصلاح ضعف‌هاست. شهامت، خوشبینی، مهارت‌های ارتباطی بین فردی، رعایت کردن اخلاق کار، امید و صداقت نمونه‌ای از این توانمندی‌ها محسوب می‌شود. نتایج

وقتی صحبت از فرزند پروری می‌شود، تنوع زیادی در بین خانواده‌ها وجود دارد. زمینه‌های فرهنگی تأثیر عمده‌ای بر نحوه وجود خانواده و نحوه تربیت فرزندان دارد. تغییرات ناشی از مهاجرت (با ایدئولوژی‌های مختلف فرهنگی، قومی و معنوی)، وضعیت اجتماعی-اقتصادی و خانواده‌های تک‌والدی برخی از عواملی هستند که انواع سبک‌های فرزندپروری را در میان خانواده‌ها تعیین می‌کنند. (سنویکتور^{۱۱۸} و همکاران، ۲۰۲۰). نتیجه این است که بین فرزندپروری و رشد شناختی کودکان رابطه وجود دارد یا با فرزندپروری دموکراتیک باعث رشد شناختی خوبی می‌شود، در حالی که کودکان با فرزندپروری مستبدانه رشد کافی یا نامطلوب را فراهم می‌کنند (مسیتاها^{۱۱۹} و همکاران، ۲۰۲۰). تحقیقات نشان می‌دهد که بین هوش هیجانی مادران و سبک فرزند پروری منفی با سبک دلبستگی ناامین کودکان پیش دبستانی رابطه وجود دارد. (لی^{۱۲۰} و همکاران، ۲۰۲۲) و بین آموزش سبک‌های فرزندپروری به والدین و پیشرفت تحصیلی و رشد شناختی، هوش بچه‌ها رابطه معناداری وجود دارد. (مارتینز^{۱۲۱} و همکاران، ۲۰۲۲). سبک‌های فرزند پروری بر روی هوش و قدرت تصمیم‌گیری کودکان تأثیر دارد. (ابو دریع و همکاران، ۲۰۲۲). بین مهارت‌های فرآیند شناختی کودکان و سبک‌های فرزند پروری والدین رابطه معناداری وجود دارد. (رهام^{۱۲۲} و همکاران، ۲۰۲۲).

وضعیت روانی و جسمانی و نحوه تجربه درد یا شادی از ذهن، روان و طرز تفکر هر فرد نشأت می‌گیرد. از دیدگاه علوم رفتاری و روان‌شناسی شیوه تفکر ما کیفیت زندگی ما را تعیین می‌کند. بسیاری از افکار منفی در حقیقت باورهایی هستند که افراد درباره خودشان، دیگران یا دنیا دارند، که می‌توان از طریق آموزش دهی به این افراد باعث تغییر و کنترل افکار منفی و نادرست آنها شد. بررسی‌ها نشان داده دانش‌آموزانی که منبع کنترل بیرونی دارند، موفقیت‌ها را به شانس اسناد می‌دهند، اما دانش‌آموزانی که منبع کنترل درونی دارند، موفقیت‌ها را به توانایی خود نسبت می‌دهند. اگر دانش‌آموزان متوجه این موضوع شوند که افکار آنها روی عملکردشان هم تأثیر می‌گذارد، بسیار موثرتر عمل می‌کنند (بهرامی، ۱۳۸۳ به نقل از سهرابی، جوانبخش، ۱۳۸۸). باورهایی که افراد در رابطه با خودشان در موقعیت‌های فردی و اجتماعی مختلف دارند، باعث بروز هیجان‌ها مختلفی در آن‌ها می‌شود. هیجان‌ها را می‌توان پایه و بنیاد رشد انسان و روابط او در نظر گرفت. هیجان بخش اساسی ساختار فرد است و عامل کلیدی برای سازماندهی خود می‌باشد. تمرکز بر هیجان موجب افزایش

121 Martinez

122 Raham

118 Sanvictores

119 Masitah

120 lee

سبک را انتخاب می کنند خواسته های رفتاری بسیار کمی از کودک خود دارند و از اعمال اجبار و درگیری خودداری می کنند. این سبک تربیتی به صورت متناقضی خروجی بسیار ضعیفی را منجر می شود و فرزندان غالباً دچار احساس عدم دستیابی به موفقیت، عدم کنترل تکانه و عدم استقلال می شوند (برانسن، کالابینسکی، اسپادا^{۱۲۷}، ۲۰۲۰). تحقیقات ابولفاسمی، ۱۳۹۴ نشان دهنده آن بود که افرادی که والدین مقتدر و منطقی دارند، سطح سازگاری اجتماعی بالاتری داشته و این سبک در مقابل دو سبک دیگر، بدون شک باعث بالارفتن سازگاری اجتماعی در فرزندان می شود. همچنین افراد دارای سطح هوش هیجانی بالا، از روابط بهتری در جامعه برخوردارند و سلامت روانی بیشتری را دارا هستند. بنابراین توانایی افراد در برقراری ارتباط درست و سازگاری آن ها در اجتماع با هوش هیجانی آنان همبستگی مثبت دارد. بنابراین می توان گفت طرز و نحوه تفکر هر فرد ارتباط مستقیمی با هوش و سبک تربیتی آن فرد دارد. در مورد مفهوم هوش، روان شناسان به دو گروه تقسیم شده اند: گروه اول بر این اعتقادند که هوش، از یک استعداد کلی و واحد تشکیل می شود، اما گروه دوم معتقدند انواع مختلف هوش وجود دارد. آنچه تعریف دقیق از هوش را دچار مناقشه می کند آن است که هوش یک مفهوم انتزاعی است و در واقع هیچ گونه پایه محسوس، عینی و فیزیکی ندارد. هوش، یک برجسب کلی برای گروهی از فرآیندهاست که از رفتارها و پاسخ های آشکار افراد استنباط می شود. از نظر فیزیولوژی، هوش پدیده ای است که در اثر فعالیت یاخته های قشر خارجی مغز (کورتکس) آشکار می گردد و از نظر روانی نقش انطباق و سازگاری موجود زنده با شرایط محیطی و زیستی را بر عهده دارد (عبادی، ۱۳۹۳). فرانسویس گالتون^{۱۲۸} معتقد بود که چون افراد اطلاعات را از طریق حواسشان به دست می آورند، افراد باهوش، اشخاصی هستند که حواسشان در بهترین وضعیت تحول یافته، و بهترین کارایی را داشته باشد. آلفرد بینه^{۱۲۹} هوش را آن چیزی می دانست که آزمون های هوش آن را می سنجد و باعث می شود افراد عقب مانده ذهنی از افراد طبیعی و باهوش متمایز شوند. از نظر دیوید وکسلر^{۱۳۰} هوش عبارت بود از توانایی کلی و جامع در فرد که باعث تفکر منطقی، فعالیت هدفمند و سازگاری با محیط می شود. در نظر وی، هوش یک توانایی جامع بود، مرکب از عناصر یا اجزایی که به طور کامل مستقل از هم نیستند و نشانه هوشمندی فرد آن است که می تواند به صورت منطقی ببیند و اعمال برخواسته از هوش او اعمالی هدفدار هستند و توانایی هوش به فرد این امکان را می دهد که خود را با شرایط محیط

تحقیقات مختلف در مورد اثربخشی پیشگیرانه مداخلات مثبت نگر نشان می دهد که شناسایی و ارتقای هیجانات مثبت و افزایش بهزیستی روانشناختی به عنوان یک سد محافظت کننده، از آسیب های مزمن و تنش های زندگی، ابتلای افراد به افسردگی، اضطراب، آسیب های مزمن و تنش های زندگی جلوگیری می کند (نعیمی، شفیع آبادی، داوودآبادی، ۱۳۹۵). همچنین نتایج پژوهش محمدیان آکردی، خان محمدی، بابایی کفافی، فریدونی و علوی مقدم، ۱۳۹۴ نشان داده که بین مثبت اندیشی والدین و سبک های فرزندپروری آنها در تربیت فرزندان رابطه وجود دارد. می توان گفت سبک های فرزندپروری به عنوان مجموعه ای از نگرش ها نسبت به کودک در نظر گرفته می شود که منجر به ایجاد جو هیجانی می شود که رفتارهای والدین در آن جو بروز می نماید. این رفتارها دربرگیرنده ی رفتارهای مشخص (رفتارهایی که در جهت هدف والدین است) که از طریق آن رفتارها والدین به وظایف والدینشان عمل می کنند (تمرین های فرزندپروری) و هم رفتارهای تغییر در تن صدا یا بیان هیجان های غیر ارادی می باشد. این تعریف سبک فرزندپروری با تعدادی از تحقیقات اولیه ای که در دهه های سوم و چهارم قرن بیستم در مورد اجتماعی کردن صورت گرفته همخوان بود. در واقع فرزندپروری فعالیتی پیچیده و در برگیرنده ی رفتارهای خاصی است که یا بطور مجزا یا باهم رفتارهای کودک را تحت تاثیر قرار می دهد. هر چند رفتارهای فرزندپروری خاص نسبت به الگوهای فرزندپروری در پیشگویی بهزیستی کودک اهمیت کمتری دارد (محمدیان آکردی، خان محمدی، بابایی کفافی، فریدونی و علوی مقدم، ۱۳۹۴). بامریند^{۱۳۱}، ۱۹۶۶ با همسان سازی و در هم آمیختن تئوری سبک های فرزندپروری به یک مدل سه وجهی دست یافت که عبارتند از: آسان گیر^{۱۳۲}، مستبد^{۱۳۳}، مقتدر^{۱۳۴}. والدین مقتدر قاطعیت و محبت را با هم به کار می گیرند. آنها مهربانی و سختگیری را به یک اندازه در شیوه رفتاری خود با فرزندانشان قرار می دهند. این والدین پذیرش و کنترل رفتار بالایی دارند و به دنبال محدود ساختن فرزندانشان از نظر روانی نیستند. والدین مستبد غالباً مسامحه کار هستند و فرزند را طرد می کنند. همچنین از نظر روانی بسیار کنترل کنند و تمایل دارند که به طور ناخوشایندی ایده های خودشان را به فرزندشان تحمیل کنند، این والدین در صورتی که فرزندشان با آنها توافق نظر نداشته باشد به شدت برانگیخته می شوند. نهایتاً این رفتار باعث ایجاد محدودیت روانی و عاطفی-هیجانی کودک شده و میل کودک به خلاق بودن و ابراز وجود را محدود می سازد. والدین آسان گیر افراتی اند. فرزندان این والدین اجازه دارند قوانین خودشان را وضع کنند و برای خودشان تصمیم بگیرند. والدینی که این

¹²⁷ Bronsan & Kolubinski & Spada.

¹²⁸ Fronsic Galtom

¹²⁹ Alfred Binet

¹³⁰ David Wechsler

¹²³ Baumrind

¹²⁴ permissive

¹²⁵ authoritarian

¹²⁶ uthoritative

و قابلیت حفظ و ساخت دوباره اطلاعات. (توانایی بازیابی) را می‌سنجد (کامکاری، افروز، ۱۳۹۰).

با وجود تعاریف گفته شده، به طور خلاصه هوش را می‌توان توانایی ذهنی دانست که قابلیت‌های متنوعی، همچون استدلال، برنامه‌ریزی، حل مسئله، تفکر انتزاعی، استفاده از زبان و یادگیری را شامل می‌شود. در تعریف هوش از معیارهای مختلفی بهره گرفته شده است که در سال‌های اخیر بیشتر تعاریف در سه طبقه قابل جای‌گذاری است: تعاریفی که به سازگاری یا انطباق با محیط‌تایید دارند، تعاریفی که به توانایی یادگیری موضوعات مختلف تاکید دارند و تعاریفی که بر تفکر انتزاعی، یعنی توانایی استفاده از مفاهیم مختلف، نمادهای کلامی و عددی تکیه دارند (عبادی، ۱۳۹۳). با توجه به توضیحات گفته شده، هدف این پژوهش بررسی این است که آیا بین سبک‌های فرزندپروری و هوش با مهارت‌های مثبت اندیشی در دانش‌آموزان رابطه وجود دارد؟

این پژوهش دارای دو متغیر مستقل بود که با استفاده از فرمول تاباخنیک تعداد ۱۵۰ کودک و ۱۵۰ نفر از مادران آنها انتخاب شدند. از کودکان پرسشنامه هوش ریون و مهارت‌های مثبت اندیشی پنج عاملی و از مادران آنها پرسشنامه سبک‌های فرزندپروری گرفته شد.

است. هر سؤالی تشکیل شده از تصاویر و شکل‌های سازماندهی شده در یک ماتریس (مستطیل شکل) با خانه‌های سه سطر در سه ستون که آخرین (نهمین) خانه همیشه خالی است. محتوای شکلی هشت خانه دیگر با استفاده از قوانین انتزاعی و اختیاری مشخص شده اند که باید آن قوانین را آزمودنی کشف کند و براساس آن نهمین خانه مشخص گردد. شش تا هشت گزینه برای هر سؤال در نظر گرفته شده است. برای پاسخ به این سؤال‌ها ظرفیت فرد برای استدلال انتزاعی به ویژه توانایی غالب آمدن بر ارتباطات عناصر هر سؤال، شناسایی قوانین اساسی، به وجود

انطباق دهد. ریموند کتل^{۱۳۱}، هوش را با توجه به توانایی یا استعداد کسب شناخت‌های تازه و سپس تراکم شناخت‌ها در طول زندگی (یعنی کاربرد شناخت‌های قبلی در حل مسائل) بدین‌صورت تعریف می‌کند: مجموعه استعدادهایی که با آن‌ها شناخت پیدا می‌کنیم، شناخت‌ها را به یاد می‌سپاریم و عناصر تشکیل‌دهنده فرهنگ را به‌کار می‌بریم تا مسائل روزانه را حل کنیم و با محیط ثابت و در حال تغییر سازگار شویم (عبادی، ۱۳۹۳). جان ریون^{۱۳۲} مانند چارلز اسپیرمن^{۱۳۳} معتقد بود که در همه کارکردهای روانی یک عامل کلی هوشی^{۱۳۴} و شماری از عوامل اختصاصی هوشی^{۱۳۵} وجود دارد. ریون آزمون ماتریس‌های پیش‌رونده خود را بر پایه نظریه دو عاملی اسپیرمن تدوین کرد. الگوهای آزمون ریون به شکل ماتریس‌های ۶×۶، ۴×۴ یا ۲×۲ است و به همین دلیل ماتریس پیش‌رونده نامیده می‌شود. این آزمون بر اساس نظریه سوال-پاسخ ساخته شد. سوالات آزمون ریون بر اساس عامل g توانایی تفکر منطقی و درک پیچیدگی روابط (درک استنباطی)

روش

جامعه آماری پژوهش را همه دانش‌آموزان پسر ۱۰-۷ ساله‌ای تشکیل دادند که در سال تحصیلی ۱۳۹۸ در شهر تهران مشغول به تحصیل بودند (+مادران این کودکان) که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. حجم نمونه مناسب پژوهش با فرمول تاباخنیک و فیدل^{۱۳۶} (۲۰۰۷) برآورد شد. بر اساس این فرمول حداقل حجم نمونه در مطالعات همبستگی از فرمول $N \geq 50 + 8M$ محاسبه می‌شود.

ابزار گردآوری اطلاعات پژوهش

آزمون ماتریس‌های پیش‌رونده ریون (RPM)

آزمون ریون یک ماتریس پیش‌رونده رنگی، برای دسته ۵ تا ۱۱ سال که دارای ۳ مجموعه تصویر ۱۲ تایی می‌باشد. هم‌فرم استاندارد و هم‌فرم پیشرفته آن، از آزمون‌های توانایی استدلال کلی است که یکی از دقیق‌ترین و معتبرترین اندازه‌های هوش عمومی را به دست می‌دهد. این آزمون از جمله آزمون‌های هوش غیرکلامی است که ریون در انگلستان ساخته است. فرم خاصی از این آزمون با عنوان ماتریس‌های پیش‌رونده پیشرفته به‌طور اختصاصی برای تمایز بین افرادی که در سطوح متوسط و بالاتر توزیع هوشی قرار گرفته‌اند طراحی شده است. این فرم دو مجموعه سؤال و دو دفترچه جداگانه دارد. دفترچه سؤال ۱۲ اول با فقط برای تعیین تفاوت بین افرادی که دارای هوش‌های متفاوتی هستند تهیه شده

¹³⁴ General intelligence factor

¹³⁵ Special intelligence factor

¹³⁶ Tabakhnick & Fidell

¹³¹ Raymond Cattell

¹³² John, C. Raven

¹³³ Spearman

آورنده آنها و استفاده از آن به منظور تعیین پاسخ درست ضروری است

۳-۲-۳- پرسشنامه سبک های فرزندپروری بامریند

پرسشنامه سبک های فرزند پروری بامریند دارای ۳۰ گویه است که توسط دایانا بامریند (۱۹۷۳) طراحی و ساخته شد. این پرسشنامه توسط حسین پور، ۱۳۸۱ ترجمه شده است. این پرسشنامه سبک های فرزند پروری والدین را در سه خرده مقیاس اندازه گیری می کند. در مقابل هر عبارت ۵ ستون (کاملاً موافقم، تا حدودی موافقم، تا حدودی مخالفم، مخالفم، کاملاً مخالفم) به ترتیب از ۰ تا ۴ نمره گذاری شده است که با جمع نمره های سوال های مربوط به هر سبک و تقسیم آن بر تعداد سوالات، نمره مجزا بدست می آید.

پرسشنامه مهارت های مثبت اندیشی پنج عاملی

این مقیاس با ۲۰ گویه مهارت مثبت اندیشی را از دیدگاه روانشناسی مثبت نگر اندازه گیری می کند. سوالات پرسشنامه پنج عامل خودگویی های مثبت، شناخت فکر، احساس و رفتار، نقش من،

چالش ورزی و جایگزینی را اندازه گیری می کنند:

روایی و پایایی ابزار پژوهش

پرسشنامه سبک های فرزندپروری بامریند: در بررسی که نیک زاد و مینائی، ۱۳۹۶ جهت سنجش ساختار عاملی و اعتبار نسخه فارسی پرسشنامه سبک های فرزندپروری بامریند انجام دادند، دریافته اند که پرسشنامه و خرده مقیاس های آن از اعتبار نسبتاً خوبی برخوردارند.

بورای (۱۹۹۱) برای بررسی اعتبار روایی این پرسشنامه را با استفاده از آلفای کرونباخ محاسبه نمود که:

۴. ۰/۷۵ سبک آسان گیر

۵. ۰/۸۵ برای سبک مستبدانه

۶. ۰/۸۲ برای سبک مقتدرانه (مهرا فروز، ۱۳۷۸).

پژوهشگر نیز آلفای کرونباخ پرسشنامه سبک های فرزندپروری بامریند را ۰,۷۸ برآورد کرد که نشان دهنده اعتبار مناسب این پرسشنامه می باشد.

- پرسشنامه مهارت های مثبت اندیشی پنج عاملی:

در پژوهشی که چم زاده قنواتی، خانبانی، گل پرور، ۱۳۹۳ برای اعتباریابی پرسشنامه مهارت های مثبت اندیشی پنج عاملی انجام دادند، پرسشنامه مهارت های مثبت اندیشی پنج عاملی دارای اعتبار مناسب گزارش شد. چم زاده قنواتی، خانبانی، گل پرور، ۱۳۹۶ جهت بررسی روایی و اعتبار پرسشنامه FFPTS، پرسشنامه را روی دانش آموزان ۹ تا ۱۴ سال اجرا کردند که نتایج به دست آمده حاکی از اعتبار مناسب پرسشنامه بود. پژوهشگر نیز با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه مهارت های مثبت اندیشی پنج عاملی عدد ۰,۸۳ را به دست آورد که نشان دهنده اعتبار بالا و مناسب این پرسشنامه می باشد

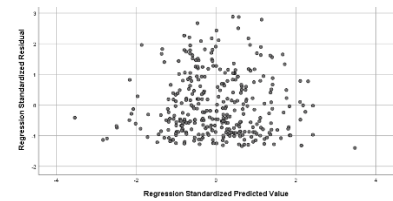
جدول ۱: ماتریس ضرایب همبستگی بین سبک‌های فرزندپروری و مهارت های مثبت اندیشی

متغیرها	۱	۲	۳	۴
۱-سبک مقتدرانه	۱			
۲-سبک استبدادی	**۰/۵۶۴	۱		
۳-سبک سهل‌گیرانه	**۰/۵۵۵	**۰/۴۸۰	۱	
۴- مهارت های مثبت اندیشی	*۰/۶۴۵	-۰/۲۳۱	**۰/۴۲۱	۱

* معنی داری در سطح ۰/۰۵   **معنی داری در سطح ۰/۰۱

در جدول ۱ نتایج همبستگی بین سبک‌های فرزندپروری و مهارت های مثبت اندیشی نشان داده شده است. بر اساس نتایج بدست آمده ضرایب همبستگی محاسبه شده بین سبک‌های فرزندپروری با مهارت های مثبت اندیشی معنی دار می‌باشند ($p > ۰/۰۵$). با توجه به معنی‌داری ضرایب همبستگی بدست آمده فرضیه پژوهش مبنی بر وجود رابطه بین سبک‌های فرزندپروری با مهارت های مثبت اندیشی در کودکان مورد تایید قرار می‌گیرد.

۱- یکسانی پراکندگی باقی مانده ها

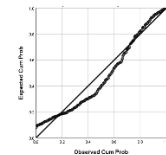

شکل ۱: نمودار پراکنش باقی مانده ها

در شکل ۱ پراکنش مقادیر پیش بینی شده و باقی مانده های استاندارد شده، نشان داده شده است. انتظار بر این است که باقی مانده ها، توزیع نسبتاً مستطیلی شکلی داشته باشند. به طوریکه مشاهده می شود اکثریت نمره ها در مرکز نمودار و در امتداد نقطه صفر متمرکز شده اند. از این رو فرض نرمال بودن توزیع باقی مانده ها برقرار می باشد.

۲- خطی بودن رابطه بین متغیرها

جهت بررسی خطی بودن رابطه بین متغیرها، از نمودار احتمال نرمال تراکمی که احتمال تراکمی مشاهده شده را در برابر احتمال تراکمی مورد انتظار قرار می دهد، استفاده شد.

شکل ۲: نمودار احتمال نرمال تراکمی مشاهده شده در برابر مورد انتظار متغیرهای پیش بین و ملاک

نمودار بالا نشان می دهد که داده ها به خوبی روی خط قطر قرار دارند؛ به عبارت دیگر مفروضه خطی بودن رابطه بین مهارت های مثبت اندیشی با ترکیب خطی متغیرهای پیش بین، به دلیل عدم وجود کجی و کشیدگی قابل ملاحظه، برقرار می باشد.

جدول ۲: خلاصه آماره های مربوط به برازش مدل

مدل	R	R مجذور	خطای استاندارد برآورد	آماره دوربین-واتسون
۱	۰/۰۵۸	۰/۰۰۳	۱۹/۰۰۵	۱/۹۰۱

در جدول ۲ خلاصه آماره های مربوط به برازش مدل نشان داده شده است. با توجه به نتایج جدول، ضریب همبستگی چندگانه بین متغیر مستقل و متغیر وابسته برابر با ۰/۰۵۸ می باشد. همچنین مقدار ضریب تعیین (مجذور R) برابر با ۰/۰۰۳ می باشد که نشان دهنده میزان تبیین واریانس و تغییرات مثبت اندیشی توسط سبک های فرزندپروری می باشد. برای بررسی استقلال باقی مانده ها از آماره دوربین-واتسون استفاده شد. براساس نتایج جدول مقدار آماره دوربین-واتسون برابر با ۱/۹۰۱ است که با توجه به اینکه مقدار آن در فاصله ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد می توان گفت پیش فرض استقلال باقی مانده ها رعایت شده است.

جدول ۳: نتایج آزمون تحلیل واریانس

مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات F	سطح معنی داری
رگرسیون	3	413.720	0.766
باقیمانده	337	121718.978	
کل	340	122132.698	

در جدول ۳ نتایج آزمون تحلیل واریانس به منظور بررسی مدل رگرسیونی ارائه شده آورده شده است. بر اساس نتایج مندرج در جدول، مقدار F بدست آمده برابر با ۰/۰۰۳ می باشد و سطح معنی داری آن کوچکتر از ۰/۰۵ می باشد ($p < 0.05$). معنی داری آماره بدست آمده نشان می دهد که سبک های فرزندپروری می تواند تغییرات مربوط به مثبت اندیشی را به خوبی تبیین نمایند و نشان دهنده مناسب بودن مدل رگرسیونی ارائه شده می باشد.

جدول ۴: تحلیل رگرسیون برای پیش بینی مهارت های مثبت اندیشی از طریق سبک های فرزندپروری

شاخص های هم خطی	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده		خطای استاندارد	B	تایم
	استاندارد	ضرایب شده	t	Beta			
VIF	Tolerance	سطح معنی داری	t	Beta	خطای استاندارد	B	تایم
		0.001	4.540		5.140	23.336	ثابت
1.794	0.557	0.464	-0.734	-0.053	0.270	-0.198	سبک مقتدرانه
1.592	0.628	0.995	-0.006	0.001	0.247	-0.002	سبک استبدادی
1.585	0.631	0.314	1.009	0.069	0.234	0.236	سبک سهل گیرانه

در جدول ۴ نتایج مربوط به تحلیل رگرسیون چندگانه برای پیش بینی مهارت های مثبت اندیشی از طریق سبک های فرزندپروری، آورده شده است. با توجه به اینکه مقدار آماره تحمل از مقدار برش ۰/۱ بیشتر است و آماره تراکم عاملی (VIF) که از مقدار برش ۱۰ کمتر است، نتیجه می شود که از مفروضه هم خطی، تخطی صورت نگرفته است.

مقدار ضریب رگرسیونی استاندارد شده (Beta) برای سبک مقتدرانه برابر با ۰/۰۶۹، سبک استبدادی برابر با ۰/۰۰۱ و برای سبک سهل گیرانه برابر با ۰/۰۱۷ می باشد. با توجه به معنی داری ضرایب رگرسیونی بدست آمده نتیجه گرفته می شود که سبک های فرزندپروری قادر به پیش بینی مهارت های مثبت اندیشی در کودکان می باشد.

بحث و نتیجه گیری

از کودک و اعتیاد به تلفن های هوشمند تاثیر بسزایی دارد. نتایج پژوهش زهرانژاد، آنولا، کیارا، مالولا و گودرزی، ۲۰۱۵، با عنوان سبک های فرزندپروری و رشد هیجانی کودک اول دبستان: نقش تعدیل کننده خلق و خوی کودک حاکی از آن بود که خلق و خوی کودک با وضعیت روانی مادر رابطه داشت و مادران دارای مهارت کنترل رفتار فرزندان داشتند که هیجان منفی کمتری را تجربه می کردند. مهارت کنترل رفتار پدران نیز عامل کنترل کننده کودکان با خلق و خوی دشوار بود. نتایج پژوهش ناستز و سلا، ۲۰۱۲ با عنوان هوش هیجانی نوجوانان و سبک های فرزندپروری نشان داد که رشد هوش هیجانی تحت تاثیر پنج سبک والدگری قرار دارد: مقتدر، دیکتاتور، آسان گیر، دموکرات و طردکننده. نحوه گزارشگری والدین به فرزندان خود، نشانگر سطح رشد هوش هیجانی است. نتایج پژوهش نشان داد که بین سبک های فرزندپروری و مهارت های مثبت اندیشی کودکان رابطه وجود دارد. بین هوش و مهارت

پژوهش اسپراژه، سیمرمن، دکر و سواپ، ۲۰۲۰ با عنوان آموزش والدین جهت ارتقای هوش استدلالی کودکان: با تمرکز بر سبک سوال نشان داد که آموزش والدین باعث تغییر مناسبات متقابل والد-فرزند می شود و بر سبک پرسشگری کودکان تاثیر می گذارد و به توانایی های استدلال گری فرزندان کمک می کند. نتیجه پژوهش چنگ و سین، ۲۰۱۹ با عنوان سبک های تفکر و خودمختاری میان دانشجویان ناشنوا و کم شنوا حاکی از آن بود که کسانی که (خلق تر، خارج از چهارچوب تر و از نظر شناختی پیچیده تر بودند) خودمختاری بیشتری نسبت به کسانی که (تابع چهارچوب، ساختاریافته تر و از نظر شناختی ساده تر بودند) خودمختاری کمتری از خود نشان دادند. نتایج پژوهش سان، لی و یو، ۲۰۱۹ با عنوان غفلت از کودک، سوءاستفاده روانی و اعتیاد به گوشی هوشمند در میان نوجوانان چینی: نقش هوش هیجانی و سبک های مقابله ای نشان داد که هوش هیجانی و سبک های مقابله ای بر غفلت

⁴ Zarra-nezad, Aunola, Kiuru, Mullola & Moazami-Goodarzi.

⁵ Nastas & Sala

¹ Spruijt, Ziermans, Dekker & Swaab

² Cheng, sanyin & Sin, kueng fung.

³ Sun, Liu & Yu

وجود دارد لذا پیشنهاد می شود به منظور داشتن جامعه ایی سالم به زوجین داوطلب بچه دار شدن هستند قبل از بارداری مادر، سبکهای فرزندپروری آموزش داده شود

های مثبت اندیشی کودکان رابطه وجود ندارد. بین هوش و سبک های فرزندپروری رابطه وجود ندارد. از آنجاییکه بین سبکهای فرزند پروری و مهارتهای مثبت اندیشی رابطه

منابع

مقدم، ترانه. (۱۳۹۴) رابطه سبک های فرزندپروری با کمال رگایی و مثبت اندیشی والدین. کنفرانس بین المللی پژوهش در علوم و تکنولوژی.

— کامکاری، کامبیز و افروز، غلامعلی. ۱۳۹۰. مبانی روان شناختی هوش و خلاقیت: تاریخچه، نظریه ها و رویکرد ها، تهران، موسسه انتشارات، چاپ دوم.

— سهرابی، فرامرز و جوانبخش، عبدالرحمن. (۱۳۸۸). اثربخشی تقویت مهارت های مثبت اندیشی به شیوه کنترل گروهی بر منبع کنترل دانش آموزان دبیرستانی شهر گرگان. دو ماهنامه علمی-پژوهشی دانشگاه شاهد، ۱۶-۳۷.

— صادقی، مسعود و بیرانوند، زینب. (۱۳۹۶) تاثیر آموزش مهارت های مثبت اندیشی به شیوه گروهی بر هیجان مثبت یادگیری و خودنظم دهی تحصیلی دانش آموزان دختر دوره اول متوسطه.. دوفصلنامه راهبردهای شناختی در یادگیری، ۵-۹.

— عبادی، مهدی. ۱۳۹۳. تعریف هوش. پژوه: پژوهشکده باقرالعلوم.

— نعیمی، ابراهیم. شفیع آبادی، علداالله و داوودآبادی، فاطمه. (۱۳۹۵). اثربخشی آموزش مهارت های مثبت اندیشی با تاکید بر آموزه های دینی بر تاب آوری و رغبت های شغلی دانش آموزان. فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان درمانی، ۷-۲۸.

— محمدیان آکردی، ابراهیم. خان محمدی، ارسلان. بابایی کفاکی، هدی. فریدونی، فرهنگ و علوی

Abudrei,S.M & etal(2022). [The Influence of Parenting Styles Types on the Intelligence and Decision Making of the Deaf](#).International Journal for Research education.

Bronsan, Thomas. Kolubinski, C, Daniel & Spada, M, Marcantonio. 2020. Parenting styles and metacognitions as predictors of cannabis use. Addictive Behaviors Reports, 100259.

Cheng, sanyin & Sin, kuen fung. 2019. Thinking styles and self-determination among university students who are deaf or hard of hearing and hearing university students, Research in Developmental Disabilities, 85:61-69.

Lee,G & etal(2022). Relationship between Mother's emotional intelligence, negative parenting behaviour, Preschooler's attachment instability, and smart device overdependence. [BMC Public Health volume22](#).

Liu Sun, & Yu, si. 2019. Child neglect, psychological abuse and smartphone addiction among Chinese adolescents: The roles of emotional intelligence and coping style. Computers in Human Behavior, 90:74-83.

Masitah,W& etal(2022). THE INFLUENCE OF PARENTING STYLE OF EARLY CHILDHOOD COGNITIVE DEVELOPMENT IN TANJUNG MEDAN UTARA VILLAGE.International Seminar of Islamic Studies

Nastas, Laura-Elena & Sala, Kinsco. 2012. Adolescents' emotional intelligence and parental styles. Procedia-Social & Behavioral Science, 33:478-482.

Raham,T.A & etal(2022). PROFILE OF STUDENTS' METACOGNITIVE THINKING SKILLS VIEWED FROM .PARENTING STYLE OF THE PARENTS.JOMSING Journal of Multicultural Students in Guidance.2549-7073

Sanvictores,T &etal(2022). Types of Parenting Styles and Effects On Children. Last Update

